

Institut za
razvoj mladih KULT

Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih grada Srebrenika

GRAD
SREBRENİK

Impressum

Naslov:

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH GRADA SREBRENICA

Izdavač:

Institut za razvoj mladih KULT

Za izdavača:

Jasmin Bešić

Sarajevo, 2023. godine

Umnožavanja i besplatna distribucija publikacije dozvoljeni su uz pismeno odobrenje izdavača.
Nije dopušteno mijenjanje bilo kojeg dijela sadržaja publikacije.

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA
POLOŽAJA I POTREBA MLADIH **GRADA SREBRENICA**

Sarajevo, 2023. godine

Lista skraćenica

BHAS Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

BiH Bosna i Hercegovina

CIK Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine

EU Evropska unija

FBiH Federacija Bosne i Hercegovine

FZS Federalni zavod za statistiku

KM Konvertibilna marka (valuta BiH)

NVO Nevladina organizacija

Popis Popis stanovništva u BiH 2013. godine

SPSS Statistical Package for the Social Sciences

Strategija Strategija prema mladima

TK Tuzlanski kanton

Lista grafika

Grafik 1. Bračni status mladih – komparacija s drugim sličnim lokalnim zajednicama	12
Grafik 2. Posljednji završeni stepen obrazovanja	21
Grafik 3. Prestanak školovanja	22
Grafik 4. Adekvatnost obrazovanja	23
Grafik 5. Pohađanje prakse u okviru redovnog obrazovanja	24
Grafik 6. Unapređenje formalnog obrazovanja	25
Grafik 7. Neformalno obrazovanje	27
Grafik 8. Trend pada broja nezaposlenih osoba u TK i Srebreniku u periodu od 4 godine	30
Grafik 9. Vrsta ugovora kod zaposlenih mladih	31
Grafik 10. Odnos obrazovanja i radnog mjesta	32
Grafik 11. Zlostavljanje na radnom mjestu	33
Grafik 12. Praksa podmićivanja za posao u javnoj administraciji ili privatnoj firmi	34
Grafik 13. Najbolje radno mjesto	35
Grafik 14. Stav mladih o pokretanju vlastitog biznisa	36
Grafik 15. Podrška za pokretanje vlastitog biznisa	37
Grafik 16. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje	37
Grafik 17. Način stanovanja	38
Grafik 18. Način stanovanja – komparacija s drugim lokalnim zajednicama	39
Grafik 19. Doprinos kućnom budžetu	40
Grafik 20. Ukupni prihodi svih članova domaćinstva tokom prošlog mjeseca	41
Grafik 21. Stipendiranje mladih	42
Grafik 22. Zadovoljstvo vlastitim životom	43
Grafik 23. Percepcija budućnosti	44
Grafik 24. Sistematski pregled	45
Grafik 25. Sistematski pregled – komparacija s drugim lokalnim zajednicama	46
Grafik 26. Razlozi provedbe sistematskog pregleda	46
Grafik 27. Ginekološki pregled	47
Grafik 28. Zadovoljstvo uslugama koje pruža dom zdravlja	48
Grafik 29. Vrsta zdravstvenog osiguranja	50
Grafik 30. Konzumiranje duhana i duhanskih proizvoda	51
Grafik 31. Mladi koji ne konzumiraju duhan i duhanske proizvode – komparacija s drugim lokalnim zajednicama	51
Grafik 32. Mladi i konzumiranje alkoholnih pića	52
Grafik 33. Bavljenje sportom mladih u Srebreniku	53
Grafik 34. Mentalno zdravlje mladih	54
Grafik 35. Razlozi neposjećivanja psihologa	55

Grafik 36. Zainteresiranost za kulturu i umjetnost	57
Grafik 37. Percepcija prilika za posjećivanjem kulturnih i umjetničkih sadržaja	57
Grafik 38. Percepcija prilika za posjećivanje sportskih sadržaja	58
Grafik 39. Zadovoljstvo podrškom kulturnim i sportskim sadržajima	58
Grafik 40. Zanimanje za politiku	60
Grafik 41. Učinkovitost načina za promjene u društvu	61
Grafik 42. Utjecaj mladih na donošenje odluka na lokalnom nivou	62
Grafik 43. Članstvo i rad u organizacijama	63
Grafik 44. Članstvo mladih u nevladinim organizacijama – komparacija s drugim sličnim lokalnim zajednicama	64
Grafik 45. Mladi Srebrenika i volontiranje	65
Grafik 46. Poređenje spremnosti na volontiranje mladih Srebrenika s drugim sličnim lokalnim zajednicama	65
Grafik 47. Mladi i putovanja izvan BiH	66
Grafik 48. Razlozi putovanja mladih Srebrenika	66
Grafik 49. Programi razmjene u kojima učestvuju mladi Srebrenika	67
Grafik 50. Fenomen odlaska građana iz BiH i mladi	68
Grafik 51. Interes mladih za odlazak iz BiH	68
Grafik 52. Interes mladih za odlaskom iz BiH – poređenje stavova mladih iz sličnih sredina	69
Grafik 53. Izvjesnost odlaska mladih iz BiH u narednom periodu	69
Grafik 54. Slobodno vrijeme	72
Grafik 55. Kako mladi upoznaju nove osobe	73
Grafik 56. Korištenje medija	74
Grafik 57. Pristup internetu među mladima	75
Grafik 58. Uređaji putem kojih mladi pristupaju internetu	76
Grafik 59. Društvene mreže koje mladi najčešće koriste	77
Grafik 60. Osjećaj povezanosti	78
Grafik 61. Osjećaj povezanosti – komparacija s drugim lokalnim zajednicama	79
Grafik 62. Kriteriji za odabir prijatelja	80
Grafik 63. Stupanje u brak s osobom druge nacionalnosti	80
Grafik 64. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom	82
Grafik 65. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom – komparacija s drugim lokalnim zajednicama	82
Grafik 66. Zadovoljstvo radom organa sigurnosti	83
Grafik 67. Povjerenje u policijske službenike	84
Grafik 68. Oblici nasilja kojima su mladi izloženi	85
Grafik 69. Oblici nasilja kojima su mladi izloženi – komparacija s drugim lokalnim zajednicama	86
Grafik 70. Prepoznavanje psihičkog nasilja	87
Grafik 71. Prepoznavanje mobinga i bulinga	87
Grafik 72. Žene kao žrtve nasilja	88

Popis tabela

Tabela 1. Tematske cjeline analize mladih grada Srebrenika	10
Tabela 2. Uzorak za grad Srebrenik	11
Tabela 3. Stratifikacija uzorka mladih u odnosu na demografske karakteristike populacije mladih grada Srebrenika	11
Tabela 4. Demografske karakteristike uzorka	13
Tabela 5. Broj mladih unutar kantona u FBiH	14
Tabela 6. Broj mladih po općinama i gradovima u TK	15
Tabela 7. Osnovno obrazovanje	17
Tabela 8. Srednje obrazovanje	19
Tabela 9. Upisani učenici prema vrsti srednjih škola	19
Tabela 10. Pregled broja upisanih studenata po lokalnim zajednicama u TK iz kojih studenti dolaze	20
Tabela 11. Pregled stanja i fluktuacije nezaposlenih osoba u TK	29
Tabela 12. Pregled broja nezaposlenih mladih osoba u TK po dobnim petogodištima (april 2023)	31

Sadržaj

UVOD I METODOLOGIJA	9
KARAKTERISTIKE UZORKA	10
OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	17
Osnovno obrazovanje	17
Srednje obrazovanje	17
Visoko obrazovanje	20
Nivo obrazovanja mladih u Srebreniku	20
Prestanak daljeg školovanja	21
Adekvatnost obrazovanja	22
Kvalitet nastave	24
Neformalno obrazovanje	26
RAD, ZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH	28
Tržište rada	31
Usklađenost obrazovanja i radnog mjesta	32
Pripravnički staž, obuka i praksa	32
Zlostavljanje na radnom mjestu	33
Mito i korupcija pri zapošljavanju	34
Preduzetništvo mladih	34
Vladini programi zapošljavanja	37
SOCIJALNA BRIGA	38
Stambena politika	38
Primanja	40
Stipendije	42
Zadovoljstvo vlastitim životom i percepcija budućnosti	43
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	45
Sistematski pregled	45
Ginekološki pregled	47

Zdravstvene usluge	48
Zdravstveno osiguranje	50
Konzumiranje duhana, alkohola, nargile i narkotika	50
Bavljenje sportom	53
Mentalno zdravlje	54
KULTURA I UMJETNOST	56
AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, AKTIVIZAM I VOLONTIRANJE)	60
Zanimanje za politiku	60
Utjecaj mladih na promjene	60
Članstvo mladih u organizacijama	62
Volontiranje mladih	65
MOBILNOST MLADIH	66
Putovanja i mladi	66
Napuštanje države	67
SLOBODNO VRIJEME	71
Informiranje	74
IDENTITET	78
SIGURNOST	80
Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom i policijskim službenicima	80
Oblici nasilja među mladim osobama	84
PREPORUKE	89
LITERATURA	92

UVOD I METODOLOGIJA

Analiza položaja i potreba mladih grada Srebrenika predstavlja rezultate istraživanja koje je Institut za razvoj mladih KULT proveo u periodu od marta do juna 2023. godine. Do sada nisu rađena ovako fokusirana istraživanja o mladima Srebrenika te je ovo prvo istraživanje koje se konkretno i isključivo odnosi na populaciju mladih u Srebreniku.

Istraživanje je provedeno koristeći tehniku terenskog anketiranja na adresi ispitanika uz korištenje standardiziranog upitnika.

Bazu upitnika čine pitanja koja Evropski statistički ured (Eurostat) koristi prilikom istraživanja položaja i potreba mladih u Evropskoj uniji (EU). Osim ovih pitanja, u strukturi upitnika su dodana i pitanja koja su specifična za našu zemlju ili se tiču tema koje su bitne donosiocima odluka na različitim nivoima vlasti.

Korištenjem upitnika koji koriste druge zemlje te primjenom iste metodologije istraživanja moguće je raditi komparaciju rezultata kako između BiH i drugih zemalja (rezultati istraživanja su uporedivi s istraživanjima Eurostata u EU), tako i među lokalnim zajednicama i regijama u BiH. Preduvjet za navedenu komparaciju je korištenje iste metodologije koju Institut već dugi niz godina koristi kada su u pitanju istraživanja položaja i potreba mladih u BiH te korištenje istog ili vrlo sličnog istraživačkog instrumenta (upitnika).

Na terenu su ispitivane mlade osobe, u dobi od 15 do 30 godina starosti, a što je u skladu s definicijom „mladih“ prema Zakonu o mladima FBiH.¹ Osobe koje su anketirane birane su metodom slučajnog odabira ispitanika, što nam osigurava generalizabilnost rezultata i reprezentativnost uzorka (uz definirane parametre margine greške i intervala pouzdanosti). Prilikom dizajniranja uzorka i definiranja mikrolokacija za anketiranje, svaka mlada osoba iz Srebrenika je imala podjednaku šansu da bude anketirana. Terensko anketiranje su radile mlade osobe s područja Srebrenika, te su mladi i u samoj provedbi istraživanja (ne samo kao ispitanici) bili uključeni u istraživački proces i pomogli u izradi ove analize.

Prilikom formiranja uzorka za ovo istraživanje te prikupljanja odgovora na upitnik s terena vodilo se računa o parametrima kao što su dob i spol mladih osoba te mjesto njihovog boravka (gradsko i vangradsko područje).

Anketirano je 379 mladih osoba s područja koje administrativno potpada pod Grad Srebrenik. Uzorak ove veličine ima grešku od $\pm 5\%$ s nivoom pouzdanosti od 95%. Greška uzorka postoji u svakom istraživanju koje tretira uzorak određene populacije a ne cijelu populaciju zbog toga što rezultati koji se dobiju iz uzorka u ukupnoj populaciji znače procjene, koje kao takve ne mogu biti 100% precizne i moraju imati određeni postotak greške. U praktičnom primjeru ovog istraživanja to znači da svi dobijeni rezultati mogu biti veći ili manji za do 5% u odnosu na prikazane.

Za analizu prikupljenih podataka korišten je Statistički paket za društvene nauke (IBM Statistical Package for the Social Sciences SPSS²). Ovaj programski paket namijenjen je statističkoj obradi podataka, a rezultati su

1 Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", br. 36/2010).

2 IBM Statistical Package for the Social Sciences SPSS (<https://www.ibm.com/spss>).

prikazani u tabelama i grafikonima i interpretirani kroz objašnjenja u kraćim tekstovima.

Pri izradi ove analize korišteni su podaci državnih institucija: Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, Zavoda za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine kao i drugih relevantnih institucija.

Istraživanjem je obuhvaćeno sedam oblasti (s pripadajućim podoblastima) koje su od posebnog značaja za mlade, a i sam dokument analize ima strukturu koja prati tematske cjeline prikazane u Tabeli 1.

Tabela 1. Tematske cjeline analize mladih grada Srebrenika

Obrazovanje i nauka mladih
Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih
Socijalna briga mladih
Zdravstvena zaštita mladih
Kultura i sport mladih
Aktivizam mladih (učešće, volontiranje, mobilnost, migracije) mladih
Sigurnost mladih

U smislu zakonskog okvira koji uređuje prava i obaveze populacije mladih i organa vlasti potrebno je napomenuti da je Zakon o mladima Federacije BiH usvojen 2010. godine. Ovim zakonom su definirane i gore navedene oblasti od interesa za mlade.

Kao sidro za statističke podatke o populaciji mladih Srebrenika korišteni su podaci s popisa stanovništva provedenog 2013. godine. Iako je popis proveden prije skoro 10 godina te su mnogi njegovi podaci donekle upitnih vrijednosti (zbog različitih demografskih promjena na području BiH), podaci su korišteni kao uporište za ovu analizu jer ne postoje svježiji i sveobuhvatniji podaci o populaciji mladih u Srebreniku. Stoga je ovaj popis korišten kao referentna tačka za demografske karakteristike mladih u ovoj analizi.

KARAKTERISTIKE UZORKA

Uzorak korišten za ovo istraživanje određen je na osnovu popisa stanovništva iz 2013. godine.³ Iako je od popisa stanovništva prošlo skoro 10 godina, trenutno ovaj izvor predstavlja najpotpuniji set demografskih podataka o mladima u jednoj lokalnoj zajednici na osnovu kojeg se uzorak može odrediti. Prema podacima iz posljednjeg popisa, udio mladih u ukupnoj populaciji grada Srebrenika iznosi 22,18%.

³ Agencija za statistiku BiH [online], Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0> [pristupljeno: 14. 3. 2023].

Kroz analizu strukture populacije mladih, podjelom na dva petogodišta (15–19, 20–24) i jedno šestogodište (25–30 godina), popisni podaci pokazuju da je populacija mladih bila vrlo ujednačena po dobnoj strukturi, a najveći se broj mladih nalazio u najstarijoj dobnoj kategoriji, odnosno od 25 do 30 godina, čineći 33,54% populacije mladih osoba grada Srebrenika.

Važno je napomenuti da su statistički podaci za kantone i nivo FBiH preuzeti od Federalnog zavoda za statistiku (FZS), gdje je dostupna podjela prema petogodištima, odnosno obuhvata mlade od 15 do 29 godina, dok mlade osobe starosti 30 godina pripadaju petogodištu od 30 do 34 godine. Iz navedenih razloga, u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodištima u tabelama 2, 5 i 6 koji omogućava presjek dobne kategorije na 29 godina starosti, a ne na 30 godina, kako se inače definira dobna kategorija mladih.

U Tabeli 2 prikazana je detaljnija struktura populacije Srebrenika, kao i podaci koji se tiču dobne strukture mladih, a uključene su mlade osobe do 29 godina jer su ovi podaci bili dostupni za grad Srebrenik. Podaci o realiziranom uzorku (ukupnom broju ispitanih) su prikazani za mlade u dobi od 15 do 30 godina starosti.

Tabela 2. Uzorak za grad Srebrenik / Izvor: Agencija za statistiku BiH

	UKUPNO STANOVN.	M	Ž	15–19	20–24	25–29	15–29	%	UKUPNO ISPITANIH	M	Ž
Grad Srebrenik	39.678	19.348	20.330	2.934	2.915	2.952	8.801	22,18%	379	50,66%	49,34%
		48,8%	51,2%	33,34%	33,12%	33,54%					

U tabeli ispod (Tabela 3) prikazani su stratifikacija realiziranog uzorka s terena i odnos ključnih varijabli u uzorku naspram populacijskih mjera iz Popisa. Ovi podaci nam govore o usklađenosti realiziranog uzorka s ključnim populacijskim mjerama (dob, spol, mjesto boravka) te su važni prilikom ocjene reprezentativnosti realiziranog uzorak, a samim tim i za populacijsku generalizabilnost podataka uočenih na ovom uzorku.

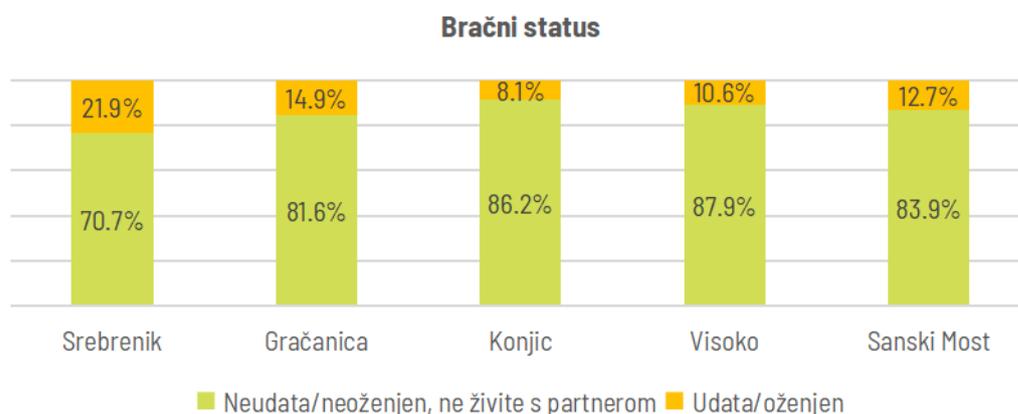
Tabela 3. Stratifikacija uzorka mladih u odnosu na demografske karakteristike populacije mladih grada Srebrenika / Izvor: Istraživanje, Federalni zavod za statistiku i Popis 2013.

Demografske karakteristike (varijable)	Disagregacija	Veličina uzorka	Postotak (uzorak)	Populacijski podaci (izvori: Popis 2013. i FZS)
Spol	Ženski	187	49,34%	48,87%
	Muški	192	50,66%	51,13%
Mjesto prebivališta	Gradsko	65	17,15%	16,91%
	Vangradsko	314	82,85%	83,09%
Dob	15–19	137	36,15%	33,34%
	20–24	120	31,66%	33,12%
	25–30	122	32,19%	33,54%
TOTAL		379	100%	100%

Analiza rezultata istraživanja pokazuje da je udio ispitanih mladih muškaraca (50,66%) neznatno veći u odnosu na broj anketiranih žena (49,34%).

U populaciji mladih uglavnom je manji broj onih koji su u braku ili nekom drugom vidu formalne partnerske zajednice. Većina mladih je uglavnom neudata ili neoženjena, a takva situacija je i s mladima u Srebreniku, gdje 70,7% mladih nije još stupilo u bračnu zajednicu niti živi s partnerom. Zanimljivo je da je 21,9% mladih reklo da je udato/oženjeno, te je dominantna većina mladih koji su u bračnoj zajednici locirana u vangradskim područjima. Razlog za istaknuti veći broj mladih iz vangradskih sredina koji jesu ili nisu u braku leži u činjenici da dominantna većina mladih u Srebreniku živi u vangradskim područjima (83,09%), te je i naš uzorak oslikavao ovakvu populacijsku distribuciju (82,85% anketiranih mladih je iz vangradskih područja).

Podatak o broju udatih/oženjenih mladih je viši od opaženih podataka u drugim sličnim lokalnim zajednicama koje ćemo koristiti za potrebe poređenja u ovoj analizi.

Grafik 1. Bračni status mladih – komparacija s drugim sličnim lokalnim zajednicama

/ Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Dominantna većina mladih koji su iz vangradskih područja će, u određenim analizama gdje budemo uzimali mjesto boravka kao bitnu varijablu, dovoditi do toga da u određenoj mjeri ovakva distribucija mladih pojačava efekt mjesta boravka mladih na određeno ponašanje ili problem.

Skoro svaka osma mlada osoba (13,5%) u Srebreniku izjavila je da ima djecu, pri tome najviše mladih koji su izjavili da imaju djecu ima jedno dijete (njih 74,5%), dok 25,5% mladih koji imaju djecu ima dvoje ili više djece.

Najviše mladih u Srebreniku živi u četveročlanim domaćinstvima (40,6%). Disperzija domaćinstava ove veličine je u skladu s disperzijom mladih po mjestu boravka te je ujednačena u gradskim i vangradskim zonama, a iz čega možemo zaključiti da su porodice s četiri člana domaćinstva jednako česte i u gradskim i u vangradskim zonama. Tročlanih domaćinstava u kojima žive mladi ima 25,9% te su ova domaćinstva nešto (ali ne značajno) češća u gradskim sredinama.

Mladih koji žive u domaćinstvima s pet članova ima 13,2% te su domaćinstva ove veličine dosta češća u van-gradskim područjima.

Mladih koji žive u većim porodicama (šest i više članova u domaćinstvu) ima 8,7%, a ova su domaćinstva uglavnom ujednačno disperzirana u gradskim i vangradskim područjima.

Unutar pitanja o radnom statusu dvije kategorije se posebno ističu. Postotak nezaposlenih mladih (po njihovoj vlastitoj izjavi) u Srebreniku iznosi 45,9%, dok zaposlenih mladih na puno radno vrijeme ima 32,7%. U obje kategorije odgovora većinu čine mladi iz vangradskog područja jer ih je više u ukupnom uzorku.

Tabela 4. Demografske karakteristike uzorka / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

	Broj ispitanika	Cijeli uzorak	Gradsko	Vangradsko
Bračni status	Neudata/neoženjen, ne živite s partnerom	70,7%	17,3%	82,5%
	Razvedena/razveden	0,3%	0%	100%
	Udata/oženjen	21,9%	14,5%	85,5%
	Formalno u braku, ali živite odvojeno prema izboru	1,1%	0%	100%
	Zajednički život. Niste u braku, ali živite s partnerom	4,0%	20%	80%
	Ne želi odgovoriti	4,6%	37,5%	62,5%
Radni status	Nezaposlen	45,9%	19%	81%
	Povremeno zaposlen - freelancer	4,5%	17,6%	82,4%
	Pripravnik/stažist/specijalizant	2,1%	37,5	62,5%
	Samozaposlen	4,2%	18,8	81,2%
	Volonter	3,7%	14,3%	85,7%
	Zaposlen na puno radno vrijeme	32,7%	14,5%	85,5%
	Zaposlen na pola radnog vremena	5,0%	5,3%	94,7%
Broj članova u domaćinstvu	1	0,8%	100%	0%
	2	8,7%	30,3%	69,7%
	3	25,9%	18,4%	81,6%
	4	40,9%	15,5%	84,5%
	5	13,2%	10%	90%
	6+	8,7%	15,15%	84,85%

Prema podacima iz Popisa, udio mladih u dobi od 15 do 29 godina starosti u ukupnom stanovništvu FBiH iznosi 21%. Posmatrajući pojedinačno kantone, kanton s najvećim udjelom mladih u ukupnoj populaciji kantona je Unsko-sanski kanton s 23%. Tuzlanski kanton se nalazi iznad prosjeka FBiH kada je u pitanju udio mladih u ukupnom stanovništvu kantona (22%).

Poredeći kantone prema broju mladih, TK se nalazi na prvom mjestu s 96.929 mladih osoba koje žive u ovom kantonu, i ovo nije iznenađujuće kada se uzme u obzir da je TK najmnogoljudniji kanton u FBiH.

Tabela 5. Broj mladih unutar kantona u FBiH / Izvor: Federalni zavod za statistiku, Popis 2013.^{4:5}

	Ukupno stanovništvo	15-19	20-24	25-29	Ukupno mladih	Procentualni udio mladih u ukupnom stanovništvu po kantonima
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	2.219.220	161.881	150.902	164.203	476.986	21%
TUZLANSKI KANTON	445.028	32.263	31.620	33.046	96.929	22%
KANTON SARAJEVO	413.593	26.388	25.484	31.933	83.805	20%
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	364.433	27.674	25.340	27.092	80.106	22%
UNSKO-SANSKI KANTON	273.261	21.328	19.541	20.912	61.781	23%
SREDNJOBOSANSKI KANTON	254.686	19.819	17.764	19.067	56.650	22%
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	222.007	16.497	14.626	15.752	46.875	21%
ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	94.898	7.379	6.886	6.575	20.840	22%
KANTON 10	84.127	5.779	5.363	5.401	16.543	20%
POSAVSKI KANTON	43.453	3.016	2.841	2.823	8.680	20%
BOSANSKOPODRINJSKI KANTON	23.734	1.738	1.437	1.602	4.777	20%

Sužavanjem fokusa na isključivo gradove i općine u Tuzlanskom kantonu, dolazi se do zaključka da u Tuzli živi najveći broj mladih, odnosno 22.134, u odnosu na ostale lokalne zajednice. Grad Srebrenik se nalazi na petom mjestu s 8.801 mladom osobom od ukupno 13 lokalnih zajednica koje čine TK.

Kada se posmatra udio mladih od 15 do 29 u ukupnoj populaciji lokalne zajednice, posebno se ističe Sapna, koja ima jednu četvrtinu (25%) mladih u demografskoj strukturi populacije. Nakon Sapne, s udjelom mladih u općoj populaciji od preko 23%, ističu se još Kalesija, Kladanj, Teočak i Živinice. Sve navedene lokalne zajednice imaju udio mladih u općoj populaciji znatno iznad prosjeka kantona.

Grad Srebrenik ima 22,18% mladih u demografskoj strukturi opće populacije, što ga stavlja u okvire prosjeka kantona.

4 Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba> [pristupljeno: 30. 6. 2023].

5 Dostupna online baza podataka Popisa 2013. omogućava odabir dobnih kategorija stanovništva po pojedinačnim godinama ili po petogodištima. Iz praktičnih razloga, u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodištima koji omogućava presjek dobne kategorije na 29 godina starosti, a ne na 30 godina, dokle se inače definira dobna kategorija mladih.

Tabela 6. Broj mladih po općinama i gradovima u TK / Izvor: Federalni zavod za statistiku, Popis 2013.⁶

		Ukupno	15-19	20-24	25-29	Ukupno mladih	% mladih u ukupnom stanovništvu
TK	Ukupno	445.028	32.263	31.620	33.046	96.929	21,78%
	Muško	217.388	16.556	16.209	16.947	49.712	22,87%
	Žensko	227.640	15.707	15.411	16.099	47.217	20,74%
BANOVIĆI	Ukupno	22.773	1.687	1.721	1.806	5.214	22,90%
	Muško	11.392	850	892	991	2.733	23,99%
	Žensko	11.381	837	829	815	2.481	21,80%
ČELIĆ	Ukupno	10.502	817	702	671	2.190	20,85%
	Muško	5.256	428	367	349	1.144	21,77%
	Žensko	5.246	389	335	322	1.046	19,94%
DOBOJ ISTOK	Ukupno	10.248	751	725	721	2.197	21,44%
	Muško	5.061	375	371	387	1.133	22,39%
	Žensko	5.187	376	354	334	1.064	20,51%
GRAČANICA	Ukupno	45.220	3.313	3.206	3.286	9.805	21,68%
	Muško	21.641	1.674	1.567	1.686	4.927	22,77%
	Žensko	23.579	1.639	1.639	1.600	4.878	20,69%
GRADAČAC	Ukupno	39.340	3.118	2.535	2.653	8.306	21,11%
	Muško	19.234	1.577	1.308	1.315	4.200	21,84%
	Žensko	20.106	1.541	1.227	1.338	4.106	20,42%
KALESIJA	Ukupno	33.053	2.670	2.617	2.638	7.925	23,98%
	Muško	16.597	1.350	1.356	1.394	4.100	24,70%
	Žensko	16.456	1.320	1.261	1.244	3.825	23,24%
KLADANJ	Ukupno	12.348	1.020	934	892	2.846	23,05%
	Muško	6.108	525	488	445	1.458	23,87%
	Žensko	6.240	495	446	447	1.388	22,24%
LUKAVAC	Ukupno	44.520	3.047	2.970	3.255	9.272	20,83%
	Muško	21.786	1.575	1.568	1.704	4.847	22,25%
	Žensko	22.734	1.472	1.402	1.551	4.425	19,46%
SAPNA	Ukupno	11.178	1.061	927	806	2.794	25,00%
	Muško	5.739	585	510	411	1.506	26,24%
	Žensko	5.439	476	417	395	1.288	23,68%

SREBRENİK	Ukupno	39.678	2.934	2.915	2.952	8.801	22,18%
	Muško	19.348	1.487	1.521	1.492	4.500	23,26%
	Žensko	20.330	1.447	1.394	1.460	4.301	21,16%
TEOČAK	Ukupno	7.424	605	589	517	1.711	23,05%
	Muško	3.767	310	297	267	874	23,20%
	Žensko	3.657	295	292	250	837	22,89%
TUZLA	Ukupno	110.979	6.823	7.029	8.282	22.134	19,94%
	Muško	52.745	3.582	3.516	4.106	11.204	21,24%
	Žensko	58.234	3.241	3.513	4.176	10.930	18,77%
ŽIVINICE	Ukupno	57.765	4.417	4.750	4.567	13.734	23,78%
	Muško	28.714	2.238	2.448	2.400	7.086	24,68%
	Žensko	29.051	2.179	2.302	2.167	6.648	22,88%

OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Osnovno obrazovanje

Prema podacima FZS, broj osnovnih škola u Tuzlanskom kantonu se smanjio s 209 iz 2018/19. godine na 208 u 2021/22. godini. Broj učenika je smanjen za 1.689 za isti vremenski period. Zanimljiv je pokazatelj da udio učenica u ukupnom broju osnovaca u obje školske godine iznosi oko 48,2%.

Na području grada Srebrenika djeluje ukupno 26 ustanova osnovnog obrazovanja (odnosi se na područne i centralne škole). Grad Srebrenik prati trend TK i bilježi pad broja osnovaca. U akademskoj 2018/2019. bilo je 3.755 upisanih osnovaca, dok ih je u 2021/2022. akademskoj godini bilo 3.527, što je smanjenje za 228 učenika upisanih u škole u Srebreniku. Broj prvačića u Srebreniku je smanjen za 77 djece u istom vremenskom periodu. Udio djevojčica u ukupnom broju osnovaca u gradu Srebreniku iznosio je 49,4% u školskoj 2018/19, te je i u akademskoj 2021/2022. g. taj postotak isti.

Tabela 7. Osnovno obrazovanje / Izvor: Federalni zavod za statistiku⁷

Školska godina	Osnovno obrazovanje				
		Broj škola	Broj upisanih učenika		
			Ukupno	Djevojke/djevojčice	1. razred (ukupno)
2018/2019.	Srebrenik	26	3.755	1.855	414
	Tuzlanski kanton	209	37.536	18.098	4.205
2019/2020.	Srebrenik	26	3.630	1.785	385
	Tuzlanski kanton	209	36.588	17.726	3.958
2020/2021.	Srebrenik	26	3.376	1.677	408
	Tuzlanski kanton	209	35.813	17.356	3.881
2021/2022.	Srebrenik	26	3.527	1.744	337
	Tuzlanski kanton	208	35.847	17.436	3.757

Srednje obrazovanje

Promatramo li stanje u srednjem obrazovanju u TK, možemo primijetiti da se broj srednjih škola na području kantona smanjio za jednu školu, s 34 u 2018. g. na 33 u 2022. g. Također, broj srednjoškolaca u školskoj 2018/2019. godini bio je 15.582, dok je u 2021/2022. g. bio 14.384, što je smanjenje za 1.198 srednjoškolaca.

⁷ Federalni zavod za statistiku [online]. Kantoni u brojkama: Tuzlanski kanton (2019–2022). Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 26. 7. 2023].

Odnos spolova u srednjem obrazovanju, za razliku od osnovnog obrazovanja, konstantan je. Naime, djevojke čine između 50% i 50,3% upisanih učenika u srednjim školama u TK.

Grad Srebrenik ima jednu srednju školu, tj. Javnu ustanovu „Mješovita srednja škola“ Srebrenik, gdje je broj učenika za prikazane školske godine pao s 1.081 u 2018/2019. na 980 učenika u 2021/2022. akademskoj godini (što je pad za 9,34%).

Obrazovni programi koje ova mješovita srednja škola nudi su:⁸

- **opća gimnazija (IV stepen)**
- **tehničke škole (IV stepen)**
  - Mašinska tehnička
    - Kompjutersko projektovanje
    - Upravljanje CNC mašinama
  - Elektrotehnička – tehničar računarstva
  - Ekonomska tehnička
    - Finansijsko-računovodstveni smjer
    - Komercijalni smjer
  - Poslovna tehnička – poslovno-pravni tehničar
- **stručne škole (III stepen)**
  - Mašinska stručna škola
    - Automehaničar
    - Bravar
    - Proizvođač AL i PVC stolarije
    - Zavarivač
  - Saobraćajna stručna škola
    - Vozač motornih vozila
  - Trgovinska stručna škola
    - Prodavač
  - Elektrotehnička stručna škola
    - Električar
  - Ugostiteljsko-turistička stručna škola
    - Kuhar
  - Stručna škola uslužnih djelatnosti
    - Frizer

8 <https://mss-srebrenik.ba/odsjeci/>

Tabela 8. Srednje obrazovanje / Izvor: Federalni zavod za statistiku⁹

Školska godina	Srednjoškolsko obrazovanje				
		Broj škola	Broj upisanih učenika		
			Ukupno	Djevojke/djevojčice	1. razred (ukupno)
2018/2019.	Srebrenik	1	1.081	503	324
	Tuzlanski kanton	34	15.582	7.840	4.253
2019/2020.	Srebrenik	1	1.038	491	294
	Tuzlanski kanton	34	15.078	7.572	4.144
2020/2021.	Srebrenik	1	1.005	454	271
	Tuzlanski kanton	34	14.923	7.427	4.042
2021/2022.	Srebrenik	1	980	445	287
	Tuzlanski kanton	33	14.384	7.187	3.842

Kada se gleda vrsta srednje škole koju mladi upisuju, primjetno je da opada broj učenika koji upisuju bilo koju vrstu škola osim umjetničkih. Međutim, trendovi smanjenja upisanih učenika su različiti ovisno o vrsti škole, a pri tome gimnazije bilježe najveću stopu smanjenja broja učenika.

Isti trendovi su prisutni i kod pregleda upisnih trendova u srednje škole u Srebreniku.

Tabela 9. Upisani učenici prema vrsti srednjih škola / Izvor: Federalni zavod za statistiku¹⁰

Školska godina	Broj upisanih učenika prema vrsti škole							
		Ukupno	Djevojke/djevojčice	Gimnazije	Umjetničke škole	Tehničke škole	Stručne/strukovne škole	Vjerske škole
2018/2019.	Srebrenik	1.081	503	93	0	511	477	0
	Tuzlanski kanton	15.582	7.840	2.385	184	8.472	3.980	531
2019/2020.	Srebrenik	1.038	491	82	0	475	481	0
	Tuzlanski kanton	15.078	7.572	2.274	180	8.132	3.952	508
2020/2021.	Srebrenik	732	317	83	0	301	348	0
	Tuzlanski kanton	14.923	7.427	2.182	191	8.126	3.876	505
2021/2022.	Srebrenik	980	445	74	0	450	456	0
	Tuzlanski kanton	14.384	7.187	1.941	204	7.975	3.753	511

9 Federalni zavod za statistiku [online]. Kantoni u brojkama: Tuzlanski kanton (2019–2022). Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 26. 7. 2023].

10 Federalni zavod za statistiku [online]. Kantoni u brojkama: Tuzlanski kanton (2019–2022). Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 26. 7. 2023].

Visoko obrazovanje

Grad Srebrenik, prema dostupnim informacijama, nema visokoškolskih ustanova (privatnih ili državnih). Studenti iz Srebrenika svoje obrazovanje nastavljaju uglavnom na univerzitetima i fakultetima u Tuzli, Sarajevu, Banjoj Luci ili Brčkom. Kada se posmatra visoko obrazovanje u TK, može se primijetiti trend pada broja studenata od 2018. do 2022. godine. Trend pokazuje pad ukupnog broja studenata iz 2018. godine s 9.330 na 7.597 u 2022. godini.

Tabela 10. Pregled broja upisanih studenata po lokalnim zajednicama u TK iz kojih studenti dolaze

/ Izvor: Federalni zavod za statistiku¹¹

Kanton/ lokalna zajednica	Broj upisanih studenata prema mjestu prebivališta					
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Trend
Tuzlanski kanton	9.330	8.523	8.453	7.820	7.597	-18,6%
Banovići	640	514	487	432	420	-34,4%
Gradačac	627	596	600	592	574	-8,5%
Kladanj	243	229	233	207	202	-16,9%
Lukavac	856	768	744	655	637	-25,6%
Srebrenik	612	557	566	538	522	-14,7%
Grad Tuzla	3.524	3.253	3.186	2.971	2.906	-17,5%
Živinice	1.175	1.059	1.011	923	886	-24,6%
Čelić	81	73	77	75	79	-2,5%
Doboj Istok	181	164	174	180	179	-1,1%
Sapna	68	65	68	68	71	4,4%
Teočak	73	60	60	64	50	-31,5%
Gračanica	788	733	760	697	707	-10,3%
Kalesija	462	452	487	418	364	-21,2%

Nivo obrazovanja mladih u Srebreniku

Rezultati analize pokazuju da najveći postotak ispitanih mladih u Srebreniku ima završenu neku srednju četverogodišnju školu, tj. njih 56,2%. Nisu uočene demografske razlike među mladima koji završavaju srednje četverogodišnje obrazovanje.

Mladih s trogodišnjom (stručnom) srednjom školom ima 8,4%. Srednje stručne škole u većoj mjeri završavaju žene, što je razlika u odnosu na druge slične zajednice, gdje muškarci u većoj mjeri završavaju trogodišnje srednje obrazovanje.

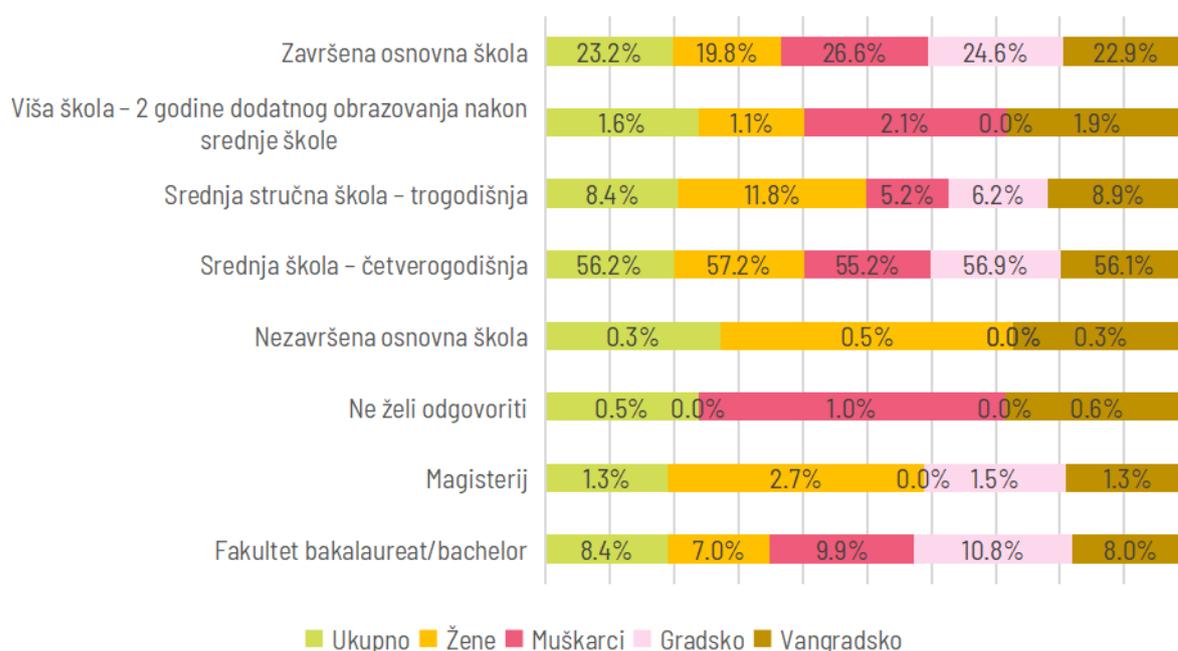
¹¹ Federalni zavod za statistiku [online]. Kantoni u brojkama: Tuzlanski kanton (2018-2022). Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 26. 7. 2023].

Skoro dvije trećine (64,6%) mladih u Srebreniku ima završen neki vid srednjoškolskog obrazovanja (četverogodišnje ili trogodišnje srednje obrazovanje).

Mladih koji imaju završeno više ili visoko obrazovanje (bakalaureat, master i doktorat) ima ukupno 11,3%. Najveći udio u ovom postotku svakako su mladi s nivoom bakalaureata/bachelora, odnosno 8,4% njih. Nisu uočene demografske razlike među mladima koji završavaju fakultet.

Kada govorimo o mladima koji imaju osnovno obrazovanje, njih prema analizi ima 23,2%. Međutim, važno je imati u vidu da u ovu kategoriju spadaju i mladi koji su još uvijek u procesu srednjoškolskog obrazovanja, a ne samo mladi koji imaju završenu isključivo osnovnu školu. Pitanje na koje su mladi odgovarali odnosilo se na to da navedu najviši pohađani i kompletirani nivo obrazovanja, te su mladi koji pohađaju srednje škole navodili da su kompletirali osnovno obrazovanje.

Za početak, recite koji je NAJVIŠI STEPEN OBRAZOVANJA KOJI STE ZAVRŠILI?

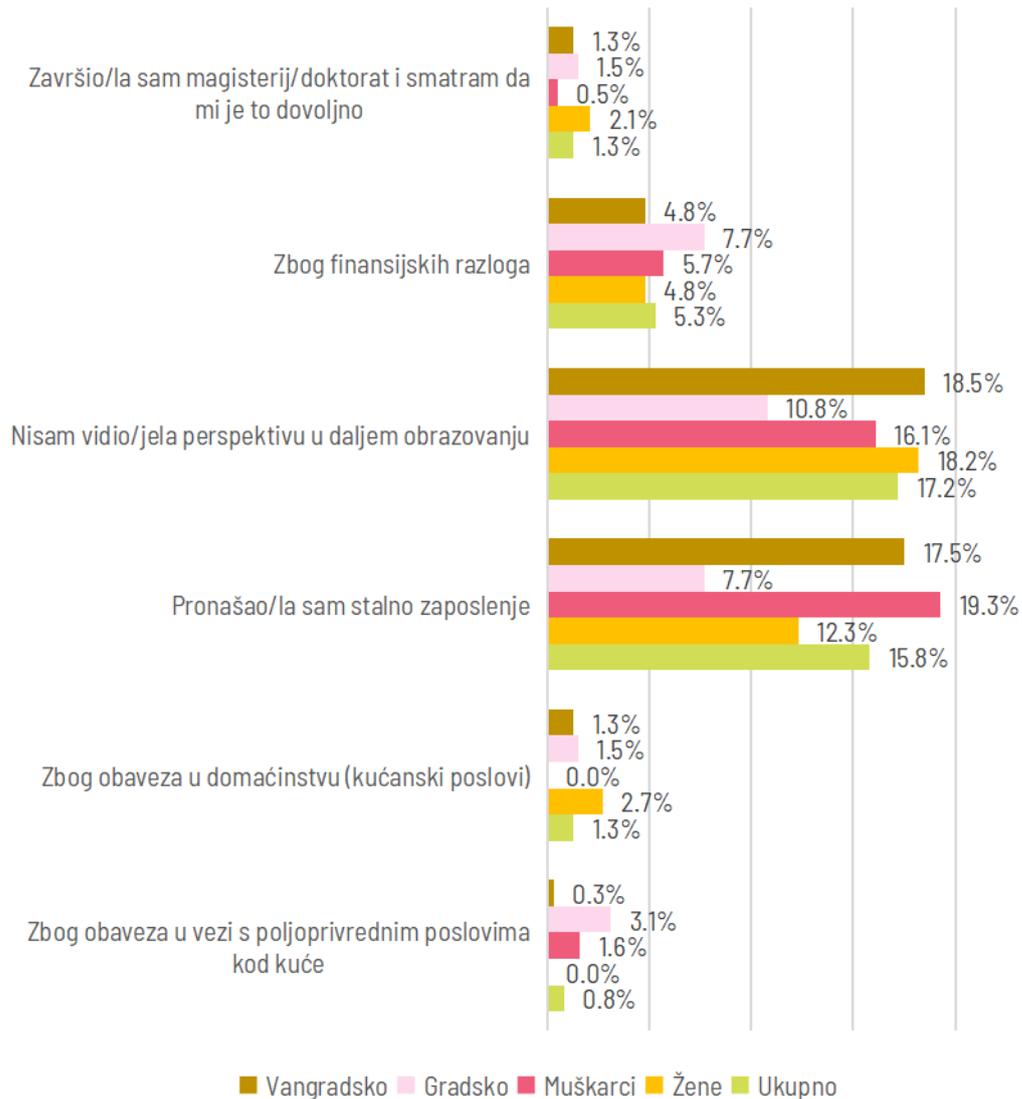
Grafik 2. Posljednji završeni stepen obrazovanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Prestanak daljeg školovanja

Ispitivanje uzroka prekida školovanja kod mladih osoba je sastavni dio svake analize o položaju i potrebama mladih. Prema kriterijima Evropske unije, mladi u dobi između 18 i 24 godine koji su završili najviše srednju trogodišnju školu i nisu nastavili dalje obrazovanje posmatraju se kao grupa mladih koja prerano napušta obrazovni sistem.

Kada je u pitanju razlog prestanka školovanja, kod mladih u Srebreniku naročito se ističu dva odgovora. Naime, od ukupnog broja mladih, njih 17,2% nije nastavilo dalje obrazovanje jer nije vidjelo svrhu u daljem obrazovanju, dok je 15,8% mladih kao razlog prestanka daljeg školovanja navelo pronalazak stalnog zaposlenja.

Koji su razlozi zbog kojih niste nastavili školovanje?

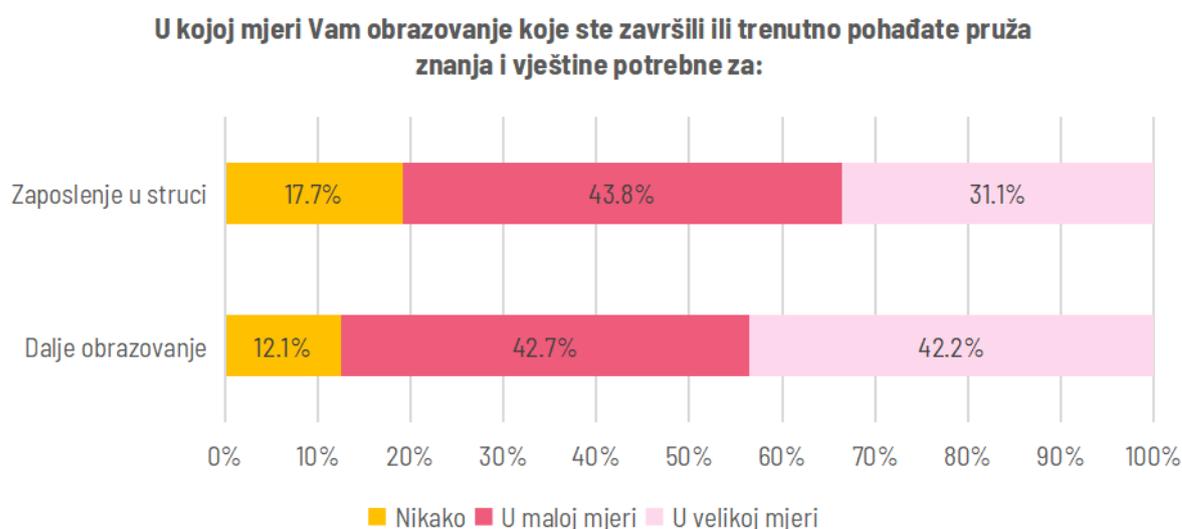
Grafik 3. Prestanak školovanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Adekvatnost obrazovanja

Mladi u Srebreniku uglavnom nemaju pozitivan stav o tome da će im formalno obrazovanje koje im je pruženo pomoći prilikom nastavka školovanja ili eventualnog zaposlenja u struci. Naime, skoro dvije trećine (61,5%) mladih u Srebreniku smatra da će im obrazovanje koje trenutno pohađaju pomoći u maloj mjeri ili nikako prilikom zaposlenja u struci.

S druge strane, 31,1% mladih smatra da će im trenutno obrazovanje u velikoj mjeri pružiti znanje i vještine potrebne za zaposlenje u struci.

Nešto bolja situacija je kada je u pitanju svrsishodnost stečenog obrazovanja za nastavak školovanja, te prema mišljenju 42,2% mladih, obrazovanje koje su stekli u velikoj će im mjeri pružiti dovoljna znanje i vještine potrebne da nastave obrazovni proces. Rezultati pokazuju da 54,8% mladih u Srebreniku smatra da im stečeno obrazovanje u maloj mjeri ili nikako ne pruža vještine potrebne za nastavak daljeg obrazovanja.

Grafik 4. Adekvatnost obrazovanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Tokom razgovora u fokusnoj grupi mladi su elaborirali izazove s kojima su se suočavali ili se još suočavaju kada je u pitanju nastojanje da se zaposle sa stečenim obrazovanjem.

„Nakon sedam godina sam uspjela dobiti posao kao CNC operaterka. Pri tome je i to kratko trajalo. Dakle, iz mog iskustva, jako teško u mojoj struci jer sam žena. Jer je mašinska struka u pitanju.“

„Ja sam se odmah zaposlila nakon srednje škole u struci. Ja sam završila struku kuhar/konobar, ja imam posao u svojoj struci. Sve zavisi od struke do struke.“

„Previše je mladih koji imaju samo završenu srednju školu. Svaka druga osoba završi ekonomsku školu i onda nema posla zato što ne idu na fakultet. Previše je ljudi. Na 1.000 radnih mjesta imamo 5.000 kandidata. Realno je da neće moći svi da se zaposle. Ovdje imamo premalo smjerova i imamo puno učenika koji se nikad neće zaposliti. Kod mene su prijatelji isto završili mašinsku školu. On je radio kao limar, ona u Mega diskontu. Nepotrebno je završiš, isto kao da nisi.“

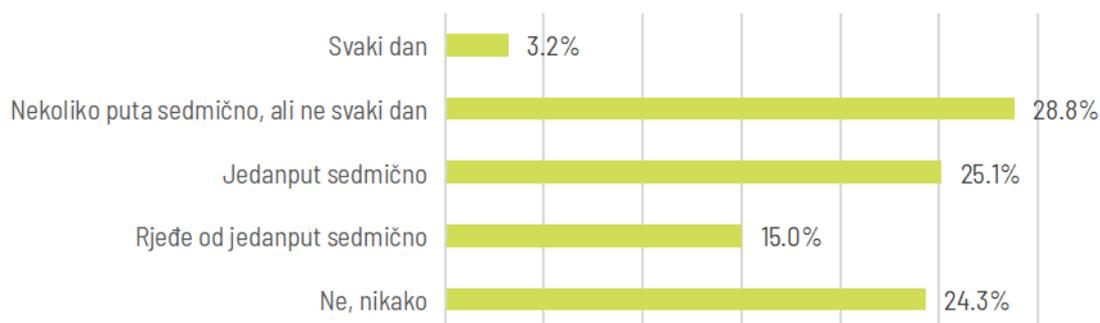
„Ljudi su zatupljeni, tako da kažem. Oni misle da žensko ne može raditi na CNC mašini. Ona je završila tu istu školu kao i neko treći.“

„Kod nas postoji HERCEG d.o.o., firma koja radi s PVC stolarijom. Njihove CNC mašine su velike i ti njihovi profili su veliki i teški. Sad je njima to procedura. Ja bih mogla tu da radim u kancelariji, da unosim programe u CNC mašini, mada su ti programi već uneseni. Tu je njima problem npr. zbog snage. Ja sam radila u Gračanici, gdje je proizvodnja drugačija, i mogla sam se lakše uklopiti jer je proizvod bio lakši.“

Kvalitet nastave

Kvalitetna nastava je jedan od preduvjeta za dalje obrazovanje ili zaposlenje u struci. Odgovori u anketi su pokazali da 24,3% mladih nikako nije imalo praktičnu nastavu dok su pohađali redovno obrazovanje. Nešto više od polovine ispitanih mladih (53,9%) je praksu imalo jednom ili više puta sedmično (ali ne svaki dan).

Da li ste i koliko često u okviru redovnog obrazovanja pohađali praktičnu nastavu?

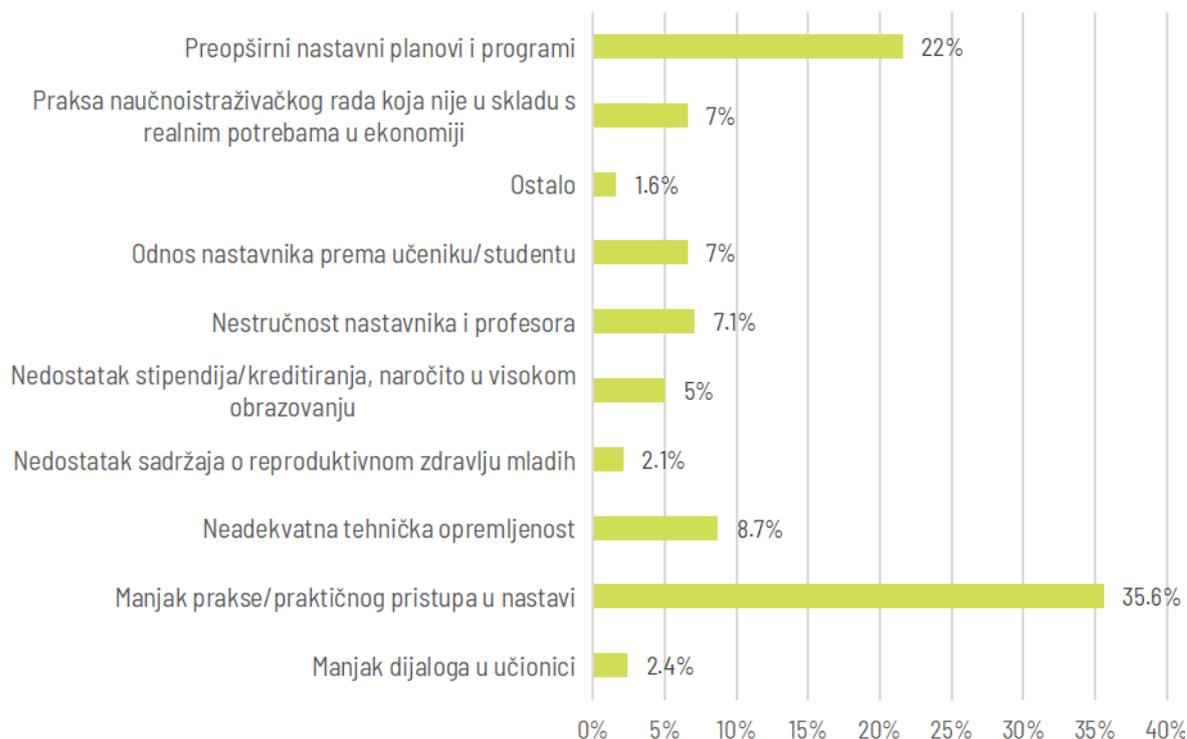
Grafik 5. Pohađanje prakse u okviru redovnog obrazovanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi u Srebreniku su naveli da je nedostatak praktične nastave jedan od problema formalnog obrazovanja koji prioritetno treba rješavati. Rezultati analize pokazuju da je 35,6% mladih u Srebreniku mišljenja da postoji manjak praktične nastave, što je potrebno unaprijediti. Nešto malo više od jedne petine mladih (22%) smatra da je neophodno promijeniti preopširne nastavne planove i programe.

Neadekvatna tehnička opremljenost obrazovnih prostora je problem za 8,7% mladih, koji smatraju da se ovaj problem treba što prije rješavati.

Sljedeću grupu problema koje treba rješavati u obrazovanju čine: nestručnost nastavnika i profesora, praksa naučnoistraživačkog rada koja nije u skladu s realnim potrebama u ekonomiji i odnos nastavnika prema učeniku/studentu.

Šta je od ponuđenog neophodno izmijeniti na polju formalnog obrazovanja?

Grafik 6. Unapređenje formalnog obrazovanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi su tokom fokusne grupe jasno verbalizirali probleme koje treba riješiti u formalnom obrazovanju u Srebreniku.

„Oprema za razvijanje znanja. Za praktičnu nastavu. Više bismo znali da imamo ispravne računare. Kada sam bio drugi razred, znalo nas je sjesti 5-6 jedno iza drugog i jedno radi, pa se onda zamijenimo. Zar nije ljepše da imamo više računara kako bismo svi mogli da radimo u isto vrijeme? I više bi zadataka bilo. Dakle, potrebno je unaprijediti opremu i to pod hitno.“

„Profesore. Što se tiče njihovog smjera (informatika), ona se mijenja iz godine u godinu, a profesori sve stariji. Njihov profesor se tri puta vraćao iz penzije. Smatram da bi trebala doći nova mlada radna snaga i neko ko je voljan da radi.“

„Mislim da je naše obrazovanje na području Srebrenika nepotpuno. Mislim da nemamo dovoljno dobre uvjete za stjecanje znanja u Mješovitoj srednjoj školi. Kao konkretan razlog ću navesti to da sam elektrotehnička škola, tehničar računarstva. Glavna stvar za stjecanje znanja u ovoj domeni je računar. U čitavoj školi su možda 2-3 ispravna za kreiranja programa kakve mi moramo imati. Postoji nedostatak uvjeta za stjecanje prakse. Mi imamo tu praksu, ali ona nije adekvatna.“

„Moja iskustva su slična. Ja sam završila školu ovdje prije dvije godine. Prije dvije godine je bila veća katastrofa nego sada. Prvu godinu nikako nismo mogli ni imati prakse, pa smo morali vani ići raditi praksu, što je bilo malo teže jer nismo svi mogli ići vani. Ona je bila predviđena po planu i programu, ali je nismo imali.“

„Previše nepotrebnih predmeta. Imali smo vjeronauku dva puta sedmično. Mislim da je irelevantno za našu struku. Imamo matematiku, koja nam je potrebna. Umjesto dva časa programiranja ili modeliranja, imamo vjeronauku. Nema logike nikakve, nego smo bili primorani. Ili to, ili religija. Ako neko želi to, neka ide u medresu, džamije. To je stvarno nepotrebno.“

„Nije bilo stručnih predmeta, više je bilo izbornih.“

„Ja sam završila mašinsku školu. Operater na CNC mašini. Meni je bilo nedovoljno prakse. Imali smo mi dvije godine praksu, ali to nije bilo nešto značajno što sam ja mogla da sad iskoristim. Nismo se susretali s radom na CNC mašini uopće.“

„Sada ima jedna CNC mašina u školi. Ali četiri generacije na jednoj mašini, to je ko stigne.“

„Mislim da je potreban novi kadar. Mi smo imali jednu godinu profesora koji nije znao raditi u tom programu u kojem smo mi radili. On je nama na YouTubeu skidao tutorijale i slao na server, gdje smo mi gledali kako se to radi. Tako svako može biti profesor. Tako mogu i ja sjediti i primati platu. Nije znao objasniti, bio je profesor godinu dana.“

„Meni je tri godine predavao profesor koji nije znao svoj predmet. Nisam dobio adekvatno znanje. Čovjek se samo smijao na času i pričao o sirnici, hrani, kako se napio na vikendici.“

„U mojoj školi (mašinskoj) je nedostajala posvećenost. Onaj ko je bio odličan učenik, ko je razumio, njemu je bila posvećena pažnja, a učenici koji su slabiji bili, njima nije bila posvećena pažnja. Čak neki profesori nisu uopće... Ocjene su davali na osnovu ranije reputacije učenika, po zaslugama.“

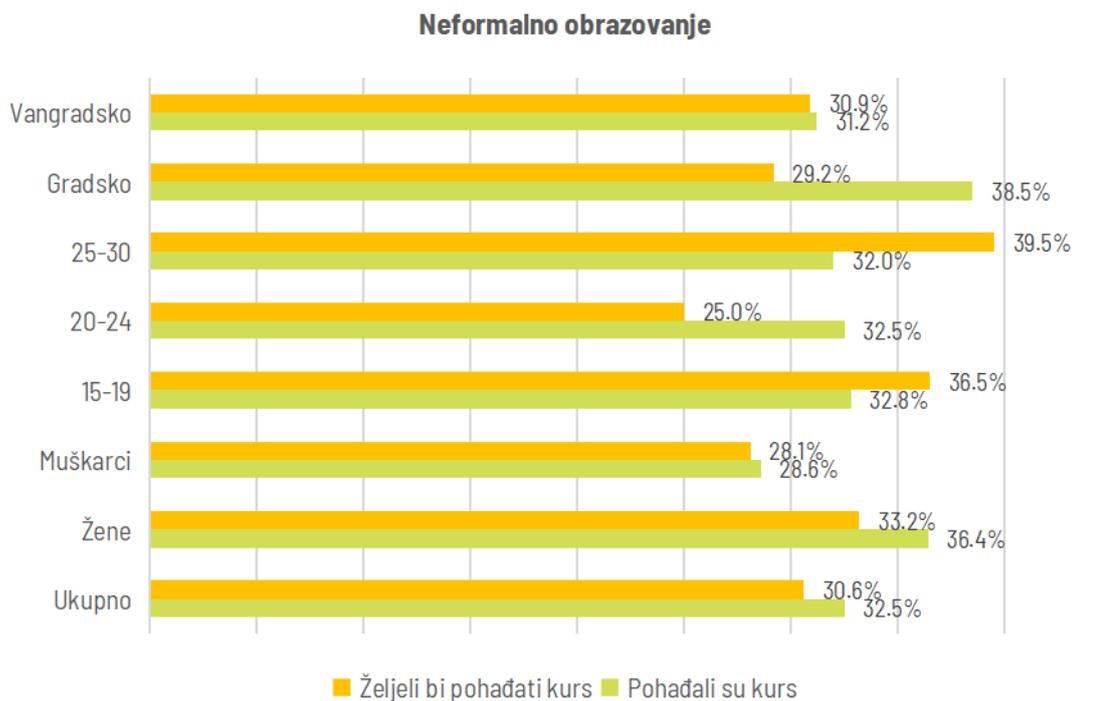
Neformalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje označava ono obrazovanje koje se stječe izvan formalnih obrazovnih institucija. Udio mladih u Srebreniku koji su pohađali neki kurs ili bilo koji oblik neformalne obuke ili edukacije u prošlosti, a koji nije u programu redovnog školovanja, iznosi 32,5%. Udio mladih koji bi željeli pohađati neki kurs u budućnosti je manji i iznosi 30,6%.

Poređenjem određenih kategorija, rezultati analize pokazuju da je veći postotak mladih unutar gradskog područja (38,5%) pohađao neki kurs ili oblik neformalnog obrazovanja u odnosu na mlade iz vangradskih područja (31,2%).

Kada se posmatraju mladi prema starosnim grupama, vidi se da kod mladih od 15 do 19 i od 25 do 30 godina starosti raste postotak onih koji bi željeli pohađati oblike neformalnog obrazovanja u odnosu na one koji su ih pohađali, dok mladi u dobi od 20 do 24 godine pokazuju pad interesa za pohađanje kurseva i neformalnih obuka u budućnosti.

Analiza odgovora po spolu pokazuje da je veći postotak žena (36,4%) pohađao kurs ili neki vid neformalnog obrazovanja u odnosu na postotak muškaraca (28,6%). Također, kod žena je veća želja za pohađanjem kurseva u budućnosti.

Grafik 7. Neformalno obrazovanje / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada su u pitanju oblici neformalnog obrazovanja koje mladi pohađaju, najčešće su to kursevi stranih jezika, edukacije o IT vještinama (različite vještine), edukacije o profesionalnim vještinama potrebnim za zaposlenje ili profesionalnu reorijentaciju (npr. frizer, šminker, maniker, pediker, knjigovodstvo i sl.).

Svijest o važnosti neformalnog obrazovanja je u razvoju kod mladih u Srebreniku. Neophodno je mladima omogućiti pristup neformalnom obrazovanju. Također, neki mladi u Srebreniku smatraju da imaju relativno solidan pristup neformalnom obrazovanju, a da interes ovisi o motivaciji mladih. Ispod su navedene prototipne izjave mladih s fokusnih grupa.

„Imamo dosta pristupa neformalnom obrazovanju. Evo u blizini moje zgrade postoje tri kursa engleskog. Tu su kursevi isto njemačkog, matematike, turskog, informatike.“

„Ja jesam. To su bile radionice vezane za ekologiju i ekonomiju. Ono što nismo znali, naučili smo. Tu se radilo najviše o podizanju svijesti i kako bismo mi mogli da podignemo svijest drugim građanima Srebrenika.“

„Ja sam išao na časove klavijature, sviranja. Tu idem i dan-danas, već dugo godina.“

„Ja mislim da ima dovoljno izvora za neformalno obrazovanje, ali nema zainteresiranih mladih ljudi. Mladi nisu voljni da nešto promijene.“

„Mladih ima, ali zainteresiranosti nema.“

„Aktivnost je u kafićima, inače su mladi pasivni što se tiče neformalnog obrazovanja.“

„Slažem se sa svim.“

RAD, ZAPOŠLJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH

Statistički podaci koji pokazuju procentualno ili brojčano stanje na tržištu rada trebaju biti uzeti s rezervom. Više faktora određuje radni status jedne osobe. S druge strane, teško je utvrditi radni status određenog dijela populacije koji može biti nezaposlen a istovremeno neregistriran na birou za zapošljavanje. Javne službe se uglavnom vode brojevima osoba koje su prijavljene na biro za zapošljavanje i koje ulaze u evidenciju nezaposlenih osoba. Također, osobe su dužne da periodično javljaju da se njihov status nije promijenio jer, ako se ne prijave, bivaju brisane iz evidencije. Važno je navesti i „rad na crno“, gdje osoba jeste prijavljena na biro, ali obavlja poslove za koje je plaćena.

Međunarodna organizacija rada (MOR/ILO) nalaže da se prilikom definiranja nezaposlenosti u obzir uzimaju tri kriterija, odnosno:

- da su osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva koje su tokom mjernog perioda bile bez posla;
- da su osobe tokom navedenog perioda u svakom momentu bile na raspolaganju za posao i
- da su osobe aktivno tražile posao.

Iako ova definicija nastoji obuhvatiti širi aspekt, ipak izostavlja veliki broj osoba koje su u mogućnosti da rade, ali ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Takve osobe nisu obuhvaćene ovom definicijom. Uzme li se u obzir navedeni okvir, nameće se zaključak da je broj nezaposlenih mladih moguće svesti isključivo na procjenu, a ne na tačan podatak.

Kada je u pitanju politika zapošljavanja, manje nadležnosti se nalazi u okviru djelovanja lokalnih zajednica. Ipak, saradnja lokalne zajednice i viših nivoa vlasti može dovesti do unapređenja i poboljšanja situacije na tržištu rada.

Prema dostupnim podacima iz Budžeta Grada Srebrenika, nije jasno vidljivo da li postoje posebna izdvajanja za subvencioniranje ili pokretanje novih preduzeća ili preduzeća koja pokreću mladi. Međutim, u Programu kapitalnih investicija Grada Srebrenika za period 2023–2025.¹² vidljivo je da je planirana subvencija za podršku novonastalim malim i srednjim preduzećima (bez naglaska na to ko ih pokreće), iznos predviđen da se realizira u 2023. g. je 13.000,00 KM. U istom dokumentu je navedeno da su dosadašnja ulaganja u ove svrhe kumulativno iznosila 124.000,00 KM.

S obzirom na navedeni iznos, jedina stavka koja u Budžetu Grada za 2023. g. odgovara ovom iznosu je *ostali transferi pojedincima – za registraciju novih obrta*¹³ i ona iznosi 13.000,00 KM. Isti iznos je bio planiran i u 2022. g., a realizirano je 3.628,00 KM, što je vrlo niska stopa realizacije.

12 Program kapitalnih investicija Grada Srebrenika 2023-2025. Dostupno na: https://www.srebrenik.ba/images/vijesti/2023/Budzet_grada_srebrenika_u_2023/Program_kapitalnih_investicija.pdf [pristupljeno: 27. 7. 2023].

13 Budžet Grada Srebrenika za 2023. g. Dostupno na: https://www.srebrenik.ba/images/vijesti/2023/Budzet_grada_srebrenika_u_2023/Budzet_Grada_Srebrenik_za_2023...godinu.pdf [pristupljeno: 27. 7. 2023].

Navedeni iznosi su znatno niži od iznosa koje druge slične jedinice lokalne samouprave izdvajaju za podršku pokretanju biznisa. Neke od lokalnih zajednica imaju posebne programe podrške pokretanju biznisa mladih, gdje ulažu značajna sredstva.

Broj nezaposlenih osoba u općoj populaciji u Tuzlanskom kantonu¹⁴ je na dan 31. 12. 2022. godine iznosio 68.213 i taj broj je manji u odnosu na prosječni broj nezaposlenih za prethodne tri godine (2021, 2020. i 2019. godinu).

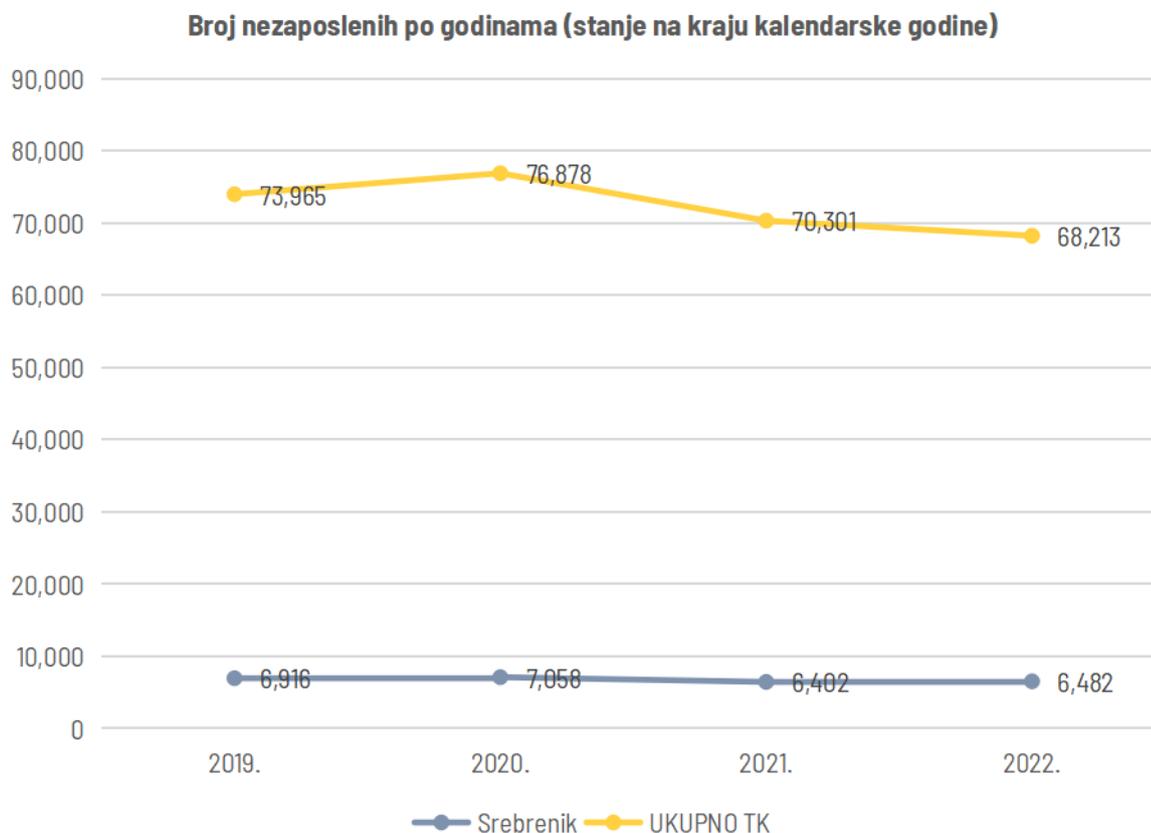
Tabela 11. Pregled stanja i fluktuacije nezaposlenih osoba u TK / Izvor: Federalni zavod za statistiku¹⁵

Lokalna zajednica	2019.	2020.	2021.	2022.
Banovići	4.153	4.290	3.981	3.776
Čelić	2.273	2.336	2.240	2.137
Doboj Istok	1.844	1.990	1.848	1.783
Gračanica	6.948	7.320	6.825	6.815
Gradačac	6.064	6.519	6.030	5.910
Kalesija	6.520	6.682	6.012	5.805
Kladanj	2.377	2.177	2.015	1.915
Lukavac	7.604	7.864	7.222	6.857
Sapna	1.949	1.937	1.851	1.857
Srebrenik	6.916	7.058	6.402	6.482
Teočak	1.245	1.263	1.204	1.196
Tuzla	15.876	17.157	14.820	14.140
Živinice	10.196	10.285	9.851	9.540
UKUPNO	73.965	76.878	70.301	68.213

Posmatrano samo za Srebrenik, primjetan je pad broja nezaposlenih osoba u prethodne četiri godine, odnosno taj pad u odnosu na period iz 2019. g. iznosi 6,28%. Trend pada broja nezaposlenih primjetan je na nivou cijelog TK te on iznosi 7,78%.

14 Federalni zavod za statistiku [online]. Kantoni u brojkama: Tuzlanski kanton (2019–2022). Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 26. 7. 2023].

15 Federalni zavod za statistiku. Kantoni u brojkama: Tuzlanski kanton (2020–2023). Dostupno na: <https://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 31. 7. 2023].

Grafik 8. Trend pada broja nezaposlenih osoba u TK i Srebreniku u periodu od 4 godine / Izvor: Federalni zavod za statistiku¹⁶

Poređenjem broja nezaposlenih mladih i nezaposlenog ukupnog stanovništva pokazuju se razlike u trendovima. Naime, u kategoriji ukupnog stanovništva trend pada nezaposlenih je primjetan u posljednje dvije godine u TK (2020. je specifična godina zbog pandemije koronavirusa). Kada su u pitanju mladi u TK, trend pada nezaposlenih je primjetan u potpunom posmatranom periodu.

Također, bilježi se trend pada broja nezaposlenih žena. Najveći pad broja nezaposlenih bilježi se u kategoriji mladih starosti od 20 do 24 godine s 8.220 u februaru 2020. godini na 5.731 u aprilu 2023. godine.

Gledano prema spolu, udio nezaposlenih žena u ukupnom broju nezaposlenih mladih (15–29 godina) u aprilu 2023. g. iznosio je 64,1%. Trend sa sličnim odnosom primjetan je kroz sve posmatrane godine.

Najmanji procentualni udio nezaposlenih žena je u kategoriji mladih od 15 do 19 godina, gdje se taj postotak kreće od oko 49,8%. Najveći procentualni udio nezaposlenih žena u ukupno nezaposlenom stanovništvu u TK je u dobnoj grupi od 25 do 29 godina, gdje je u aprilu 2023. g. bilo 67% nezaposlenih žena u strukturi svih nezaposlenih mladih.

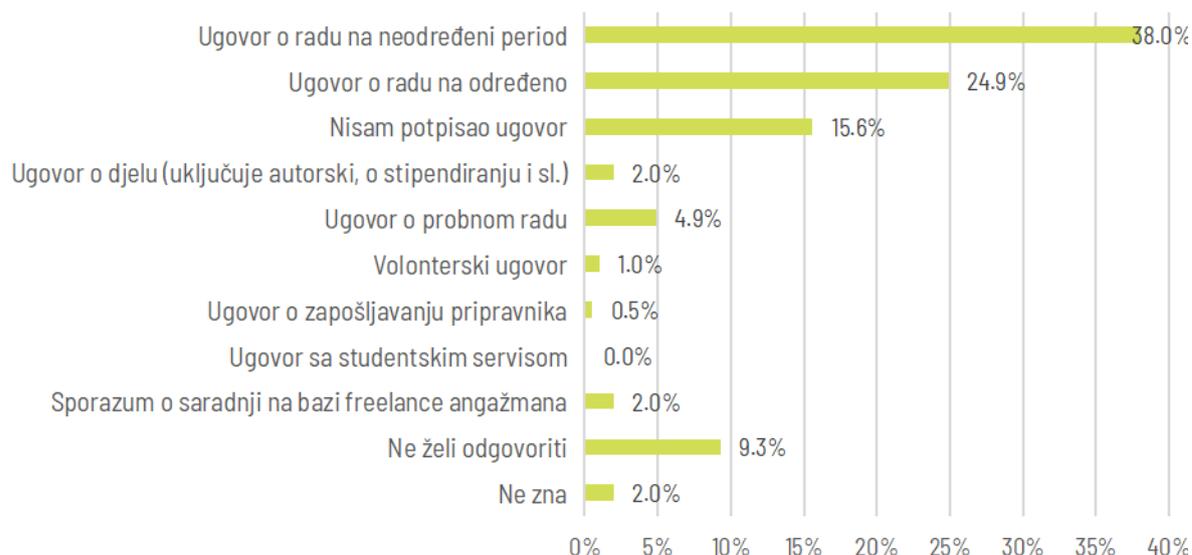
Tabela 12. Pregled broja nezaposlenih mladih osoba u TK po dobnim petogodištima (april 2023) / Izvor: Služba za zapošljavanje TK¹⁷

STAROSNA DOB		Godina			
		Februar 2020.	Decembar 2021.	Novembar 2022	April 2023.
15–19 godina	Ukupno	985	2.243	2.385	1.355
	Žena	467	1.113	1.181	712
20–24 godine	Ukupno	8.220	6.900	6.230	5.731
	Žena	4.863	4.332	3.935	3.619
25–29 godina	Ukupno	8.508	7.854	7.476	7.062
	Žena	5.795	5.455	5.258	4.733
Ukupno (mladi)	Ukupno	17.713	16.997	16.091	14.148
	Žena	11.125	10.900	10.374	9.064

Tržište rada

Analizom odgovora koje su dale one osobe koje su se izjasnile da su u radnom odnosu, dolazi se do podatka da od svih zaposlenih mladih, njih 38% ima ugovor na neodređeni period. Ugovor na određeno ima 24,9% mladih koji su se izjasnili da su zaposleni, dok 15,6% njih nije potpisalo nikakav ugovor s poslodavcem. Problem „rada na crno“ kod kategorije mladih osoba u gradu Srebreniku traži poseban pristup radi njegovog rješavanja.

Na Vašem glavnom poslu, koju vrstu ugovora ste potpisali s poslodavcem?

Grafik 9. Vrsta ugovora kod zaposlenih mladih / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

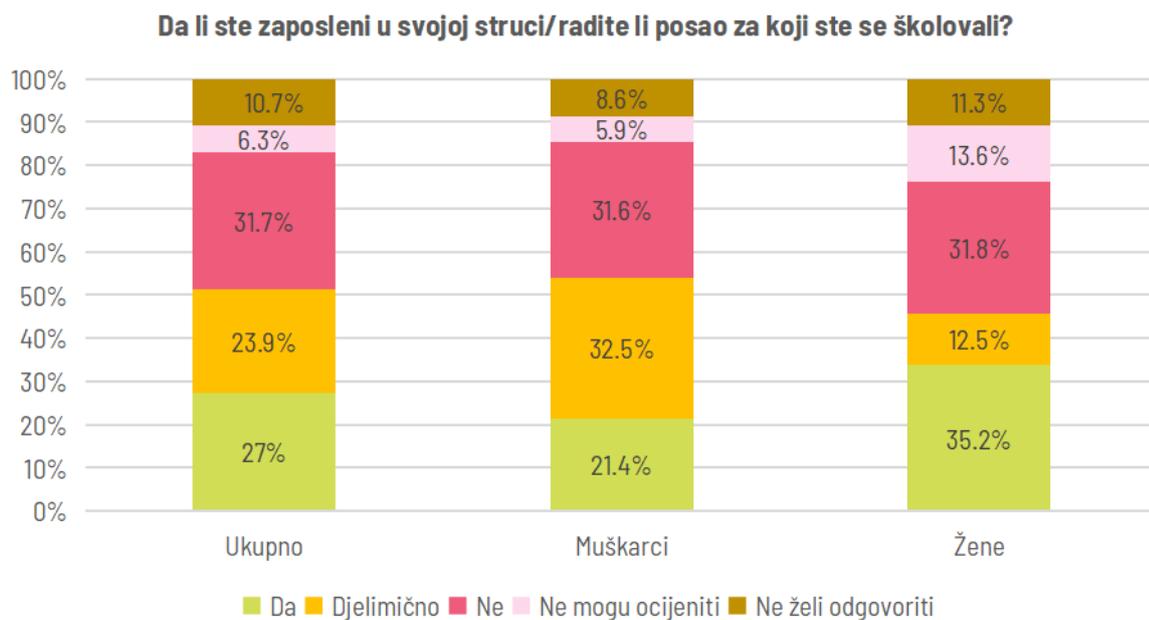
Kada je u pitanju redovnost plata i isplate, 76,1% ispitanih se izjasnilo da platu prima redovno, dok se 10,73% mladih izjasnilo da platu prima neredovno (zakašnjenje do mjesec dana) ili veoma neuredno i neredovno (na platu čekaju mjesec dana ili više).

Usklađenost obrazovanja i radnog mjesta

Analiza rezultata pokazuje da jedna od četiri mlade osobe (27%) u Srebreniku obavlja posao za koji se školovala.

Gledano prema spolu, postotak muškaraca koji obavljaju posao za koji su školovani iznosi 21,4%, dok je, s druge strane, kod žena taj postotak povoljniji i iznosi 35,2%.

Navedeni postoci pokazuju da je potrebno uvezati potrebe tržišta rada s formalnim obrazovanjem, gdje će se povećati broj mladih koji rade u struci za koju su se školovali.

Grafik 10. Odnos obrazovanja i radnog mjesta / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Pripravnički staž, obuka i praksa

Prema mišljenju mladih, jedan od razloga nespremnosti za tržište rada uvjetovan je i planom i programom u obrazovnim institucijama. Naime, mladima nisu pružene vještine i znanja potrebni za zaposlenje u struci u kojoj se obrazuju, odnosno nemaju praktična znanja za direktno zaposlenje nakon završetka obrazovanja. Dodatno, mladima nedostaje prilika za prvo radno iskustvo, koje će im umnogome olakšati kasnija zaposlenja na drugim mjestima.

„Problem je i nedostatak iskustva. Nama traže iskustvo, a mi tek završili srednju školu.
Niko ne želi rizikovati s novim radnikom.“

„Čak mi je jednom jedan poslodavac rekao: ‘Primili bismo te, ali kako da te zaposlim kada nemaš iskustva?’
Ja sam na to rekla: ‘Kako da steknem iskustvo kada tražim posao dvije godine, a svi tražite radnika s iskustvom?’ On se na to nasmijao i eto on me je na kraju primio.“

„Da stvore više prakse u školama, kako bi učenici unaprijedili svoje znanje. Da ne bude da učenici nemaju nikakvog iskustva, već da se ta praksa piše kao neko iskustvo.“

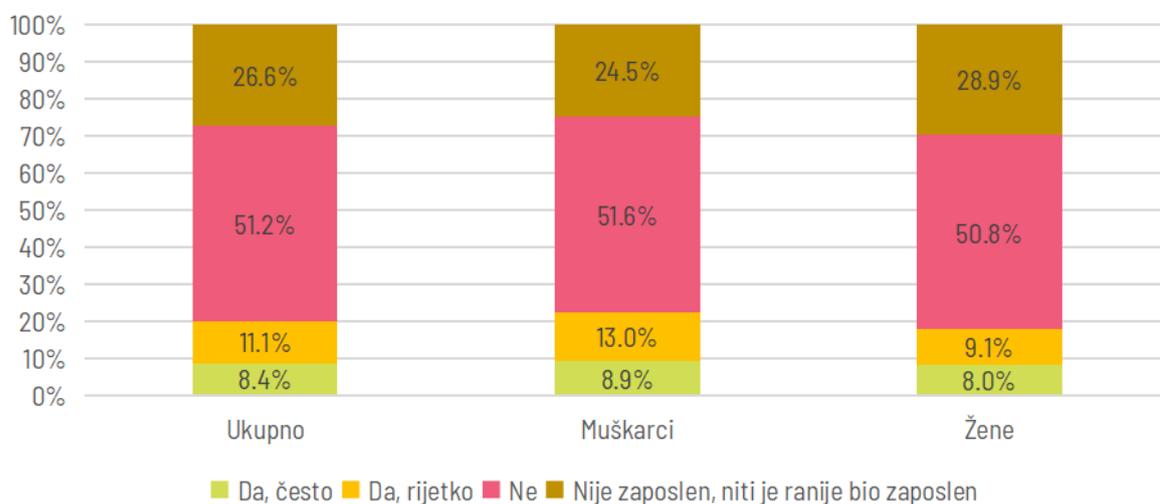
Prema mišljenju mladih, plaćena praksa i pripravnički staž uveliko bi pomogli da se premosti jaz između završenog obrazovanja i prvog stečenog radnog iskustva. Mladi vide partnerstva između lokalne zajednice, lokalnih firmi i obrazovnih ustanova kao priliku za poboljšanje funkcionalnog obrazovanja i spremnosti za tržište rada mladih nakon završetka obrazovanja.

„Evo primjer. Ja sam išla u mašinsku. I Grad sklopi ugovor s nekom firmom. Ja tokom školovanja idem kod njih, radim nekoliko dana u sedmici i, znači, kad završim srednju školu, onda neće biti ‘nemate dovoljno iskustva’, nego bi se samo moglo nastaviti s radom.“

Zlostavljanje na radnom mjestu

Rezultati analize pokazuju da 19,5% mladih u Srebreniku tvrdi da je svjedočilo zlostavljanju na radnom mjestu (često ili rijetko). Nisu uočene bitne demografske razlike među mladima kada je u pitanju zlostavljanje na radnom mjestu.

Jeste li kroz radno iskustvo bili svjedok nekog oblika zlostavljanja na poslu usmjerenog na Vas ili Vaše kolege? Razmislite o situacijama pretjeranih zahtjeva i pritisaka na radnike te zlostavljanja na radnom mjestu.

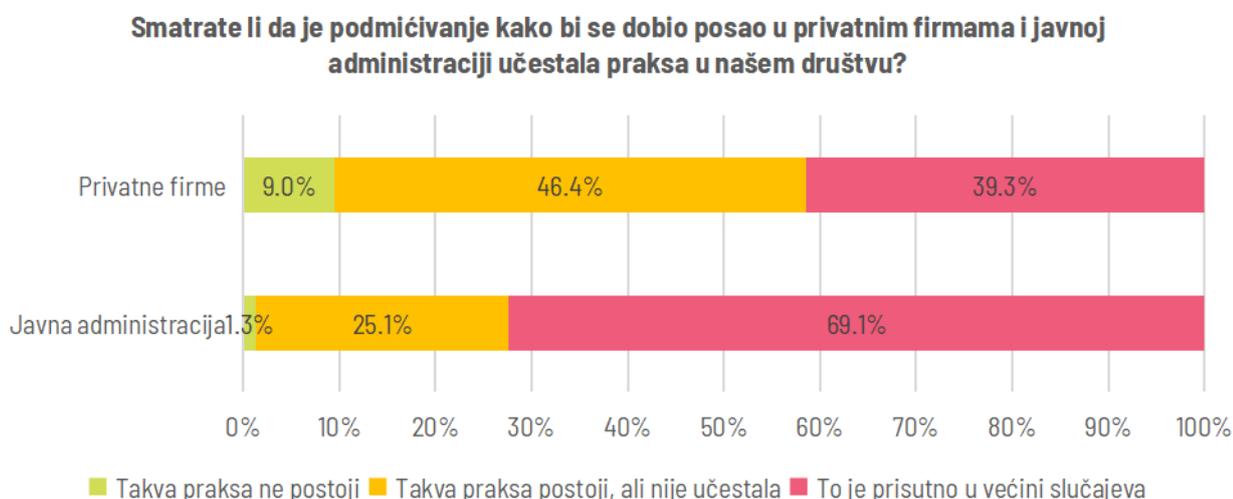

Grafik 11. Zlostavljanje na radnom mjestu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mito i korupcija pri zapošljavanju

Rezultati analize pokazuju da je 9,8% ispitanih bilo direktni svjedok korupcije prilikom kupovine radnog mjesta, dok postotak onih koji su čuli da se desila kupovina radnog mjesta iznosi 61,7%.

Prema mišljenju mladih, u Srebreniku postoji razlika između privatnih kompanija i javne administracije kada je u pitanju podmićivanje prilikom procesa zapošljavanja. Rezultati analize pokazuju da dvije od tri mlade osobe (69,1%) smatraju da je podmićivanje prisutno u većini slučajeva prilikom procesa zapošljavanja u javnoj administraciji. S druge strane, kada su u pitanje privatne kompanije, slaganje s navedenom izjavom iskazalo je procentualno 39,3% mladih.

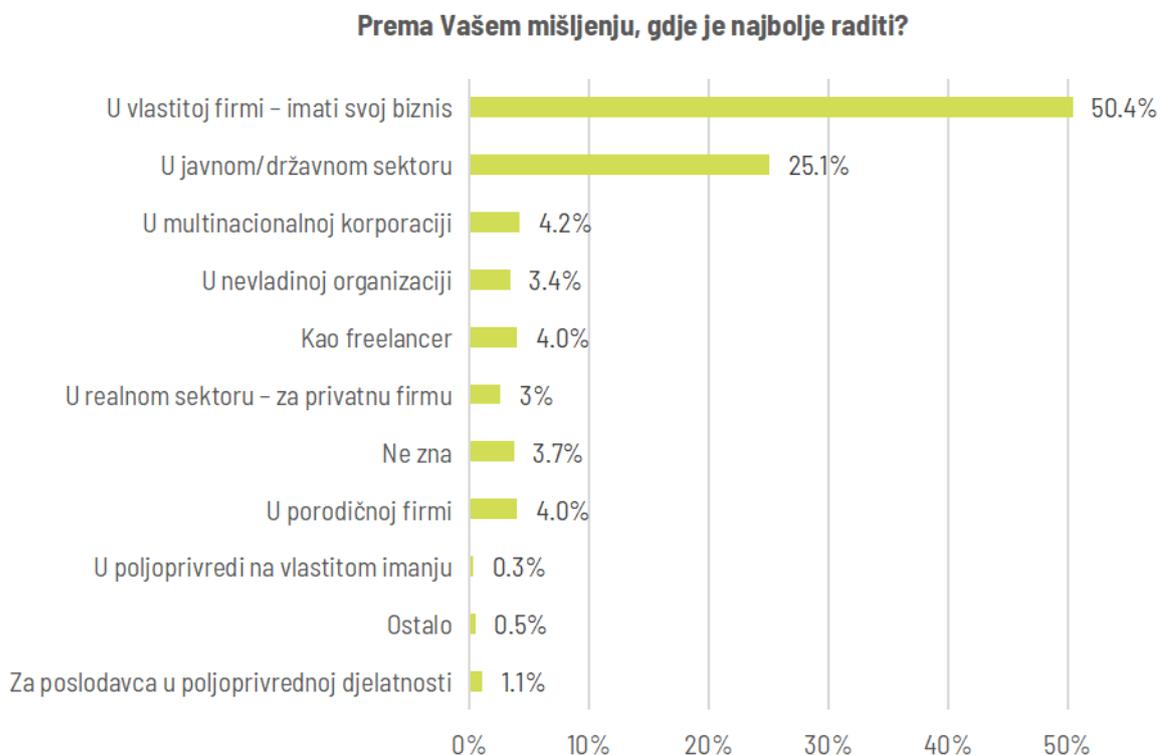

Grafik 12. Praksa podmićivanja za posao u javnoj administraciji ili privatnoj firmi / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Preduzetništvo mladih

Državna firma i posao u državnoj firmi su dugo vremena smatrani idealnim radnim mjestom. Da dolazi do promjene u mišljenju kod mladih, primjer su, između ostalih, i mladi u Srebreniku.

Kada su bili pitani gdje je, prema njihovom mišljenju, najbolje raditi, polovina, odnosno 50,4% njih, za odgovor je odabrala vlastiti biznis. Na drugom mjestu se nalazi državna firma kao najbolje radno mjesto, prema mišljenju 25,1% mladih.

Grafik 13. Najbolje radno mjesto / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi su i tokom fokusne grupe diskutirali o potrebi za pokretanjem vlastitih biznisa te razlozima zbog kojih smatraju da je to najzanimljiviji oblik radnog angažmana.

„Ja bih najviše volio svoj biznis da pokrenem. Sam svoj gazda, da mi ne može niko šefovati.“

„Ja imam želju da pokrenem svoj biznis. Moje dosadašnje iskustvo je da sam bila zadovoljna sa svojim poslodavcima, bili su korektni i poštteni, tako da nisam.“

„Prosto moja je želja da pokrenem to što želim da pokrenem. Lični neki uspjeh.“

Naravno, i podaci u anketi, ali i razgovor tokom fokusne grupe pokazuju da ne žele svi mladi biti preduzetnici (a niti to mogu postati), te su u skladu s tim iskazali svoje preferencije i razloge za te preferencije o tome gdje bi željeli raditi.

„Manja firma, gdje nema puno ljudi. Zato što si tu prijatelj maltene. Nemaš tenzija, imaš bolji odnos s gazdom i kolegama. Lakše je raditi, komunicirati...“

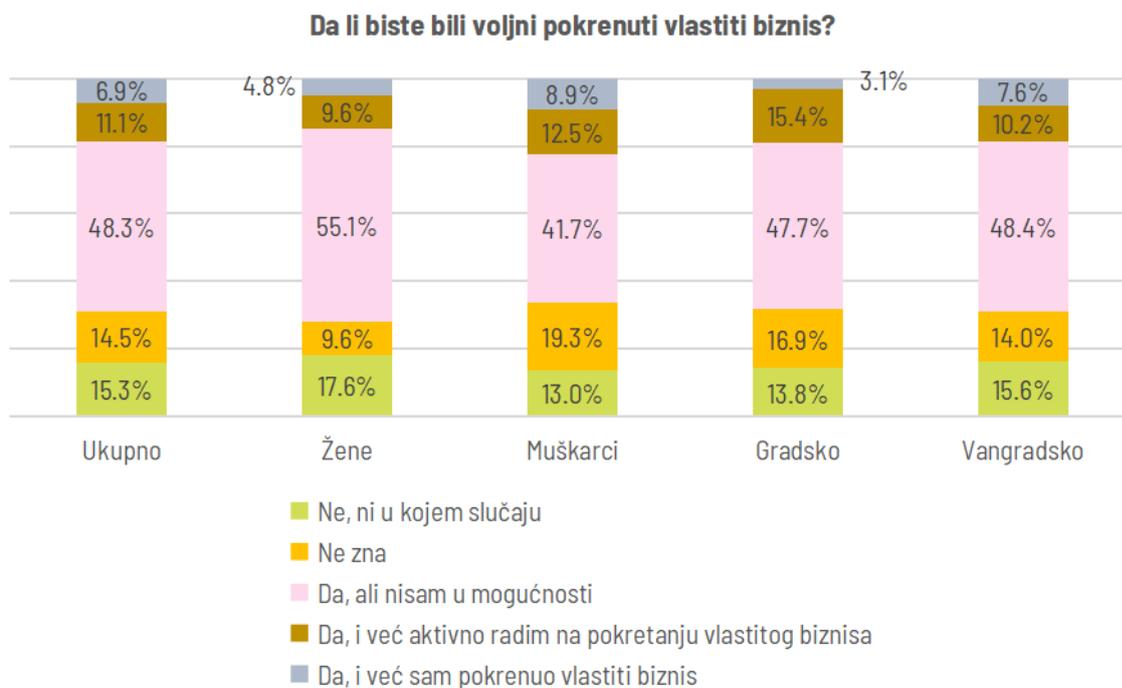
„Javni sektor je isto dobar, iskreno. Nema nekog posla, a zna se kako se dolazi do tog posla. Svi znamo kako se dolazi do tog posla, ne sigurno na lagan način, mora se platiti da bi imao posla, koliko znam iz iskustva. Kad bi se moglo na normalan način doći do tog posla, onda bi to bilo vrh.“

„Evo ja radim u privatnoj firmi četiri mjeseca i imam odličan odnos s kolegama i sa šeficom. Opuštena nam je atmosfera na poslu, nema tenzija. Onda je lakše doći na posao kada je sve normalno. Prije svega to i utječe na posao, da je normalna okolina, da nema pritiska. Ako nisam nešto završila, nema pritiska. Dobiješ zadatke šta da uradiš za danas i to je to.“

Uzimajući u obzir visok udio mladih koji smatraju da je najbolje raditi u vlastitoj firmi, sljedeće pitanje odnosilo se na to imaju li mladi želju za pokretanjem vlastitog biznisa. Rezultati pokazuju da se skoro polovina ispitanih, odnosno njih 48,3%, izjasnila kako bi željela pokrenuti vlastiti biznis, ali nije u mogućnosti.

Analiza spolnih razlika ne pokazuje drastične promjene stavova između muškaraca i žena kada je u pitanju pokretanje biznisa. Oba spola žele pokretati vlastite biznise ili već rade na njihovom pokretanju i razvoju.

Nisu uočene razlike ni među mladima po mjestu boravka.

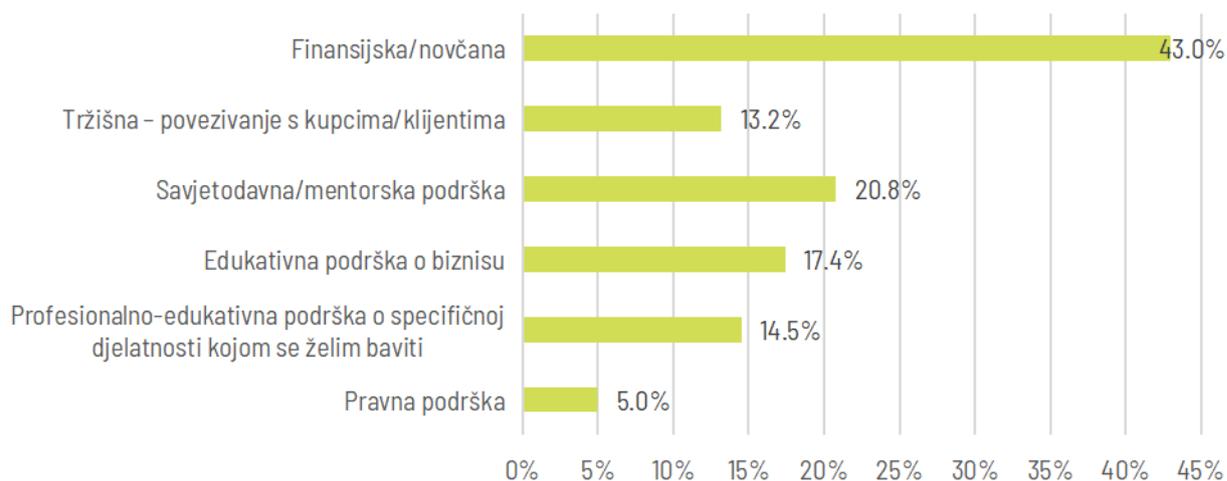
Grafik 14. Stav mladih o pokretanju vlastitog biznisa / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi u Srebreniku najviše traže finansijsku podršku za pokretanje biznisa. Ipak, važno je istaći da su mladi iskazali potrebu i za drugim vidovima podrške koja im je potrebna i koja će im pomoći u pokretanju vlastitog biznisa. Nakon finansijske, mladima je potrebna savjetodavna/mentorska podrška u razvoju i pokretanju biznisa, a nakon toga edukativna podrška o biznisu.

Podrške za koje su mladi također iskazali interes, a koje im lokalna zajednica može omogućiti, jesu: profesionalna podrška o specifičnoj djelatnosti, podrška u tržišnom povezivanju s kupcima te pravna podrška. Važno je istaknuti da programi podrške razvoju biznisa koji u svom modelu nude različite vidove (ovdje navedene) podrške pružaju znatno bolje rezultate u domenu razvoja i opstanka pokrenutih biznisa u odnosu na modele koji nude samo finansijsku podršku u pokretanju ili razvoju biznisa.

Ako lokalna zajednica bude razvijala modele podrške biznisima mladih, preporuka je da u model uključi različite vidove podrške, ili makar ovdje najtraženije oblike podrške, a sve kako bi podržani biznisi imali veće šanse da opstanu i razviju se u profitabilne kompanije.

Koja vrsta podrške Vam je potrebna u pokretanju i/ili razvijanju vlastitog biznisa?

Grafik 15. Podrška za pokretanje vlastitog biznisa / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Vladini programi zapošljavanja

Rezultati analize pokazali su potrebu za (re)kreiranjem, ali i adekvatnom promocijom vladinih programa za zapošljavanje. Naime, 22,2% ispitanih mladih izjasnilo se da je čulo za neki vladin program za zapošljavanje (neovisno o tome koji nivo vlasti je plasirao ovaj program). Od ovog broja, njih 8,3% su ujedno bili i korisnici takvih programa. Drugačije prikazano, od ukupnog broja mladih u Srebreniku, njih samo 1,8% su korisnici vladinih programa za zapošljavanje.

Grafik 16. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nisu uočene demografske razlike među mladima koji su bili korisnici nekog od programa zapošljavanja.

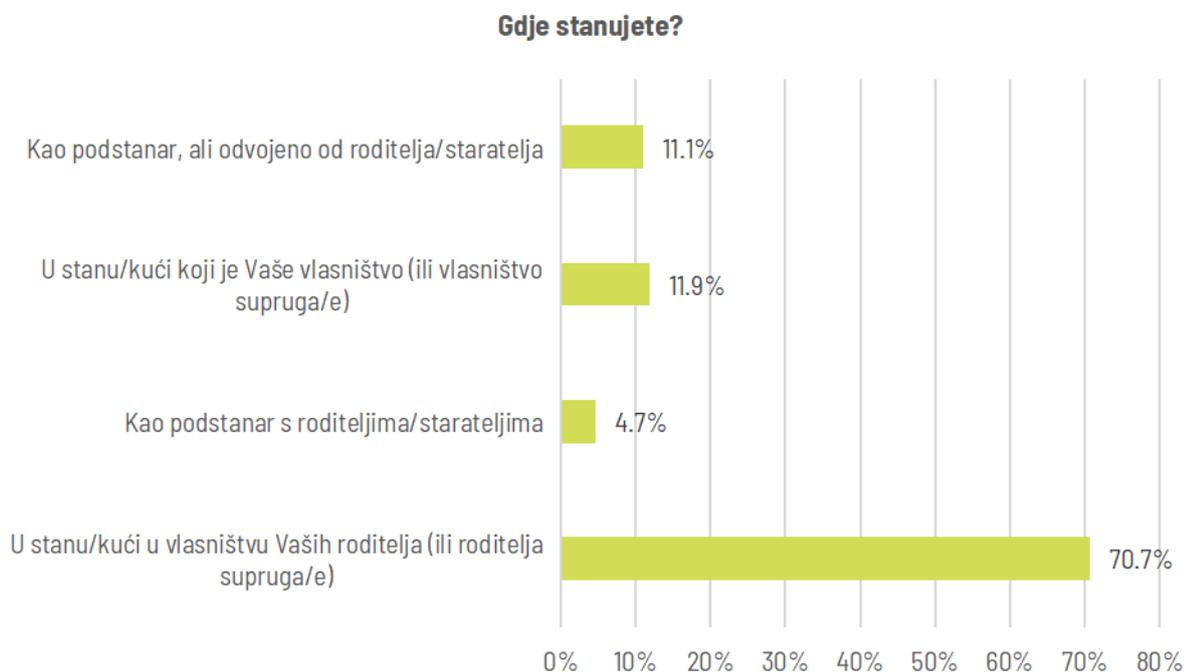
SOCIJALNA BRIGA

Stambena politika

Stambeno pitanje je važan aspekt kvaliteta života svake osobe, pa tako i mladih, posebno kada se mlade osobe trebaju osamostaliti. Analizom odgovora mladih iz Srebrenika, može se primijetiti podatak da 70,7% mladih iz Srebrenika živi u stanu ili kući koja je u vlasništvu njihovih roditelja, dok 4,7% mladih živi kao podstanar s roditeljima. Prostim zbrajanjem može se zaključiti da 75,4% ispitanih mladih osoba s područja Srebrenika živi s roditeljima u zajedničkom domaćinstvu.

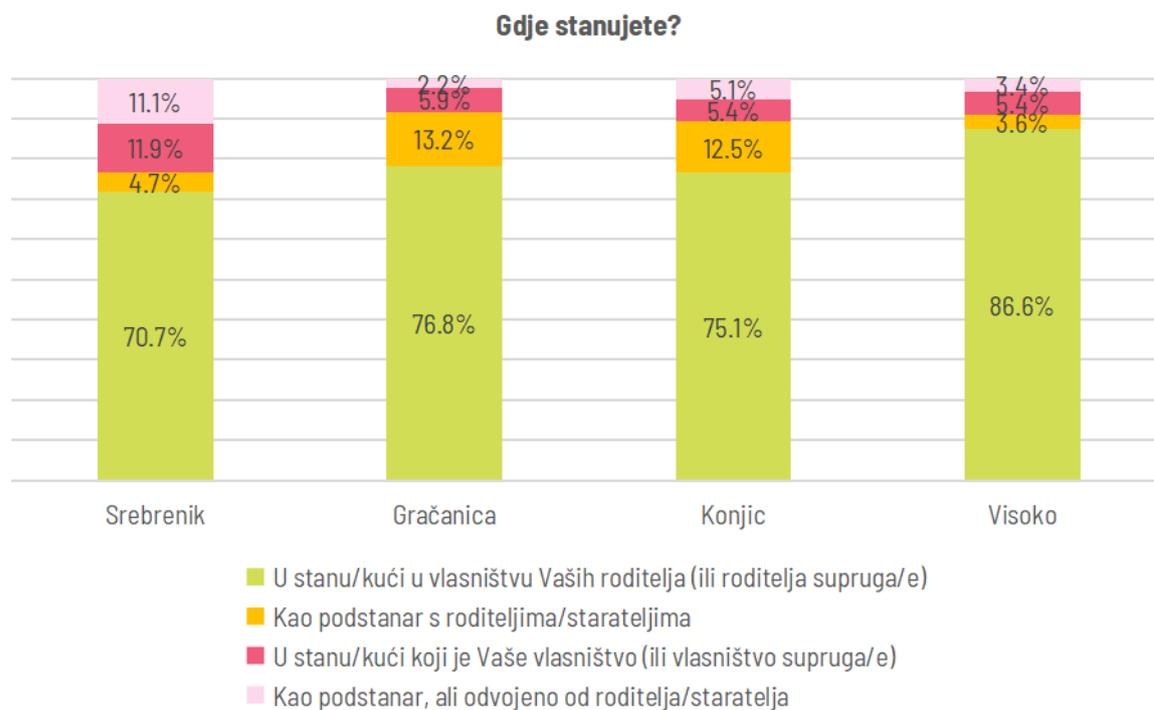
Vrijedi istaknuti da skoro svaka četvrta mlada osoba tvrdi da živi odvojeno od roditelja, u objektu u svom vlasništvu ili u iznajmljenom stanu/kući. Odnosno, 11,9% mladih živi u stanu ili kući koja je njihovo vlasništvo (ili vlasništvo supružnika), dok ih 11,1% živi kao podstanar, ali odvojeno od roditelja.

Opažene demografske razlike odnose se samo na činjenicu da mladi u dobi od 25 do 30 godina češće žive odvojeno od roditelja u odnosu na mlade iz mlađih dobnih grupa. Nisu uočene druge razlike po demografskim varijablama među mladima.

Grafik 17. Način stanovanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ako uporedimo odgovore mladih iz Srebrenika u odnosu na njihove vršnjake iz drugih sredina, možemo primijetiti da u Srebreniku, u odnosu na druge lokalne zajednice, najveći broj mladih živi odvojeno od roditelja (23%).

Grafik 18. Način stanovanja – komparacija s drugim lokalnim zajednicama / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Tokom razgovora u fokusnoj grupi mladi su iznijeli nekoliko razloga zbog kojih smatraju da mladi žive s roditeljima, ali i zbog kojih ne mogu da se osamostale, odnosno šta im je potrebno da se osamostale (kupe ili iznajme nekretninu za sebe).

„To se tako generacijama prenosilo.“

„Premale plate da bi se mogao otplaćivati kredit i živjeti normalno.“

„Novac i podrška roditelja.“

„Siguran posao. Da ne razmišlja hoće li on sutra ili prekosutra dobiti otkaz. Stalni radni odnos.“

„Ne. Jedva sastavljamo kraj sa krajem.“

„Za iznajmljivanje... Sada su cijene malo skočile.“

„Pa to je isto. Rata kredita i rata rente su faktički ista. Samo ko god ode na rentu, teško da će ostati cijeli život tu. Ostat će godinu-dvije.“

Vrijedi istaknuti da 13,5% mladih u Srebreniku tvrdi da ima djecu, dok je onih koji nemaju djecu 81,8%. Od onih koji imaju djecu, najviše ih je s jednim djetetom (74,5%). Kad su u pitanju demografske razlike, muškarci nešto češće tvrde da imaju djecu u odnosu na žene, te su mladi iz vangradskih sredina češće roditelji u odnosu na mlade iz gradskih sredina. Razlike nisu drastične.

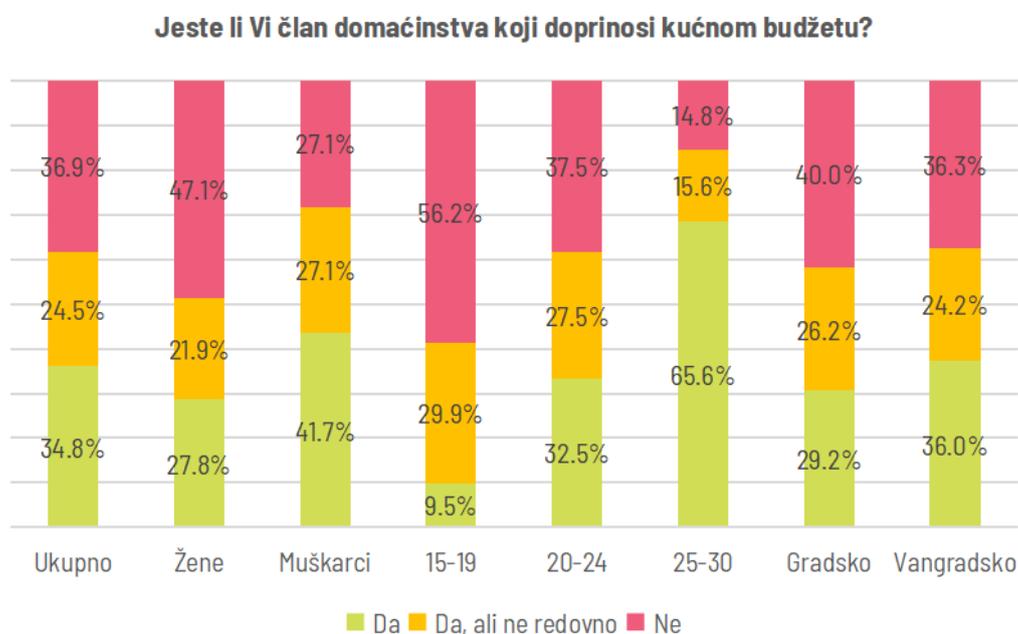
Očekivano, među mladima koji imaju djecu, najviše ih je u dobi od 25 do 30 godina starosti.

Među anketiranim osobama imali smo 2,1% mladih koji imaju određeni vid/stepen invaliditeta. Svi koji su potvrdno odgovorili na ovo pitanje bili su muškarci iz vangradskih područja. Broj odgovora je statistički premalen da bi se iznosili zaključci o sistemskim faktorima ili razlikama koje utječu ili su utjecale na ove opažene podatke, ili koji eventualno dovode do nekih sistemskih razlika među mladima.

Također, među mladima Srebrenika je 4,5% onih koji primaju neki vid socijalne pomoći, dok ih 5,5% nije željelo odgovoriti na ovo pitanje. Dodatno, vrijedi istaknuti da sve osobe koje su rekly da su korisnici nekog vida socijalne pomoći žive u vangradskim područjima.

Primanja

Mladih koji doprinose kućnom budžetu ima 59,3%, od toga ih redovno doprinosi kućnom budžetu 34,8%, dok ih povremeno doprinosi 24,5%. Mladih koji nikako ne doprinose kućnom budžetu ima 36,9%. Muškarci češće doprinose kućnom budžetu u odnosu na žene, te je 27,1% muškaraca koji nikako ne doprinose kućnom budžetu, dok 47,1% žena nikako ne doprinosi kućnom budžetu. Također, sa starošću mladih raste i postotak onih koji doprinose kućnom budžetu, te tako dvije trećine mladih u dobi od 25 do 30 godina redovno doprinosi kućnom budžetu.

Grafik 19. Doprinos kućnom budžetu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

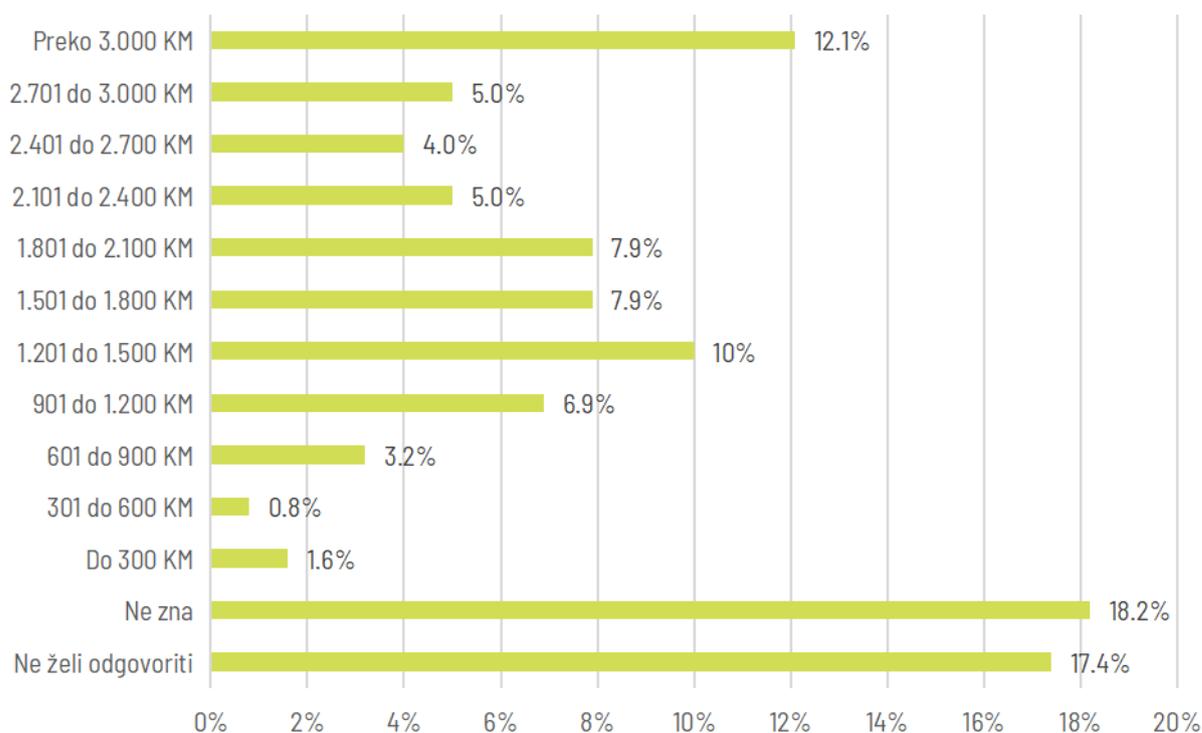
Kada je riječ o ličnim primanjima, 25,6% mladih iz Srebrenika izvijestilo je da nema nikakve lične prihode. Dakle, nešto više od jedne četvrtine mladih nema finansijsku nezavisnost. Mladih koji nisu željeli odgovoriti na ovo pitanje ima 14,8%. Od onih mladih osoba koje su odgovorile da imaju određeni mjesečni lični prihod, 5,3%

mladih izjavilo je da ima lični prihod do 200 KM. Među mladima koji su rekli da imaju neki vid ličnih prihoda, njih 31,1% tvrdi da ima prihode u rasponu od 200 do 1.000 KM. Vrijedi istaknuti i da je 23,2% mladih reklo da ima prihode preko 1.000 KM.

Kada su u pitanju ukupni prihodi domaćinstava u kojima mladi žive (uključujući i njihove prihode), vrijedi istaknuti da skoro jedna petina mladih (18,2%) nije znala odgovor na ovo pitanje. Dodatno, 17,4% mladih nije željelo odgovoriti na ovo pitanje. Ukupno imamo 35,6% mladih koji su odbili dati precizan odgovor na ovo pitanje, te prikazanu disperziju odgovora o visini prihoda u domaćinstvima u kojima mladi žive treba uzeti s rezervom i koristiti je isključivo kao orijentacijski podatak jer su interval pouzdanosti i margina greške za ovo istraživanje narušeni velikim brojem mladih koji su odbili dati odgovor na pitanje o primanjima u domaćinstvu. Ako gledamo pojedinačne raspone primanja u domaćinstvu, najviše mladih tvrdi da ukupni prihodi njihovog domaćinstva prelaze 3.000 KM (12,1% mladih je odabralo ovaj odgovor kod ukupnih prihoda domaćinstva). Dodatno, treba istaknuti da 12,4% mladih tvrdi da ukupni prihodi njihovog domaćinstva iznose do 1.200 KM, što je ispod prosječne plate u FBiH u trenutku izrade ove analize.

Prihode u domaćinstvu u rasponu od 1.201 do 2.100 KM imalo je 26% mladih, dok je 14% mladih izjavilo da prihodi njihovog domaćinstva iznose od 2.101 do 3.000 KM.

S kartice ispod odaberite iznos koji odgovara UKUPNIM PRIHODIMA SVIH ČLANOVA VAŠEG DOMAĆINSTVA TOKOM PROŠLOG MJESECA, uključujući i Vas lično – uključiti osim redovnih prihoda i honorare i sve ostale izvore prihoda.

Grafik 20. Ukupni prihodi svih članova domaćinstva tokom prošlog mjeseca¹⁸ / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

¹⁸ Zbog visoke stope odbijanja mladih da odgovore na ovo pitanje, navedeni postoci su informativne i orijentacijske prirode, te ne možemo tvrditi da predstavljaju podatke za koje vrijede margina greške i interval pouzdanosti definirani ovim istraživanjem.

Prema podacima Saveza samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine, potrošačka korpa za april 2023. godine je iznosila 2.916,90 KM.¹⁹ Prosječna neto plata za grad Srebrenik, prema Zavodu za statistiku Federacije BiH za 2022. godinu, iznosila je 883 KM, dok je na isti datum prosječna neto plata u Tuzlanskom kantonu bila 1.022 KM.²⁰

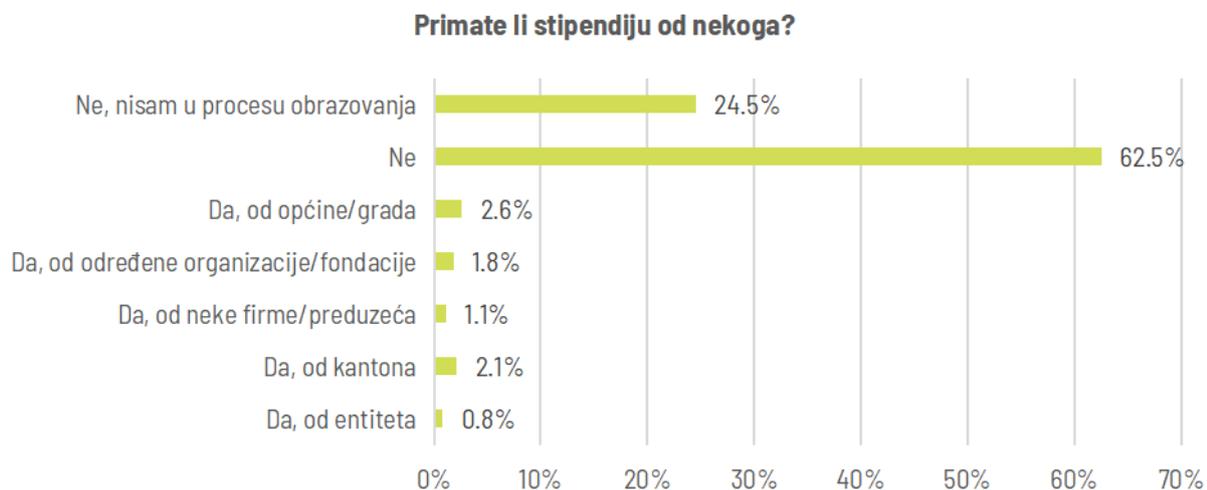
Prosječna neto plata u FBiH za maj 2023. g. iznosila je 1.277 KM.²¹

Kada je u pitanju fiskalna disciplina mladih, treba istaknuti da 49,9% mladih tvrdi da na kraju mjeseca ipak može uštedjeti neki iznos sredstava, bez obzira na to ima li redovna primanja ili ne.

Stipendije

Sedam od osam mladih iz Srebrenika koji su u procesu obrazovanja nema stipendiju. Jedna četvrtina mladih je rekla da ne prima stipendiju jer nije u procesu obrazovanja (24,5%). Ukupan broj mladih koji primaju neku stipendiju je 8,4%, pri tome najviše mladih prima stipendiju od grada (2,6%) i od kantona (2,1%).

U Budžetu Grada Srebrenika za 2023. godinu nalazi se stavka „isplata stipendija“, u kojoj je predviđeno 26.000,00 KM za stipendiranje osoba s područja grada Srebrenika u tekućoj godini, što predstavlja 0,12% budžeta Grada. Izvršenje budžeta za stavku isplate stipendija 2022. godine iznosilo je 13.000,00 KM.²² Navedeni iznos predviđen za stipendije je znatno niži od iznosa za stipendiranje drugih sličnih lokalnih zajednica.

Grafik 21. Stipendiranje mladih / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

¹⁹ Savez samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine [online]. Sindikalna potrošačka korpa za april 2023. Dostupno na: <https://www.sssbih.com/sindikalna-potrosacka-korpa-za-april-2023-godine/> [pristupljeno: 1. 8. 2023].

²⁰ Federalni zavod za statistiku [online]. Tuzlanski kanton u brojkama. Dostupno na: <http://fzs.ba/wp-content/uploads/2021/07/hercegovacko-neretvanski-kanton.pdf> [pristupljeno: 1. 8. 2023].

²¹ Federalni zavod za statistiku [https://fzs.ba/, pristupljeno: 1. 8. 2023].

²² Grad Srebrenik (2023). Budžet Grada Srebrenika za 2023. godinu [online]. Dostupno na: https://www.srebrenik.ba/images/vijesti/2023/Budzet_grada_srebrenika_u_2023/Budzet_Grada_Srebrenik_za_2023._godinu.pdf [pristupljeno: 27. 7. 2023].

Na fokusnim grupama mladi su istakli da uglavnom nisu upoznati s programima socijalne podrške ovoj populaciji (uključujući i programe stipendiranja) a koje realizira gradska uprava.

„Ja to nisam čuo.“

„Ni ja.“

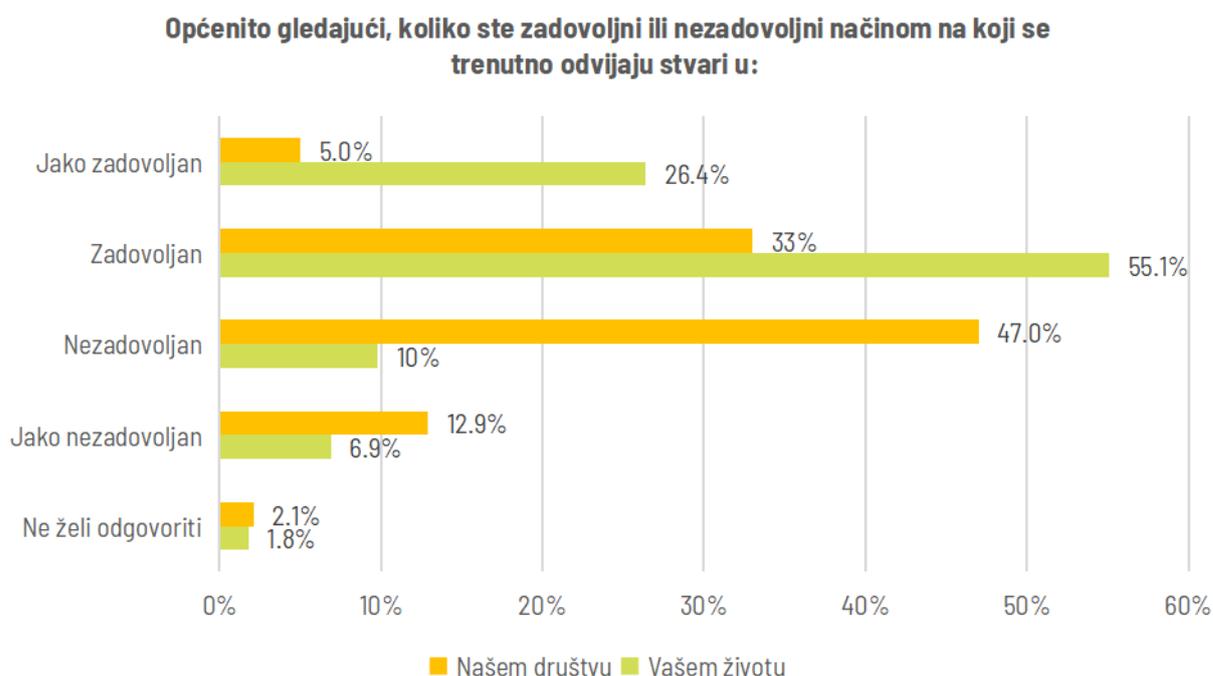
„Ja sam čula za podršku mladim bračnim parovima za stambeno zbrinjavanje. Kada kupuju nekretninu... ne znam tačno, uglavnom je oko nekretnina. Ima neka pomoć, nešto doniraju.“

„Dva puta je bilo predloženo da se maturantima da po 300 KM za odijela i to je dva puta odbijeno. Razumijem, ali...“

Zadovoljstvo vlastitim životom i percepcija budućnosti

Mladi Srebrenika iskazuju različit nivo zadovoljstva prema vlastitom životu u odnosu na nivo zadovoljstva dešavanjima u bh. društvu. Mladih koji su u određenoj mjeri zadovoljni načinom na koji se trenutno odvijaju stvari u njihovim životima ima 81,5%. S druge strane, mladih koji su zadovoljni dešavanjima u bh. društvu ima 38%.

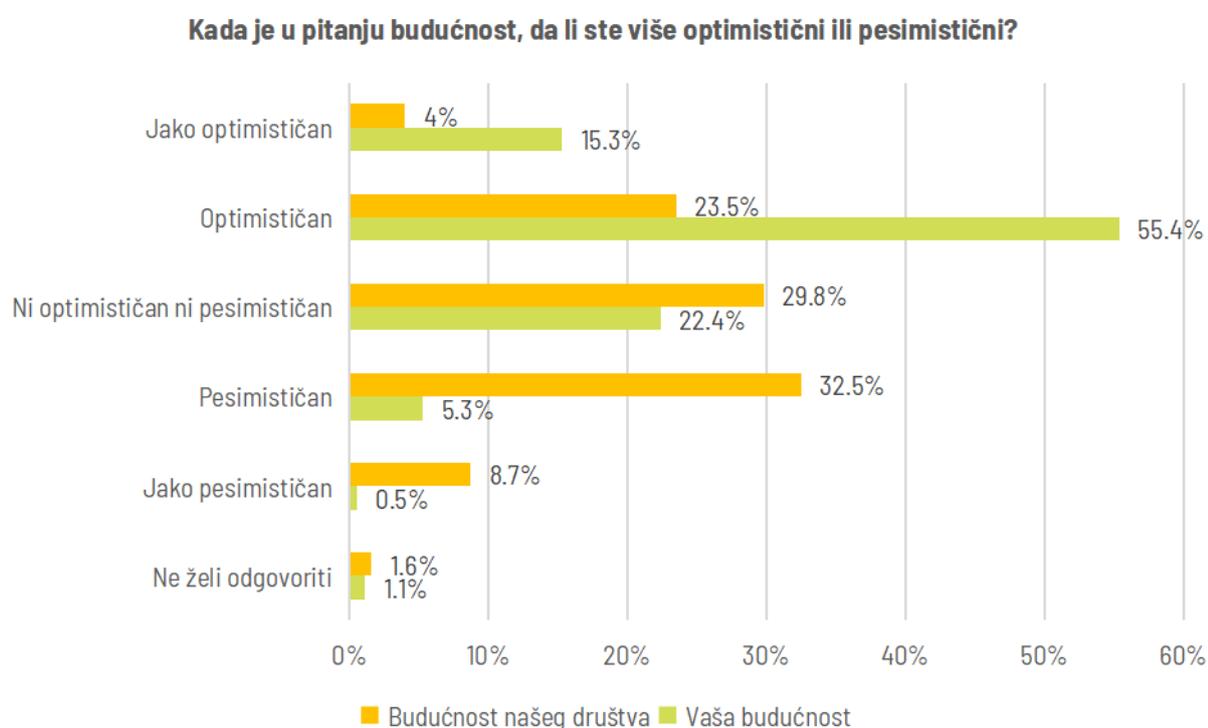
Također, mladi su u većoj mjeri nezadovoljni dešavanjima u društvu u odnosu na stepen nezadovoljstva vlastitim životom. Ukupno je 59,9% mladih iz Srebrenika jako nezadovoljno i nezadovoljno trenutnim dešavanjima u bh. društvu, dok mladih koji su nezadovoljni kako se stvari trenutno odvijaju u njihovim životima ima 16,7%.

Grafik 22. Zadovoljstvo vlastitim životom / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kao što su mladi iz Srebrenika više zadovoljni svojim životom nego dešavanjima u društvu, tako su mladi iskazali veći nivo optimizma kada je u pitanju njihova vlastita budućnost u odnosu na budućnost društva. Ukupno je 70,7% mladih izvijestilo da su optimistični i jako optimistični u pogledu vlastite budućnosti, dok je 27,5% mladih izvijestilo da su optimistični i jako optimistični u pogledu budućnosti društva čiji su dio.

Mladi iz Srebrenika su veći pesimizam iskazali u percepciji budućnosti društva, gdje je 41,2% mladih iskazalo da ima jako pesimističnu i pesimističnu percepciju budućnosti društva, za razliku od pesimizma koji su iskazali u percepciji budućnosti vlastitog života. Ukupno 5,8% mladih ima jako pesimističnu i pesimističnu percepciju budućnosti vlastitog života.

Grafik 23. Percepcija budućnosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

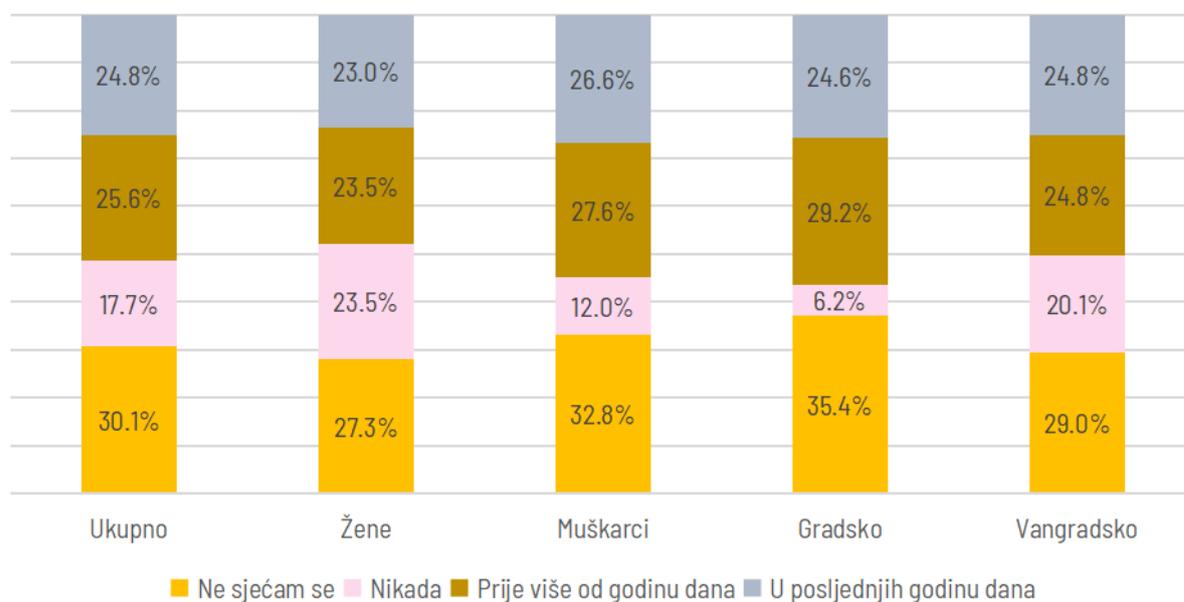
Sistematski pregled

Zdravstvena briga mladih započinje s prevencijom zdravstvenih poteškoća, a u tom kontekstu redovni (i preventivni) zdravstveni pregledi su prvi korak brige o zdravlju mladih. Rezultati analize pokazuju da je 24,8% mladih obavilo sistematski pregled u posljednjoj godini dana. Mladih koji se ne sjećaju ili nisu nikada obavili sistematski pregled ima 47,8%. Nisu uočene značajne spolne razlike kada je u pitanju (ne)redovnost obavljanja sistematskih pregleda.

Pregledom podataka po tipu naselja, vidi se da je značajno više mladih iz vangradskih sredina koji su izjavili da nikada nisu uradili sistematski pregled.

Ovi podaci ukazuju na nedovoljno razvijenu svijest mladih o važnosti redovnih i preventivnih sistematskih pregleda. Također, na osnovu podataka možemo uočiti da su posebno ranjivi mladi iz vangradskih sredina, te bi se dodatni napori trebali učiniti na polju zdravstvene brige prema ovoj grupi mladih.

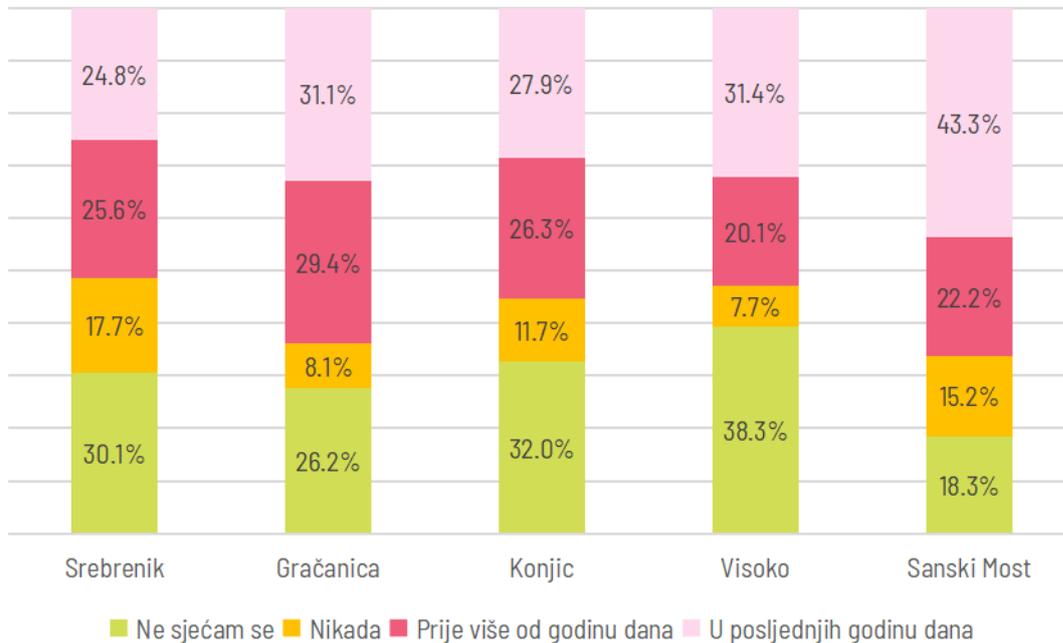
Kada ste posljednji put izvršili sistematski pregled?

Grafik 24. Sistematski pregled / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Poređenjem mladih Srebrenika s mladima iz drugih sličnih lokalnih zajednica, možemo uočiti da je u Srebreniku najmanje mladih koji su radili sistematski pregled u posljednjih godinu dana. Također, u odnosu na ostale 4 lokalne zajednice, u ovoj lokalnoj zajednici je najviše mladih koji su izjavili da nikada nisu izvršili sistematski pregled.

Kada ste posljednji put izvršili sistematski pregled?

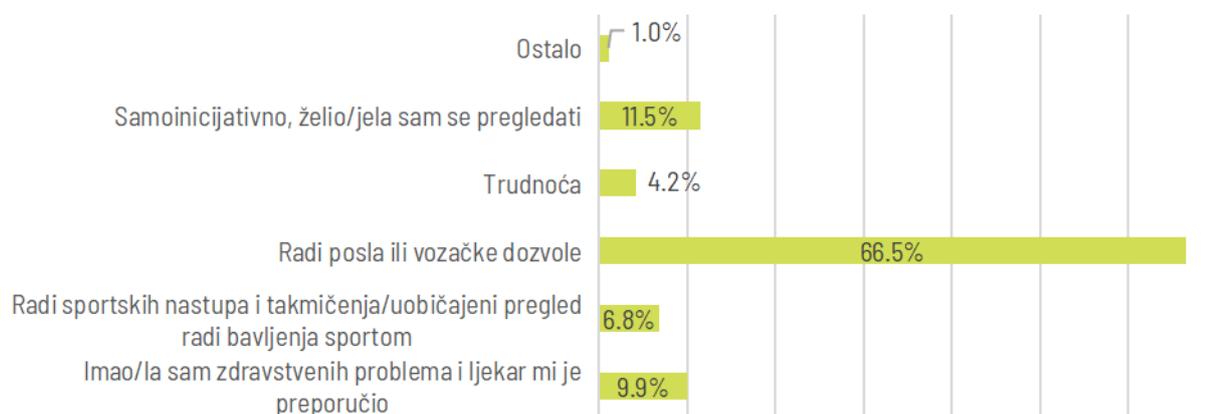

Grafik 25. Sistematski pregled – komparacija s drugim lokalnim zajednicama / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razlozi provedbe sistematskih pregleda su uglavnom eksterne prirode i motivacije, a dosta rjeđe su intrinzično motivirani i u svrhu prevencije određenih zdravstvenih poteškoća. Mladi koji su radili sistematske preglede tokom prethodne godine najčešće su to radili radi dobijanja vozačke dozvole ili posla (66,5%), a radi sportskih nastupa ili redovnih sportskih pregleda sistematski je uradilo 6,8% mladih, dok ih je na preporuku ljekara (zbog zdravstvenih problema) na sistematskom bilo 9,9%.

Samoinicijativno je sistematski uradilo 11,5% mladih.

Razlog zbog kojeg ste izvršili sistematski pregled?

Grafik 26. Razlozi provedbe sistematskog pregleda / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Tokom razgovora u fokusnoj grupi mladi su potvrdili nalaz o neredovnom provođenju sistematskih pregleda te o nedovoljno razvijenoj svijesti o važnosti redovnih sistematskih pregleda.

„Ja ne radim [sistematski].“

„Ne radim [sistematski].“

„Samo za vozačku.“

„Mislim da mi nije potrebno, iskreno.“

„Ne idemo nigdje dok nas nešto ne zaboli.“

„Ja radim svakih pola godine, ali zbog posla.“

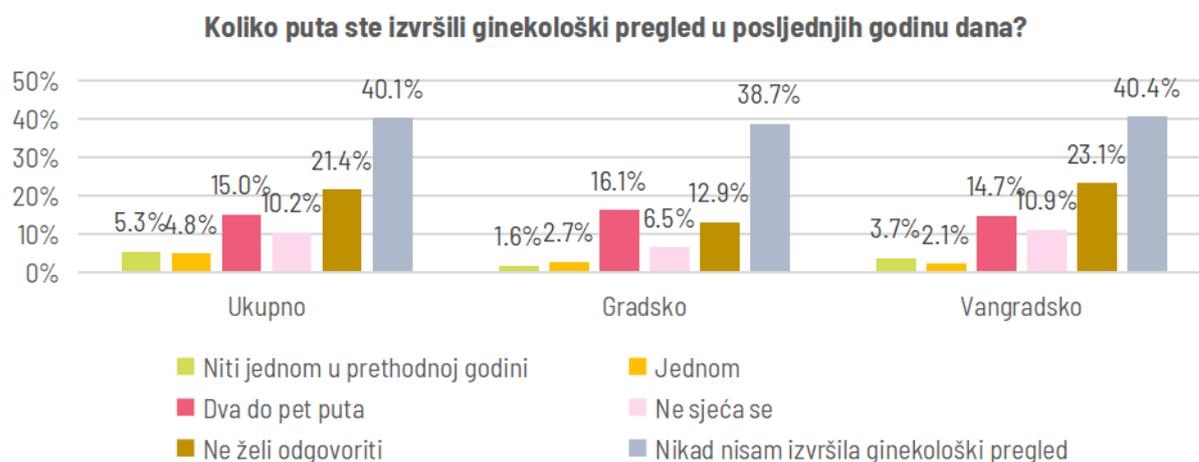
Ginekološki pregled

Dvije od pet (40,1%) mladih žena nikada nisu izvršile ginekološki pregled. Kada se zbroji udio djevojaka koje nikada nisu izvršile ginekološki pregled (40,1%) i udio žena koje nisu izvršile ginekološki pregled u referentnoj godini (5,3%), dobije se zabrinjavajući podatak o odnosu mladih žena prema vlastitom zdravlju.

Rezultati ukazuju na potrebu podizanja svijesti kod mladih žena po pitanju vlastitog zdravlja. Udio žena koje su izvršile ginekološki pregled više od jednom u referentnoj godini dana iznosi 15%.

Nisu uočene razlike po mjestu boravka mladih žena kada je u pitanju provedba ginekoloških pregleda.

Ono što treba imati u vidu jeste da mlade žene Srebrenika i dalje ovu temu doživljavaju kao osjetljivu ili tabu te izbjegavaju o njoj otvoreno govoriti, iako su upitnik na svim pitanjima iz zdravstva i socijalne brige popunjavale samostalno (bez uvida anketara u odgovore), te tako imamo 21,4% žena koje nisu htjele odgovoriti na ovo pitanje. Razlika u nespremnosti odgovora na ovo pitanje je uočena, i izraženija je kod žena iz vangradskih područja u odnosu na žene iz gradskih područja. Prvi ginekološki pregled mlade žene u Srebreniku najčešće izvrše u dobi između 19 i 20 godina.

Grafik 27. Ginekološki pregled / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada je u pitanju seksualna aktivnost mladih, njih 33,2% je izjavilo da su seksualno aktivni. Treba istaknuti i da je 23,2% mladih odbilo dati odgovor na ovo pitanje, što sugerira da nisu skloni iskazivati stavove na ove teme, iako je u pitanju anonimno anketiranje. Muškarci su skloniji odgovarati na ovo pitanje u odnosu na žene.

Zdravstvene usluge

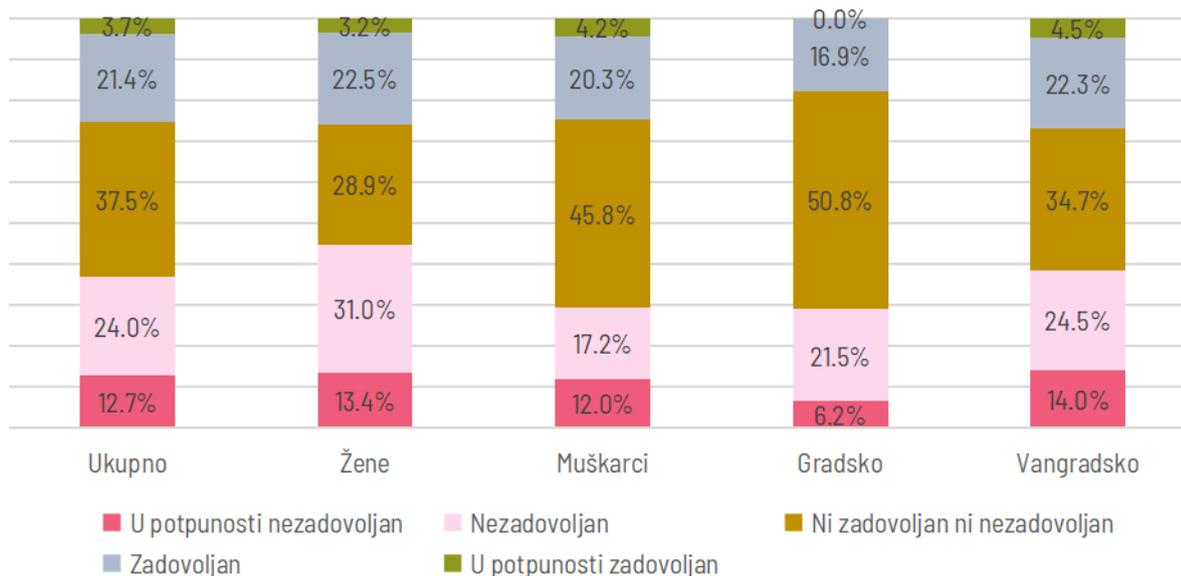
Kada je u pitanju ocjena kvaliteta usluga koje nudi lokalni dom zdravlja, kod mladih u Srebreniku su izraženiji negativni stavovi u odnosu na pozitivne stavove o radu ove zdravstvene ustanove. Ipak, najveći je udio mladih koji su niti zadovoljni niti nezadovoljni (37,5%) uslugama doma zdravlja u njihovoj lokalnoj zajednici.

Uočeno je da je nešto više mladih u vangradskim područjima nezadovoljno uslugama domova zdravlja, ali je isto tako i više mladih u vangradskim područjima zadovoljno i u potpunosti zadovoljno radom domova zdravlja.

Bitne spolne razlike u stavovima o radu doma zdravlja nisu uočene.

Inače, u Srebreniku djeluje jedna javna ustanova zdravstvene skrbi – JU Dom zdravlja Srebrenik²³ – u čijem sastavu su i Centar za mentalno zdravlje te Centar za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju. Također, Dom zdravlja u svom sastavu ima 12 medicinskih službi, a usluge, osim u centralnom objektu, pruža i putem šest područnih ambulanti.

U kojoj mjeri ste zadovoljni uslugama koje pruža dom zdravlja u Vašoj općini/gradu?

Grafik 28. Zadovoljstvo uslugama koje pruža dom zdravlja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

23 Javna ustanova Dom zdravlja Srebrenik (<https://dzsrebrenik.ba/>).

Zdravstvene ustanove u svom djelovanju mogu imati i usluge namijenjene isključivo mladima, a koje ova populacija može besplatno koristiti. Međutim, često mladi nisu upoznati o postojanju ovakvih usluga i mogućnosti njihovog korištenja. Ovo je primijećeno i među mladima Srebrenika te tako 81,5% mladih tvrdi da im nije poznato da postoje usluge koje su namijenjene isključivo njima. Samo 4,7% mladih zna da ovakve usluge postoje i koristili su ih, dok onih koji znaju za ovakve usluge, ali ih nisu koristili, ima 12,1%.

Nisu uočene demografske razlike među mladima kada je u pitanju upoznatost ili neupoznatost s besplatnim zdravstvenim uslugama namijenjenim samo njima.

Također, važno je istaknuti da mladi ne idu tako često doktoru, te da su razlozi izbjegavanja odlaska doktoru specifični za ovu dobnu grupu (kao npr. ne smatraju da mogu biti bolesni jer su mladi), ali ima i razloga koji se tiču sistemске prirode i načina na koji se pružaju zdravstvene usluge mladima.

Na pitanje šta rade kada su bolesni, mladi su naveli nekoliko prototipnih odgovora koje vrlo često čujemo i od mladih iz drugih sredina.

„Idemo privatnim doktorima jer su bolji. Imam primjer prošle godine kada sam otišao u dom zdravlja. Imam problem sa ušima, svake godine, upala uha. Problem je što su mi dali pogrešnu dijagnozu. Ja sam mjesec dana već na lijekovima i pogoršavalo se stanje. Meni je bilo sve gore i gore, užas. Natekao sav od bolova, nisam mogao spavati. Odem privatno doktoru, ljudi su sve riješili za 3-4 dana i rekli su mi šta je bio problem. Infekcija se stvorila zbog pogrešnih lijekova i zbog toga idem samo privatnim doktorima. Imam veće povjerenje u privatno zdravstvo.“

„Mislim da privatnici imaju veći kapacitet i sposobnost, imaju veće zalaganje. Više ih zanima to raditi i imaju veću korist od toga. Što više urade, to je bolje njima. Dok je u javnom zdravstvu cilj doktoru da mu što brže prođe vrijeme, privatnik će gledati da što više i što kvalitetnije obradi pacijente jer ima veću korist.“

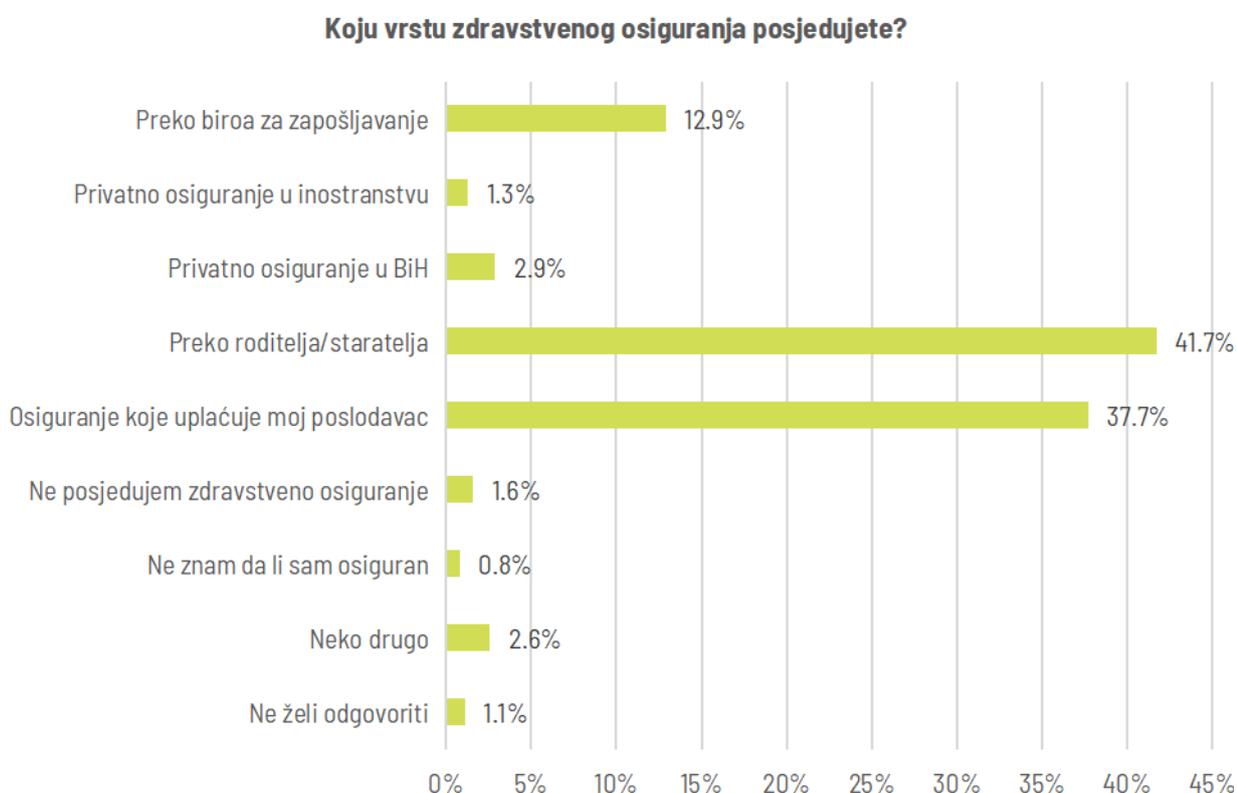
„Sve zavisi zbog čega. Ako je neka sitnica, onda neću ići. Ali ako to preraste u nešto ozbiljnije, onda treba ići.“

„Činjenica je da uvijek idemo samo kada nas dobro zaboli.“

Zdravstveno osiguranje

Mladi Srebrenika su zdravstveno osigurani najčešće preko jednog od dva dominantna oblika osiguranja. Najviše mladih je osigurano preko roditelja/staratelja (41,7%), a vrlo blizu je i broj mladih čije zdravstveno osiguranje uplaćuje poslodavac (37,7%). Kao treći oblik zdravstvenog osiguranja mladih, bitan za spomenuti, ističe se osiguranje preko biroa za zapošljavanje (za nezaposlene mlade), te je ovako osigurano 12,9% mladih.

Postotak mladih koji nemaju zdravstveno osiguranje iznosi 1,6%, dok onih koji ne znaju jesu li osigurani ima 0,8%.

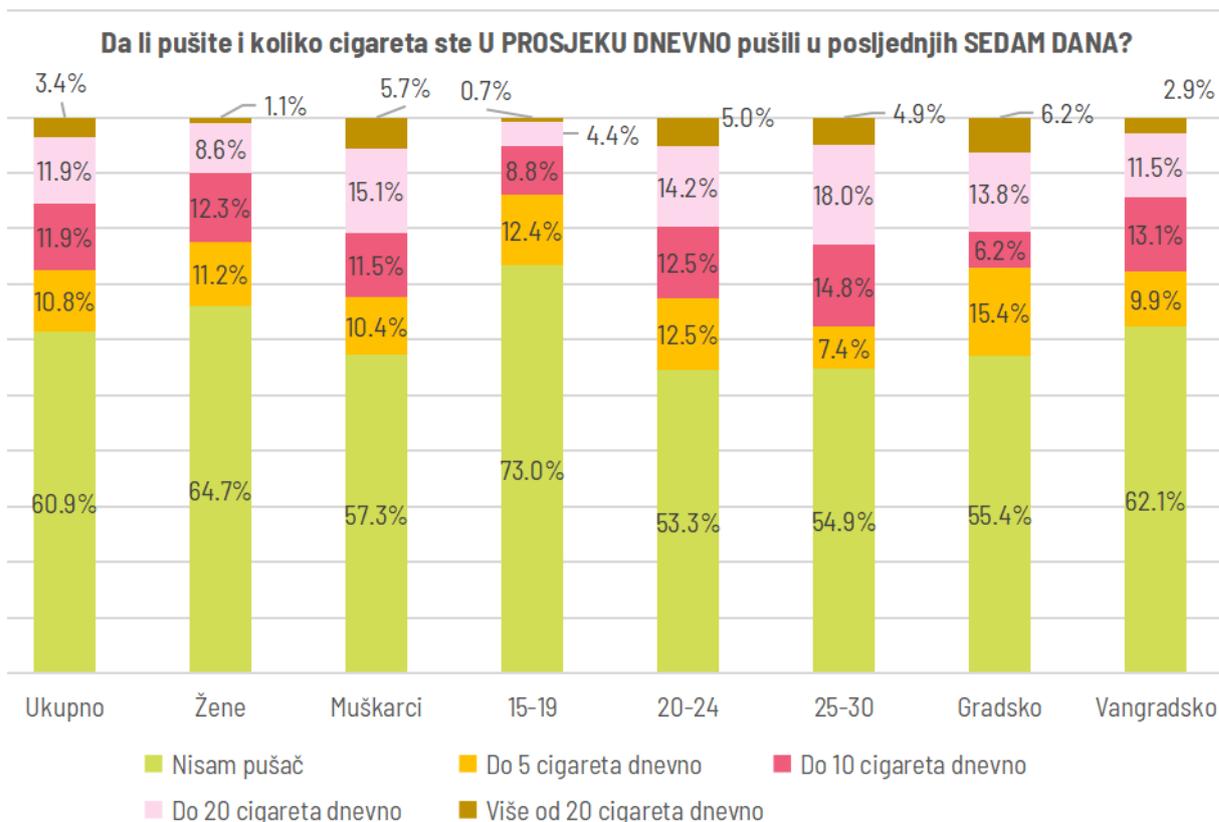
Grafik 29. Vrsta zdravstvenog osiguranja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Konsumiranje duhana, alkohola, nargile i narkotika

Rezultati analize pokazuju da skoro dvije od pet mladih osoba u Srebreniku konzumiraju duhan i cigarete (38%), dok 60,9% mladih tvrdi da ne konzumira duhan i duhanske proizvode.

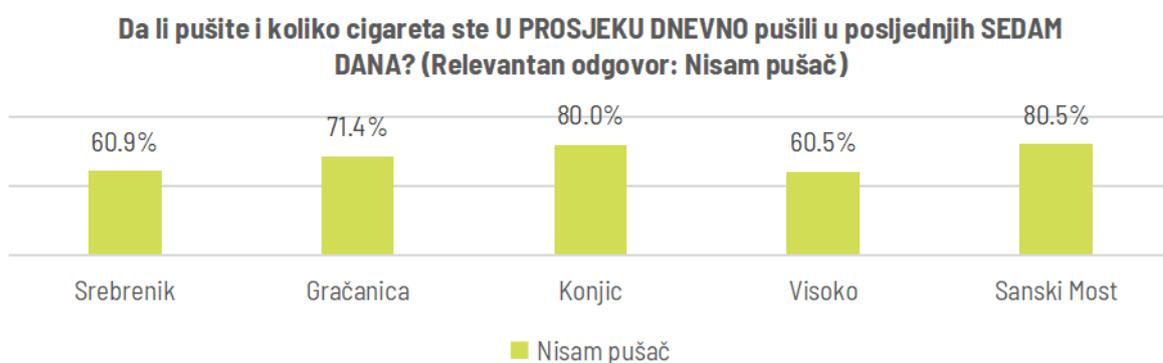
Muškarci su u većoj mjeri konzumenti duhanskih proizvoda u odnosu na žene, a posebno zabrinjava podatak da 5% mladih muškaraca tvrdi da konzumira više od 20 cigareta dnevno.

Kada je u pitanu analiza dobnih razlika, onda možemo uočiti da mladi u dobi od 25 do 30 godina najčešće konzumiraju duhanske proizvode te da je u ovoj dobnj grupi najmanje onih koji ne konzumiraju duhan ili duhanske proizvode.

30. Konzumiranje duhana i duhanskih proizvoda / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Poređenja radi, među nekoliko sličnih lokalnih zajednica, Srebrenik je među onima koje imaju najmanji postotak mladih koji tvrde da ne konzumiraju duhanske proizvode.

Grafik 31. Mladi koji ne konzumiraju duhan i duhanske proizvode – komparacija s drugim lokalnim zajednicama /

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Postotak mladih u Srebreniku koji tvrde da ne konzumiraju alkoholna pića je manji u odnosu na postotak nekonzumenata duhana i iznosi 47,7%. Najčešći konzumenti alkoholnih pića su mladi s 20 ili više godina starosti. Poredeći navedene podatke prema tipu naselja, nema značajnijih razlika između mladih u gradskom i vangradskom području.

Uočena je razlika među spolovima kada je u pitanju konzumacija alkohola. Naime, od ukupnog postotka ispitanih muškaraca, njih 33,9% ne konzumira alkohol, dok je taj postotak unutar populacije mladih žena dosta veći i iznosi 61%. Dakle, dvije trećine muškaraca konzumiraju alkohol, dok to isto čini jedna trećina žena.

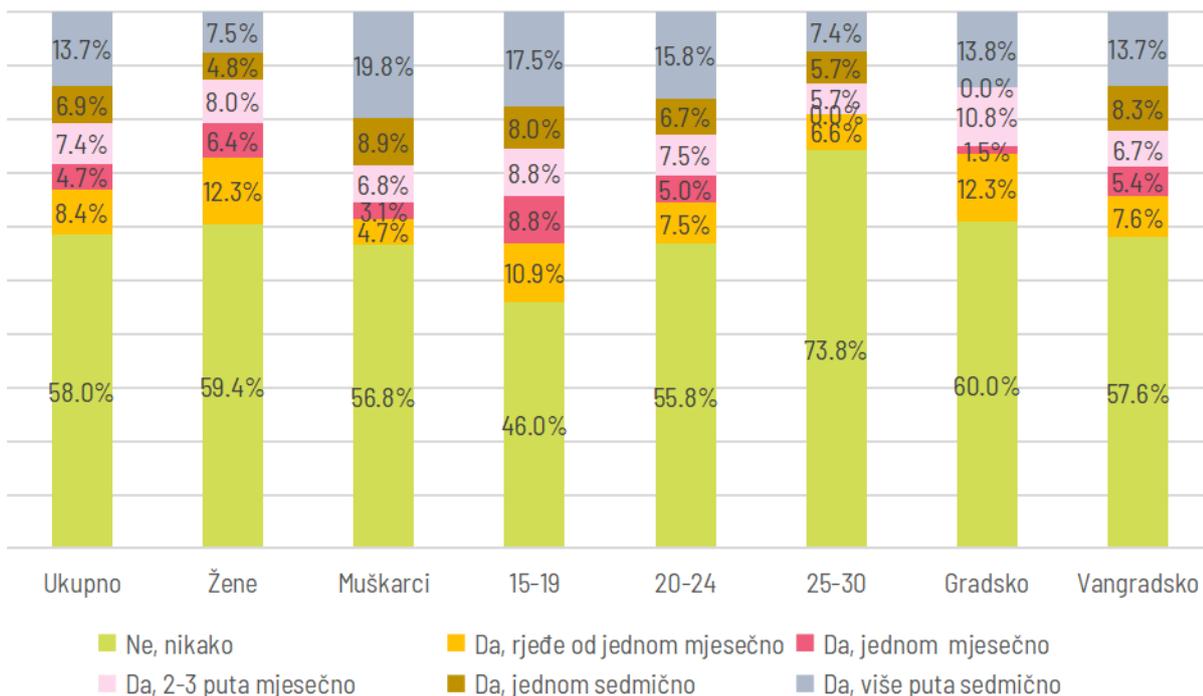
Prema odgovorima iz upitnika, 91,8% mladih u Srebreniku tvrdi da ne konzumira opojne droge. Mladih koji su opojne droge konzumirali jednom ili više puta u prethodnih mjesec dana ima 4,2%. Spolne ili druge razlike nije realno utvrditi s obzirom na opaženi udio onih koji su izjavili da konzumiraju opojne droge.

Kada je u pitanju konzumiranje nargile, 58% mladih tvrdi da nikako ne konzumira ovaj duhanski derivat. Jednom ili više puta mjesečno nargilu konzumira jedna trećina mladih (32,7%). Zabrinjavajuće djeluje podatak da 13,7% mladih tvrdi da nargilu konzumira više puta sedmično, pri tome su u ovoj grupi znatno češći muškarci u odnosu na žene.

Dodatno, nargilu najčešće konzumiraju mladi u dobi od 15 do 19 godina starosti, dok je najmanje popularna među mladima u dobi od 25 do 30 godina starosti.

Nisu uočene razlike po mjestu boravka mladih kada je u pitanju konzumiranje nargile.

Da li konzumirate alkoholna pića i koliko često ste ih konzumirali u posljednjih mjesec dana?

Grafik 32. Mladi i konzumiranje alkoholnih pića / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi su i na fokusnoj grupi prepoznali ova impulsivna ponašanja kao problematična za njihovo zdravlje, te su kao najčešće oblike ponašanja koja mogu utjecati na zdravlje naveli sljedeće:

„Alkohol, cigare, nargile, droga.“

„Snus. Nikotinski proizvod koji se stavlja ispod usne. Izaziva neke reakcije koje nisu primjerene, iskreno.“

Bavljenje sportom

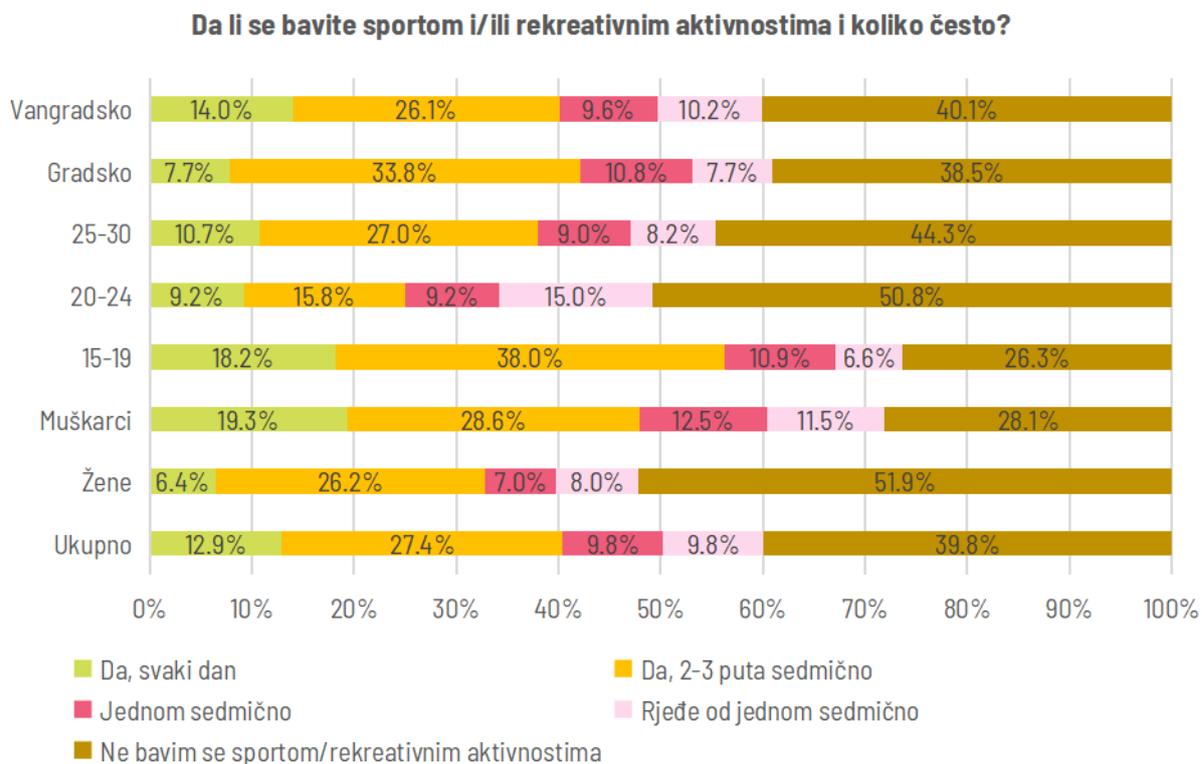
Mladi Srebrenika, kao ni u drugim lokalnim zajednicama, nisu pretjerano sportski aktivni. Samo 12,9% mladih se sportom bavi svakodnevno. S druge strane, sportom, ali ni nekim drugim rekreativnim aktivnostima, nikako se ne bavi 39,8% mladih.

Muškarci se u znatno većoj mjeri bave sportom u odnosu na žene. Možemo vidjeti da je 51,9% žena koje se ne bave sportom ili rekreativnim aktivnostima, dok je među muškarcima ovakav odgovor dalo 28,1% ispitanih.

Treba istaknuti podataka da se sportom najviše bave mladi u dobi od 15 do 19 godina, dok se najmanje sportom ili rekreativnim aktivnostima bave mladi u dobi od 20 do 24 godine starosti.

Također, primjetno je da se mladi iz gradskih sredina u nešto većoj mjeri ili redovnije bave sportom u odnosu na mlade iz vangradskih sredina, dok među mladima koji se ne bave sportom ili rekreativnim aktivnostima ova razlika nije uočljiva.

Ovaj podatak može ukazivati na veću aktivnost mladih kojima su sportski ili rekreativni sadržaji dostupniji (u gradskim sredinama) te bi se trebalo raditi na većoj dostupnosti sportskih sadržaja mladima iz vangradskih sredina. Najčešće vrste sportova kojima se mladi bave su ekipni (nogomet, košarka), fitness (pilates, joga) i treniranje u teretani.

Grafik 33. Bavljenje sportom mladih u Srebreniku / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Tokom fokusne grupe mlade smo pitali kojim sportovima se bave, kao i da li se uopće bave nekom vrstom sporta ili fizičkom aktivnošću. Njihovi odgovori su vrlo slični odgovorima mladih iz drugih sredina, a ukazuju na vrlo slabo razvijenu svijest o važnosti fizičke aktivnosti.

„Ne mogu stići od posla. Jer ne mogu stići privatno i posao jer zna se desiti da radim po 16 sati, budem ispomoć i ne mogu uhvatiti balans.“

„Rekreativno samo. Jednom sedmično.“

„Fitnes, trčanje. Time se ponekad bavim.“

„Nekad radim trening na poslu jer u toku radnog vremena pređem 15 hiljada koraka. Odradim eto trening svaki dan na poslu. To bude kao kardio i nekad je malo fizički teži. Jer kada radiš kao konobar po 16 sati, još na tri sprata...“

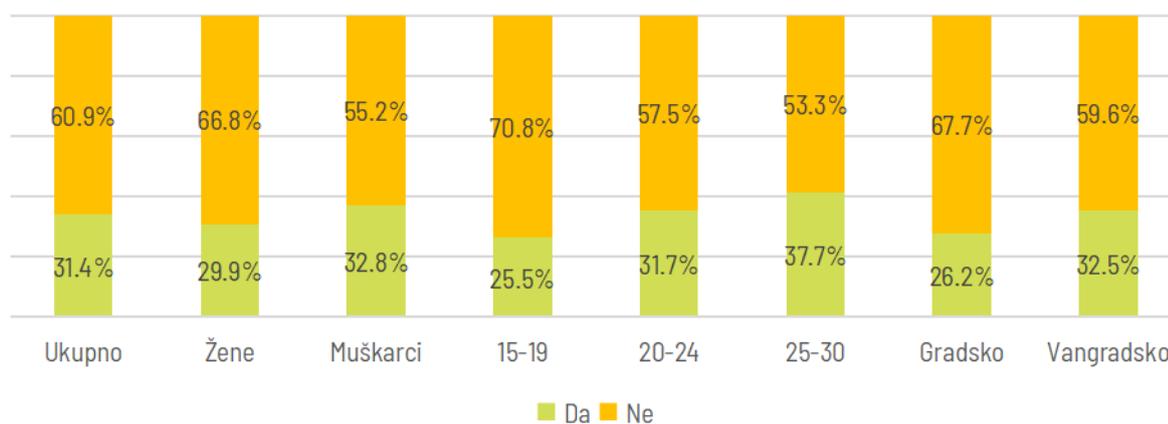
„I ja 12 sati sjedim i to je grozno.“

Mentalno zdravlje

Manje od jedne trećine, tj. 31,4% mladih Srebrenika je posjetilo psihologa. Primjetno je da žene u nešto većoj mjeri izjavljuju da nikada nisu posjetile psihologa u odnosu na muškarce. Kada se gledaju dobne razlike, najviše mladih koji nikada nisu posjetili psihologa je u grupi od 15 do 19 godina starosti (70,8%), dok je najviše onih koji su posjetili psihologa u dobi od 25 do 30 godina starosti (37,7%).

Zanimljivo je da mladi iz vangradskih sredina u nešto većoj mjeri tvrde da su posjetili psihologa u odnosu na mlade iz gradskih sredina, ali je ova razlika vrlo blizu margine greške i može biti uzrokovana specifičnostima obuhvaćenog uzorka, a ne nužno da predstavlja sistemsku razliku među mladima po mjestu boravka.

Da li ste ikada posjetili psihologa?

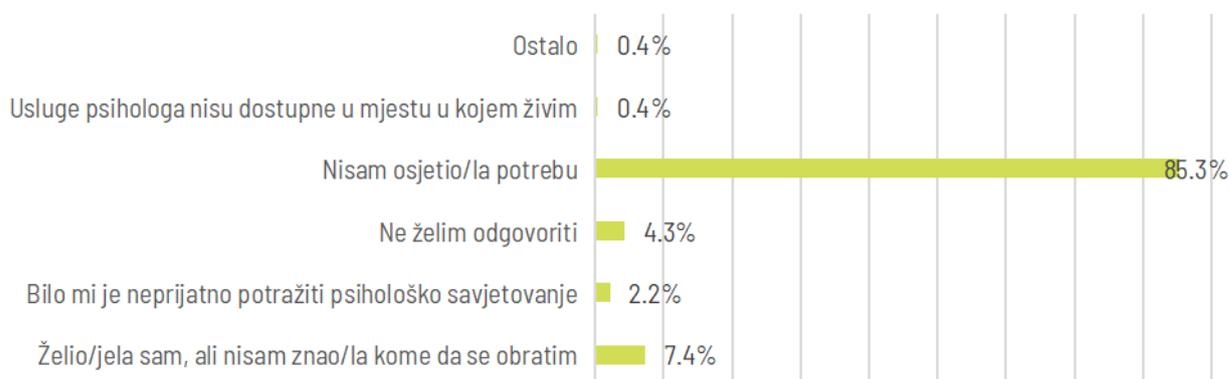
Grafik 34. Mentalno zdravlje mladih / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Potrebno je raditi na razvoju svijesti kod mladih i šire društvene okoline o važnosti brige o mentalnom zdravlju, gdje mladi neće biti pod stigmom društva. Također, u okviru obrazovnog sistema potrebno je razmotriti praksu redovne posjete psihologu mladih dok su u procesu obrazovanja, a sve kako bi se broj mladih koji nisu

upoznati s prednostima korištenja usluga za mentalno zdravlje smanjio, a posebno se to odnosi na najmlađu dobnu grupu (15–19 godina), koja, iako u procesu obrazovanja može imati pristup psiholozima u obrazovnim ustanovama, to ipak ne čini.

Kao glavne razloge neposjećivanja psihologa mladi navode to da nisu imali potrebu za takvom vrstom zdravstvene usluge. Ono što je važno istaknuti jeste da je 7,4% mladih izjavilo da im je takva vrsta usluge bila potrebna, ali nisu znali kome da se obrate ili gdje da je potraže. Ovaj podatak dodatno ukazuje na važnost informiranja mladih o mogućnostima korištenja zdravstvenih usluga, te je takve informacije najlakše širokopojasno plasirati putem obrazovnih ustanova.

Možete li reći zašto niste nikada posjetili psihologa?

Grafik 35. Razlozi neposjećivanja psihologa / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Među mladima koji su posjetili psihologa, njih 50,4% je izjavilo da im je ovakav vid podrške/zdravstvene pomoći bio koristan, dok je 14,3% izjavilo da im razgovor s psihologom nije bio koristan.

Zanimljivo je da mladi prepoznaju da je mentalno zdravlje važno, te da je kod mladih ono posebno krhko ili narušeno, a do ovih saznanja dolazili smo i u razgovorima na fokusnoj grupi. Mladi su jasno verbalizirali da su psihički problemi vjerovatno najčešći ili najprisutniji zdravstveni problemi mladih te su naveli i neke, po njima, od uzroka narušenosti mentalnog zdravlja mladih.

„Psihički problemi. Depresija. Što se tiče mladih, depresija u zadnje vrijeme dere.“

„Internet je glavni uzrok. Na internetu konstantno vidiš nekog boljeg od sebe, nekog uspješnijeg od sebe i onda gubiš samopouzdanje.“

„Mislim da je tome problem nedostatak aktivizma mladih, pasivizam. Jer ti ako si aktivan građanin, sumnjam da ćeš imati problema s depresijom.“

„Mislim da svaka mlada osoba treba da posjećuje psihologa. Ali to je kod nas problem, jer ako ti odeš psihologu, ti si lud. To je jedan od najvećih problema. Ne smiješ nikom reći da ideš, odmah si lud. Moraš ići u tajnosti. I to stvara neku mržnju među društvima. Onda se stvara i nesigurnost da se ode psihologu...“

KULTURA I UMJETNOST

Prema posljednjim dostupnim podacima Federalnog zavoda za statistiku,²⁴ u Srebreniku postoji jedno amatersko pozorište, ova ustanova je kasnije promijenila naziv u Gradski teatar Srebrenik. Broj odigranih predstava u ovom pozorištu 2021. godine iznosio je 10, dok je te predstave gledalo 1.000²⁵ posjetitelja.

Kada su u pitanju predstave u pozorištu 2020. godine, taj broj je iznosio 14, dok je broj posjetitelja bilo 440.²⁶

U okviru JU Centar za kulturu i informisanje Srebrenik²⁷ djeluje i organizaciona jedinica „Kino“, koja realizira kinoprojkcije u sali Centra. Osim kina, u okviru ove ustanove djeluju i sekcije radija i biblioteke.

Prema informacijama prikupljenim tokom fokusne grupe, u trenutku provedbe istraživanja sala za kinoprojkcije je bila u fazi rekonstrukcije.

„Imamo, ali se trenutno renovira.“

„Ima. Ali se u njemu nisu puštali filmovi 4-5 godina.“

„I kada se renovira, radit će 6 mjeseci i onda će opet prestati...“

Podatke o renoviranju potkrepljuje i Program kapitalnih investicija Grada Srebrenika za period 2023–2025,²⁸ gdje je za saniranje i opremanje kino dvorane s pozornicom planirano 36.000,00 KM u 2023. g.

Mladi u Srebreniku su u mnogo većoj mjeri zainteresirani nego nezainteresirani za kulturu i umjetnost. Iz podataka ovog istraživanja možemo primijetiti da je 43,8% mladih zainteresirano ili veoma zainteresirano za kulturu i umjetnost i sadržaje iz ove oblasti. Nezainteresiranih i u potpunosti nezainteresiranih je 17,2%.

Za ovakve sadržaje su u pravilu zainteresiranije žene u odnosu na muškarce te su takve raspodjele interesa uočene i kod mladih Srebrenika. Nisu uočene druge demografske razlike u interesima za kulturne sadržaje.

Budžetom Grada Srebrenika za 2023. godinu²⁹ predviđena su sredstva za kulturu u iznosu od 1.042.600,00 KM. Međutim, u strukturi ovih sredstava nalaze se i plate osoblja uposlenog u institucijama kulture, troškovi održavanja, kao i troškovi aktivnosti. Teško je razložiti koji iznos od predviđenih sredstava je planiran za aktivnosti koje se tiču kulturne nadogradnje mladih.

24 Federalni zavod za statistiku [online]. Kantoni u brojkama 2021. Dostupno na: <https://fzs.ba/wp-content/uploads/2023/07/Tuzlanski-kan-ton-u-brojkama.pdf> [pristupljeno: 21. 7. 2023].

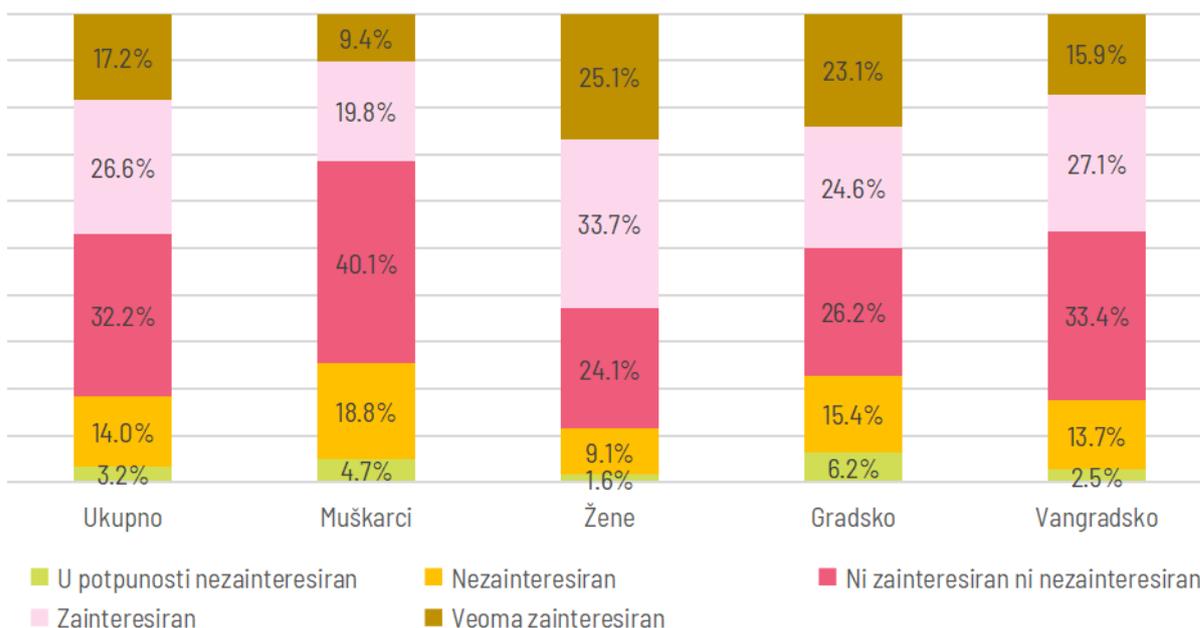
25 Isto.

26 Isto.

27 <https://srebrenik.ba/kultura/kultura-1/objekti/ju-centar-za-kulturu-i-informisanje-srebrenik>

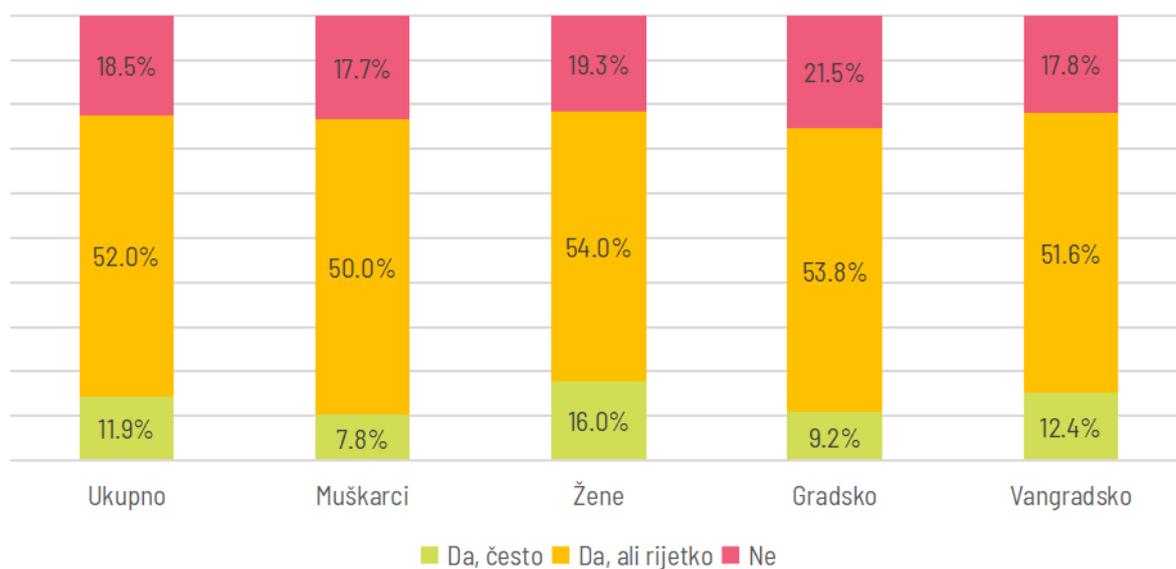
28 Program kapitalnih investicija Grada Srebrenika za period 2023–2025. Dostupno na: https://www.srebrenik.ba/images/vijesti/2022/Budzet_2023/Program_kapitalnih_investicija_2023-2025.pdf [pristupljeno: 1. 8. 2023].

29 Budžet Grada Srebrenika za 2023. g. Dostupno na: https://www.srebrenik.ba/images/vijesti/2023/Budzet_grada_srebrenika_u_2023/Budzet_Grada_Srebrenik_za_2023._godinu.pdf [pristupljeno: 1. 8. 2023].

Koliko ste zainteresirani za kulturu i umjetnost?**Grafik 36. Zainteresiranost za kulturu i umjetnost** / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Skoro svaka peta mlada osoba (18,5%) smatra da nema dovoljno prilika da posjećuje događaje iz oblasti kulture i umjetnosti. Onih koji smatraju da imaju često prilike posjećivati ovakve sadržaje ima 11,9%.

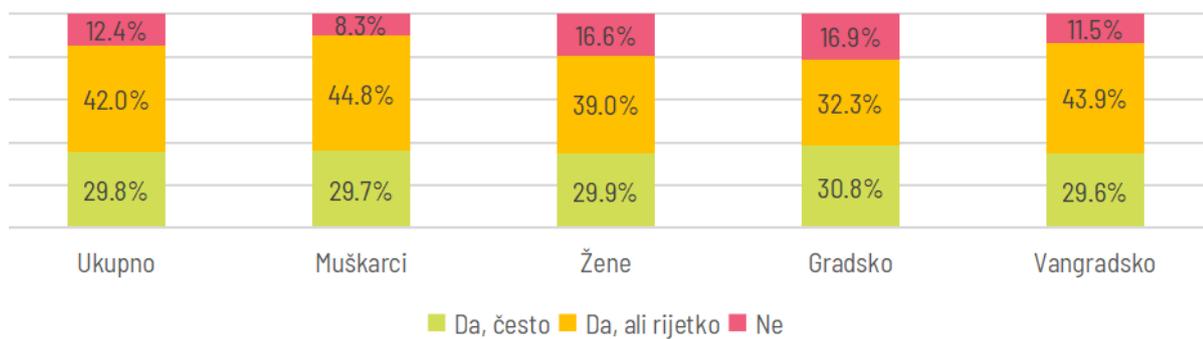
Da li imate priliku posjećivati događaje iz oblasti kulture i umjetnosti (predstave, koncerte, izložbe i slično)? Molimo odgovorite da li imate priliku posjećivati ovakve događaje bez obzira na to da li ih zaista posjećujete ili ne.

Grafik 37. Percepcija prilika za posjećivanjem kulturnih i umjetničkih sadržaja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada je u pitanju posjećivanje kulturnih i umjetničkih sadržaja, uočene su spolne razlike među mladima, te je znatno više žena spremno posjećivati ovakve sadržaje u odnosu na muškarce.

Za razliku od posjećivanja kulturnih i umjetničkih sadržaja, mladi Srebrenika tvrde u znatno većoj mjeri da imaju prilike za posjećivanjem sportskih sadržaja. Jedna trećina (29,8%) mladih tvrdi da ima često priliku posjećivati sportske sadržaje. Mladi iz vangradskih sredina tvrde da rjeđe imaju priliku posjećivati ovakve sadržaje u odnosu na mlade iz gradskih sredina.

Da li imate priliku posjećivati sportske događaje? Molimo odgovorite da li imate priliku posjećivati sportske događaje bez obzira na to da li ih zaista posjećujete ili ne.

Grafik 38. Percepcija prilika za posjećivanje sportskih sadržaja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nisu uočene demografske razlike među mladima po pitanju spremnosti da posjećuju sportske sadržaje kada bi imali priliku. Kada govorimo o zadovoljstvu mladih u Srebreniku kada je u pitanju odnos medija i lokalnih vlasti prema sportskim i kulturnim sadržajima, najdominantniji su neodređeni odgovori, odnosno najviše mladih je niti zadovoljno niti nezadovoljno odnosom medija i lokalnih vlasti prema sportskim i kulturnim sadržajima. Mladi su najveće zadovoljstvo iskazali kada je u pitanju odnos medija prema vremenu posvećenom kulturnim sadržajima. Srebreničani su najmanje zadovoljni podrškom lokalne vlasti kada je u pitanju realizacija i ponuda kulturnih sadržaja, te je 39,4% mladih nezadovoljno ili veoma nezadovoljno podrškom lokalnih vlasti po ovom pitanju. Zadovoljnih ovom podrškom je 12,4%.

U kojoj mjeri ste zadovoljni:

Grafik 39. Zadovoljstvo podrškom kulturnim i sportskim sadržajima / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Na fokusnoj grupi mladi su najčešće rekli da sportskih sadržaja u određenoj mjeri ima u ponudi i takve sadržaje mogu posjećivati, dok je ponuda kulturnih sadržaja znatno ograničenija i dosta manje imaju priliku posjećivati ovakve sadržaje, pogotovo u vangradskim sredinama.

Ispod dajemo prototipnu izjavu mladih po ovom pitanju kao i vrste sadržaja koje smatraju da im nedostaju (neovisno o tome u kojoj mjeri su ovakvi sadržaji realizirani od strane neke institucije/organizacije).

„Ima jako puno sportskog sadržaja. Kulturnih aktivnosti nema skoro nikako.“

„Nedostaju nam kulturni sadržaji.“

„Imamo Dom kulture. U njemu bi lagano mogli glumu napraviti.“

„Predstave nam fale.“

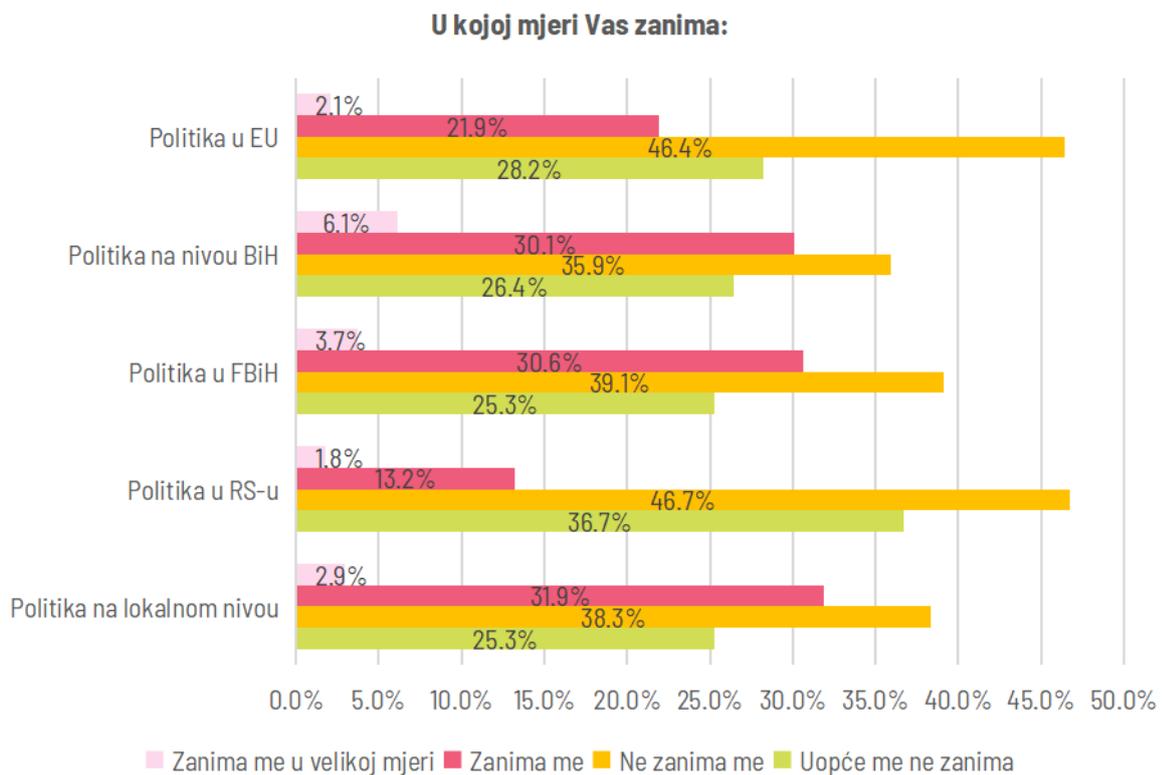
„Koncerata nema.“

AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, AKTIVIZAM I VOLONTIRANJE)

Zanimanje za politiku

Pristup mladih osoba u Srebreniku prema politici ima promjenjivu vrijednost u zavisnosti od sfere politike o kojoj je riječ. Najveći interes mladi su iskazali za politiku na lokalnom, entitetskom (FBiH) i državnom nivou. Naime, 34,8% mladih je iskazalo određeni interes za politiku na lokalnom nivou. Interes za politikom na nivou FBiH je iskazalo 34,3%, dok je interes za političkim dešavanjima na državnom nivou iskazalo 36,2%.

Mladi su najmanje zainteresirani za politiku u Republici Srpskoj i EU. Treba istaknuti da najmanje jednu četvrtinu mladih ne zanima politika na bilo kojem od navedenih nivoa vlasti.

Grafik 40. Zanimanje za politiku / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Utjecaj mladih na promjene

Mladi u Srebreniku gledaju na dolazak do promjena u društvu kroz različite pristupe. Treba istaknuti da najveći broj mladih (15,8%) smatra da je glasanje na izborima vrlo učinkovit način dolaska do društvenih promjena.

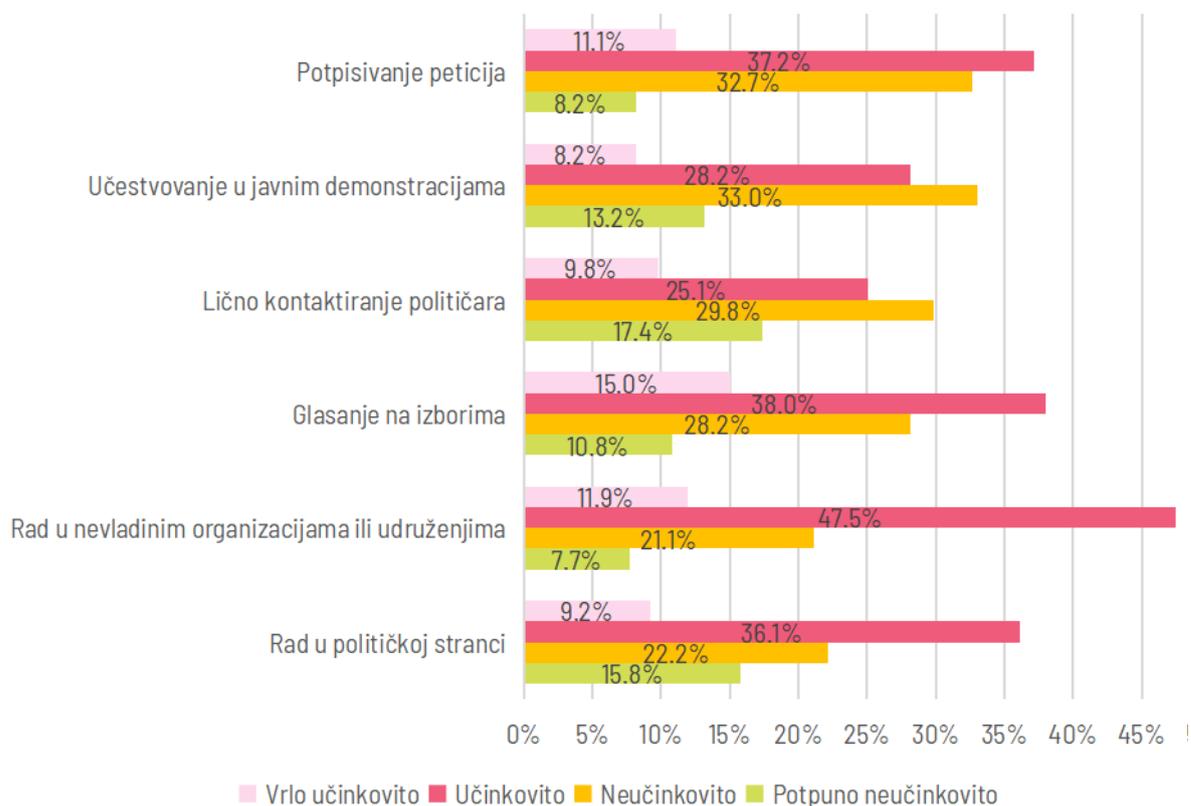
Dodatno, ukupno 53% mladih glasanje na izborima percipira kao učinkovit ili vrlo učinkovit način kreiranja društvenih promjena.

Međutim, zanimljivo je da najviše mladih (58,4%) smatra rad u nevladinim organizacijama ili udruženjima učinkovitim ili vrlo učinkovitim načinom kreiranja društvenih promjena.

Mladi smatraju da su lična kontaktiranja političara i rad u političkim strankama najmanje efikasni načini kreiranja društvenih promjena u društvu.

Prema podacima CIK-a, izlaznost mladih u BiH na lokalne izbore 2020. godine iznosila je 51,4%, dok je izlaznost opće populacije u ovom izbornom ciklusu bila 50,4%.

Postoji više načina na koje pojedinac može utjecati na promjene u društvu. Molim Vas da ocijenite koliko je, prema Vašem mišljenju, učinkovit svaki od njih:

Grafik 41. Učinkovitost načina za promjene u društvu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Na fokusnoj grupi mladi su svoje nastojanje da utječu na političke promjene verbalizirali više u smjeru mogućnosti koje im se nude da predlažu ili kreiraju promjene.

„Ne pušta nas se dovoljno. Ne daju nam da se uključimo u nešto.“

Većina njih misli da mi mladi samo nešto pametujemo. Mislim da mladi imaju dobre ideje kako poboljšati situaciju u gradu.“

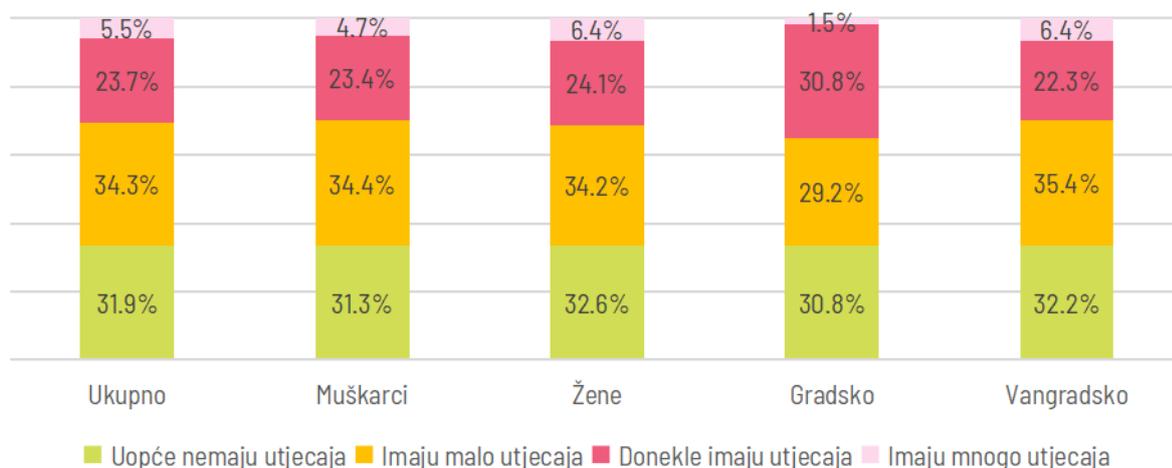
„Ne dozvoljavaju mladima da iznesu svoje mišljenje o nekoj situaciji na koju bi to sve moglo utjecati.“

Mladi u Srebreniku generalno smatraju da imaju malo ili nimalo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou, odnosno dvije trećine (36,2%) mladih ima ovakav negativan stav spram svog utjecaja na odluke koje se donose na lokalnom nivou.

Svaka dvadeseta mlada osoba u Srebreniku smatra da ima mnogo utjecaja na odluke koje se donose na lokalnom nivou. Ukupno 29,2% mladih smatra da ima donekle ili mnogo utjecaja na odluke koje se donose na lokalnom nivou.

Demografske razlike se nisu pokazale kao bitan faktor u stavovima mladih spram utjecaja na odluke koje se donose na lokalnom nivou.

Prema Vašem mišljenju, u kojoj mjeri mladi imaju utjecaja na odluke koje se tiču njih, a donose se na lokalnom nivou?

Grafik 42. Utjecaj mladih na donošenje odluka na lokalnom nivou / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Članstvo mladih u organizacijama

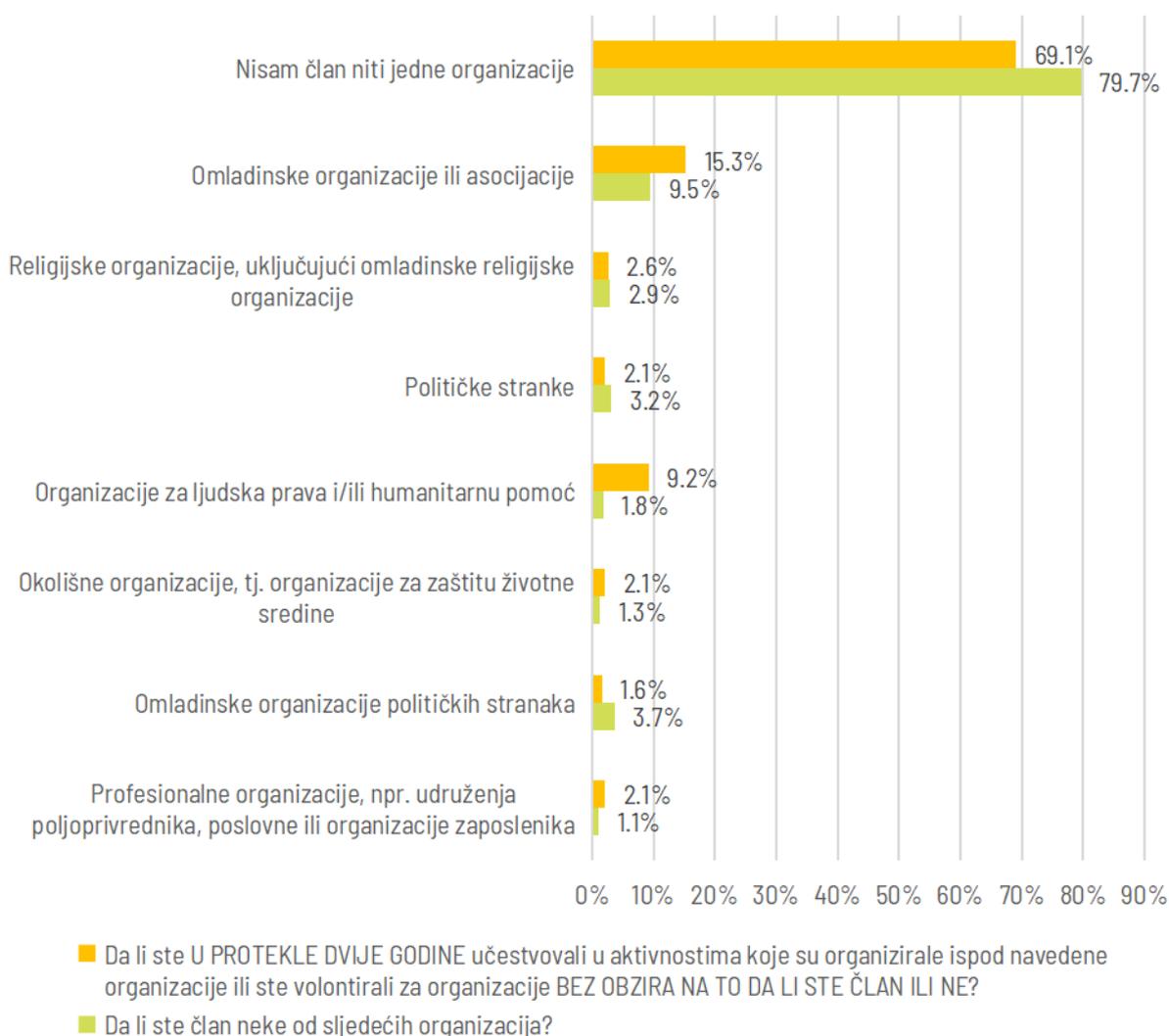
Jedan od pokazatelja aktiviteta mladih i spremnosti na društveni aktivizam jeste i njihovo djelovanje kroz nevladine organizacije (udruženja i fondacije). Kada su pitanju mladi u Srebreniku, djelovanje mladih kroz organizacije i njihovo članstvo u organizacijama ispitani su kroz dva pristupa. S jedne strane se nastojalo utvrditi koji je postotak mladih koji su članovi neke organizacije, dok su s druge strane mladi bili upitani da li su učestvovali u radu neke od organizacija, bez obzira na to jesu li njen član.

Analiza odgovora pokazuje da je 9,5% ispitanih reklo da su članovi omladinske organizacije ili asocijacije, dok je postotak onih koji su učestvovali u njenom radu ili aktivnostima veći i iznosi 15,3%. Na drugom mjestu su političke stranke i omladinski pogoni političkih stranaka. Od svih ispitanih mladih, njih 3,2% je reklo da su članovi političkih stranaka, dok ih je 3,7% reklo da su članovi omladinskih organizacija (foruma i asocijacija mladih) političkih stranaka.

Generalno gledano, mlađe osobe su češće članovi omladinskih organizacija i asocijacija (u dobi od 15 do 19 godina). Muškarci su češće članovi političkih stranaka u odnosu na žene.

Četiri petine mladih osoba u Srebreniku (79,7%) nisu članovi niti jedne organizacije, dok oko 69,1% ispitanih nije učestvovalo u bilo kakvoj aktivnosti niti jedne od organizacija.

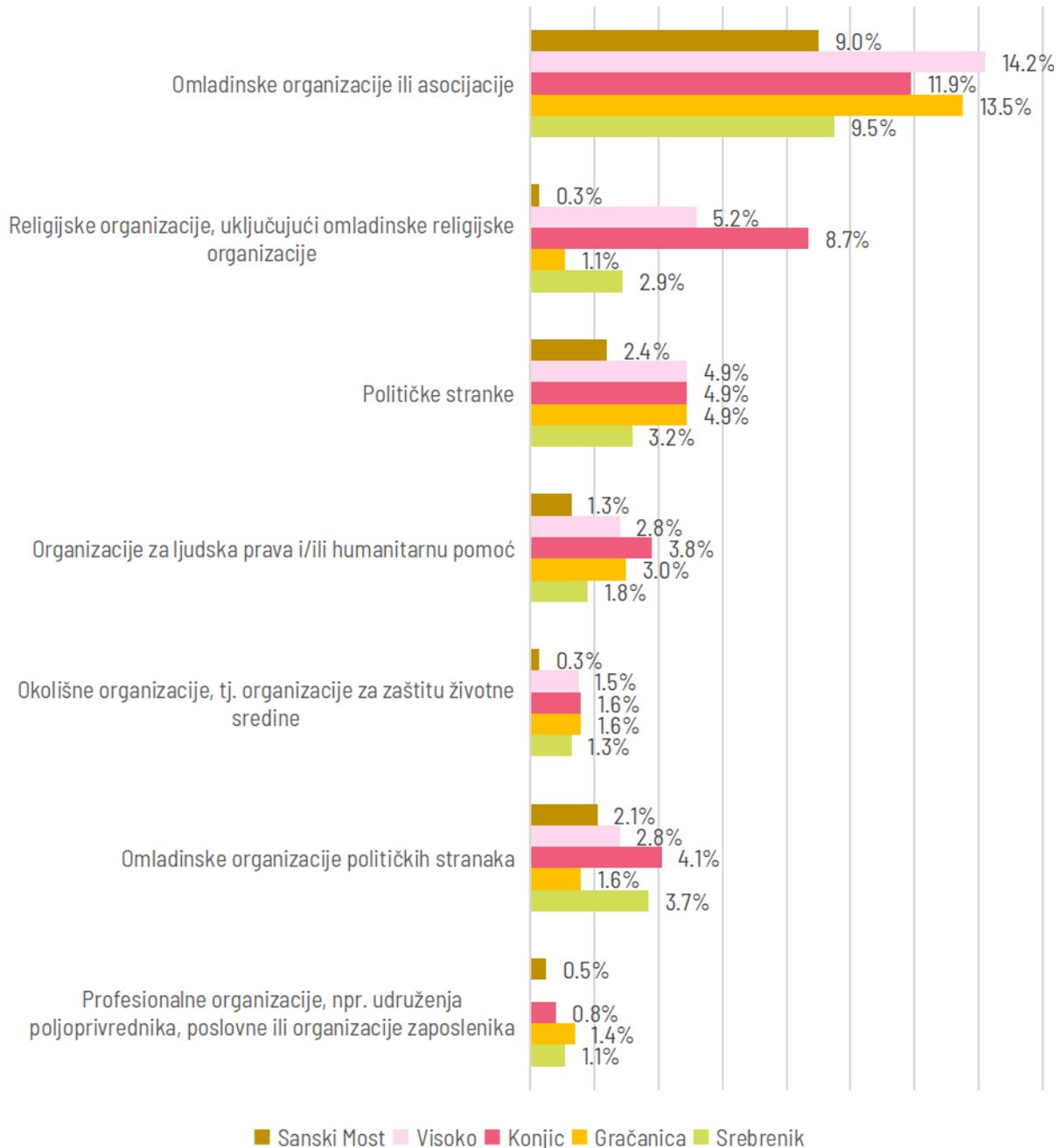
Nisu uočene bitne demografske razlike među mladima koji nisu članovi ili aktivisti u nekoj od nevladinih organizacija.

Grafik 43. Članstvo i rad u organizacijama / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Treba istaknuti da su mladi Srebrenika slični mladima iz drugih lokalnih zajednica kada je u pitanju aktivizam i članstvo u nevladinim organizacijama. Nisu uočene drastične razlike među mladima iz Srebrenika i četiri druge slične lokalne zajednice, a koje se ne bi mogle objasniti devijacijama u obuhvaćenom uzorku i marginom greške u istraživanju.

Da li ste član neke od sljedećih organizacija?

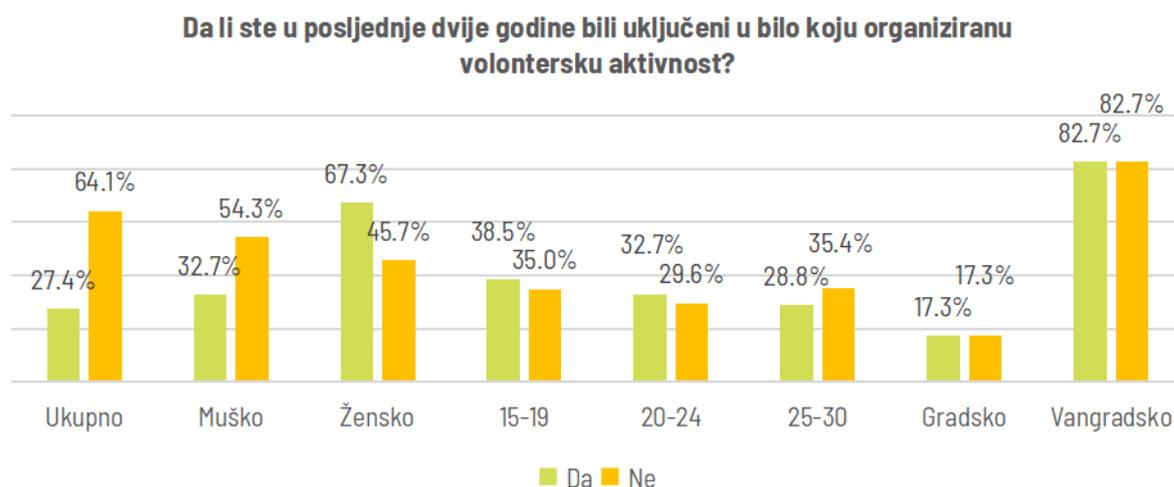
Grafik 44. Članstvo mladih u nevladinim organizacijama – komparacija s drugim sličnim lokalnim zajednicama

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Volontiranje mladih

Mladi u Srebreniku uglavnom nisu volonterski angažirani. Odnosno, jedna četvrtina (27,4%) mladih je u posljednje dvije godine bila volonterski angažirana u nekim aktivnostima. Međutim, 64,1% mladih Srebrenika nije bilo ni na koji način volonterski angažirano u posljednje dvije godine.

Uočene su spolne razlike među mladima koji su bili volonterski angažirani, te je tako među volonterima dvije trećine žena (67,3%) i jedna trećina muškaraca (32,7%). Ostale razlike u demografskim karakteristikama volontera nisu statistički značajne i predstavljaju razlike svojstvene obuhvaćenom uzorku. Razlog zašto mladi iz vangradskih sredina dominiraju i među onima koji volontiraju i među onima koji ne volontiraju leži u demografskoj strukturi mladih Srebrenika, gdje dominantan broj mladih ove lokalne zajednice živi u vangradskim područjima, te razlike u ovoj varijabli nisu se pokazale sistemski značajne kada je u pitanju volontiranje.

Grafik 45. Mladi Srebrenika i volontiranje / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Bez obzira na to što nisu izrazito volonterski aktivni, mladi Srebrenika su vrlo slični mladima iz drugih sličnih sredina. Izuzetak su mladi iz Sanskog Mosta, koji su dosta manje volonterski angažirani od vršnjaka iz sličnih sredina.

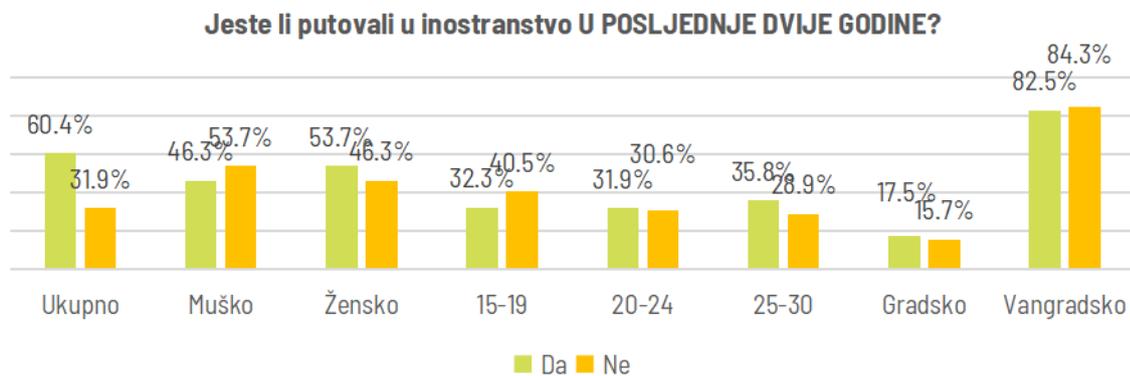
Grafik 46. Poređenje spremnosti na volontiranje mladih Srebrenika s drugim sličnim lokalnim zajednicama

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

MOBILNOST MLADIH

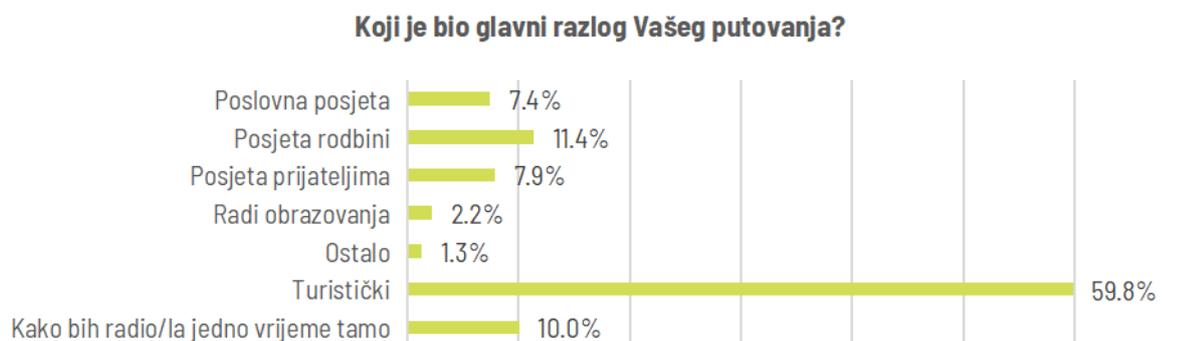
Putovanja i mladi

Postotak mladih u Srebreniku koji su putovali u neki drugi grad u posljednje dvije godine iznosi 75,2%. Gradovi u koje mladi iz Srebrenika najčešće putuju su Tuzla, Sarajevo i Brčko. U drugom ešalonu gradova koje vrijedi spomenuti, a u koje mladi Srebreničani putuju, jesu Mostar, Gračanica, Gradačac, Travnik, Doboj, Banja Luka, Bijeljina, Zenica, Neum. Većina mladih (60,4%) je u prethodne dvije godine putovala u inostranstvo. Nisu uočene bitne razlike po demografskim varijablama među mladima koji putuju u inostranstvo. Zemlje u koje mladi najčešće putuju su zemlje zapadne Evrope (primarno Njemačka i Austrija), zatim Turska te zemlje regiona (Hrvatska, Slovenija, Srbija, Crna Gora).

Grafik 47. Mladi i putovanja izvan BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Osim mjesta i država u koje putuju, mlade smo pitali i o razlozima putovanja. Mladi kao dominantan razlog putovanja u druge države navode turizam (59,8% mladih koji su putovali u inostranstvo putovalo je turistički). Također, bitni razlozi putovanja koji se donekle ističu jesu i posjeta rodbini (11,4% mladih je putovalo iz ovog razloga), te kako bi radili u inostranstvu (10% mladih koji su putovali u inostranstvo putovalo je kako bi otišlo da radi). Gledajući demografske razlike, muškarci češće u inostranstvo putuju radi posla, dok žene češće putuju turistički i u posjetu rodbini. Nisu uočene druge demografske razlike među mladima po ovom pitanju.

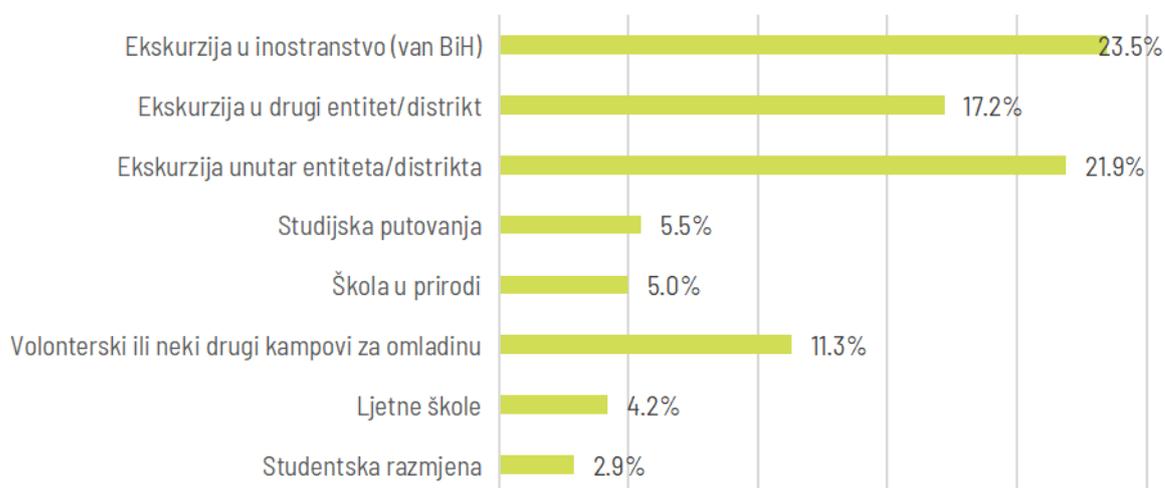
Grafik 48. Razlozi putovanja mladih Srebrenika / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Gledajući programe i razmjene u kojima učestvuju mladi iz Srebrenika, interesantan je pokazatelj da su ekskurzije u inostranstvo (van BiH), zatim ekskurzije unutar BiH (unutar istog ili u drugi entitet) te volonterski ili neki drugi kampovi za omladinu procentualno najzastupljeniji. U prethodne tri godine 23,5% mladih je išlo na ekskurziju van BiH, dok je na ekskurziju unutar BiH išlo 38,1% mladih, od toga ih je 21,9% išlo na ekskurziju unutar entiteta u kojemu žive, dok ih je 17,2% išlo na ekskurziju u drugi entitet.

Svaka deseta mlada osoba (11,3%) je u prethodne tri godine bila na nekom omladinskom kampu.

Studijska putovanja, studentske razmjene, ljetne škole i škole u prirodi su prilično malo zastupljene kao oblici putovanja i razmjene među mladima u Srebreniku.

**Jeste li U POSLJEDNJE TRI GODINE učestvovali u nekim od sljedećih programa?
(Relevantan odgovor: Da)**

Grafik 49. Programi razmjene u kojima učestvuju mladi Srebrenika / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

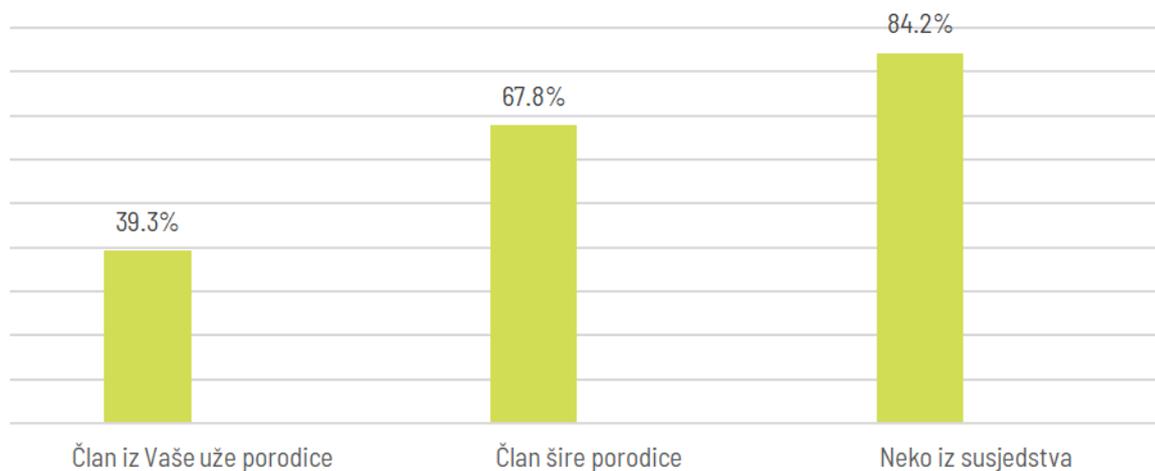
Kada se posmatraju određene demografske razlike, može se uočiti da žene, u odnosu na muškarce, u većoj mjeri učestvuju u volonterskim ili drugim kampovima za mlade te ekskurzijama (unutar ili van BiH). S druge strane, muškarci češće učestvuju u studentskim razmjenama, ljetnim školama i školama u prirodi.

Volonterski kampovi za mlade su najpopularniji među mladima u dobi od 15 do 24 godine, dok je zanemariv broj mladih koji u njima učestvuju a u dobi su od 25 do 30 godina starosti, što je prilično samoeksplanatorno zbog drugih obaveza koje ova dobna grupa mladih obično ima.

Napuštanje države

Fenomen odlaska stanovništva iz BiH je primjetan i među mladima, te tako njih 39,3% tvrdi da je u prethodnih sedam godina neko iz njihove uže porodice napustio BiH. Ovo je u skladu sa sličnim opaženim podacima u drugim sredinama.

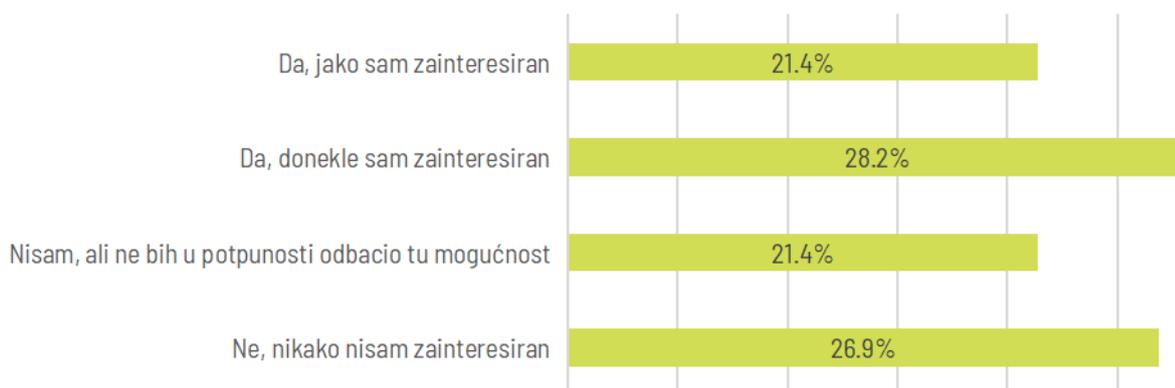
Da li je u POSLJEDNJIH 7 GODINA napustio zemlju...
(Relevantan odgovor: Da)

Grafik 50. Fenomen odlaska građana iz BiH i mladi / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Skoro polovina mladih (49,6%) Srebrenika je zainteresirana ili jako zainteresirana za odlazak iz BiH, od toga je svaka peta (21,4%) mlada osoba jako zainteresirana za odlazak iz BiH. Nisu uočene demografske razlike među mladima kada je u pitanju želja za odlaskom iz države. Treba istaknuti da više od četvrtine (26,9%) mladih uopće nije zainteresirano za odlazak iz BiH.

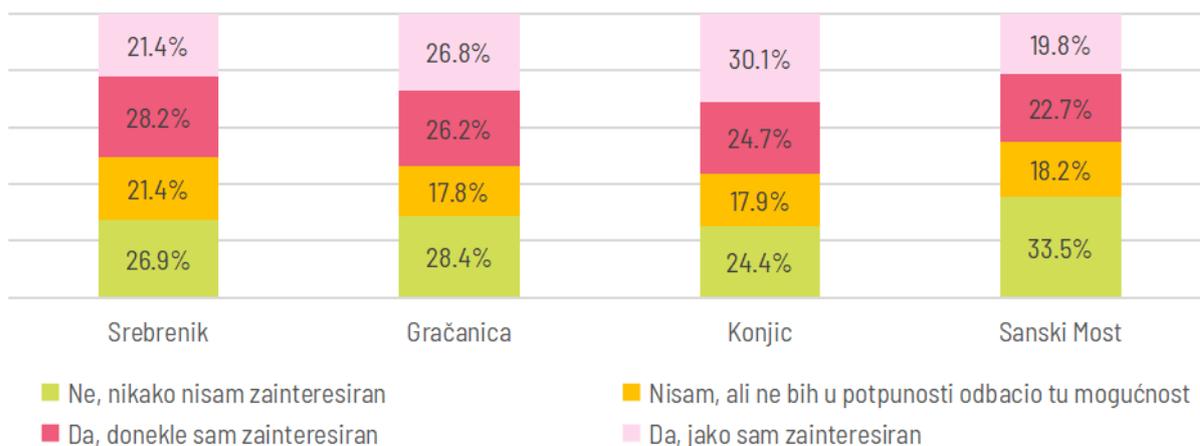
Da li ste generalno zainteresirani za privremeni ili trajni odlazak u inostranstvo iz bilo kojeg razloga?

Grafik 51. Interes mladih za odlazak iz BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Po pitanju zainteresiranosti za odlazak iz BiH, mladi Srebrenika su vrlo slični svojim vršnjacima iz drugih sličnih sredina. Treba imati u vidu da su sva istraživanja iz kojih se prave komparacije navedene ispod imale marginu greške od $\pm 5\%$.

Da li ste generalno zainteresirani za privremeni ili trajni odlazak u inostranstvo iz bilo kojeg razloga?

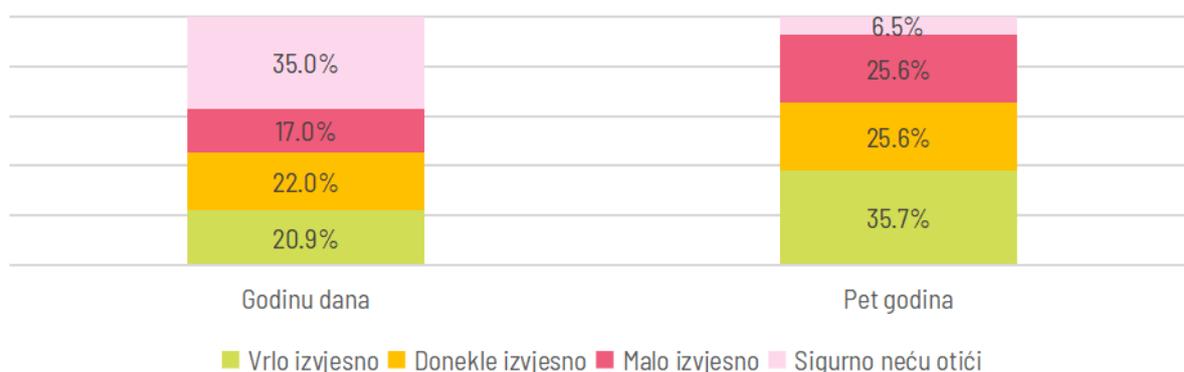
Grafik 52. Interes mladih za odlaskom iz BiH – poređenje stavova mladih iz sličnih sredina

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada govorimo o budućim planovima mladih za odlazak iz BiH, treba napomenuti da mladi dugoročno imaju veću namjeru da napuste BiH nego kada posmatramo kraće vremenske periode. Na pitanje o tome koliko je izvjesno da će u narednih godinu dana napustiti BiH, svaka peta mlada osoba (20,9%) je rekla da je vrlo izvjesno. Međutim, svaka treća (35,7%) mlada osoba kaže da je za pet godina vrlo izvjesno da će napustiti BiH. Ono što je u većoj mjeri zabrinjavajuće jeste podatak da je 35% mladih reklo da sigurno neće napustiti BiH u narednih godinu dana, ali kada ih se pita da li će napustiti BiH za narednih pet godina, samo 6,5% ih kaže da sigurno neće napustiti državu.

Gledajući demografske karakteristike, mladi u dobi od 25 do 30 godina starosti u većoj mjeri tvrde da je vrlo izvjesno da će napustiti BiH u narednih godinu dana ili pet godina, u odnosu na mlade iz drugih dobnih grupa.

Prema Vašoj najboljoj procjeni, koliko je izvjesno da ćete otići u inostranstvo u narednih:

Grafik 53. Izvjesnost odlaska mladih iz BiH u narednom periodu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razlozi odlaska mladih se u većoj mjeri tiču stanja u BiH u odnosu na faktore izvana. Mladi najčešće verbaliziraju razloge svog odlaska kroz besperspektivnost društva u BiH, bolje uvjete i kvalitet života u inostranstvu, te bolje ekonomske uvjete i prilike u drugim državama.

Svoje razloge za odlazak ili ostanak u BiH mladi su na fokusnoj grupi najčešće formulirali na načine koje navodimo ispod. Kada su u pitanju razlozi koji ih sprečavaju da odu, odnosno koji bi ih motivirali da ostanu, onda tu prevladavaju faktori koji se tiču izgrađenog života u BiH te porodičnih i prijateljskih interakcija.

„Zbog boljih uvjeta. Ovdje ću raditi 30 godina, što mogu tamo ostvariti za pet godina. Zbog boljih uvjeta – to je to.“

„Ima i do plate, da se ne lažemo. Ne treba bježati da je i to razlog. Siguran sam da je to glavni razlog zbog čega mladi odlaze. Nije isto raditi za 550 KM i 1.500 €.“

„Ja sam pričala sa svojim prijateljima koji su otišli. I ono što sam ja izvukla iz njihove priče, nije bit ni plate, nego što je ovdje kad živimo, dosta nam je stvari luksuz, dok se tamo smatra standardom, osnovom.“

„Ti ako hoćeš promijeniti okolinu, ti možeš otići raditi i u Ruandu, Afganistan, ali neće niko. Otići će tamo gdje je bolje, pa realno.“

„Pa prije svega, zato što sam ovdje već i navikla i vjerujem u bolje sutra. Iz tog razloga. Svi koje volim su ovdje. Sad da odem u Njemačku, mogu otići, fino je, moja struka, međutim nisam se vidjela tamo. Ako bude baš pod moranjem, onda ću možda otići, mada i tada nisam sigurna.“

„Ako budem imao mogućnosti da ovdje imam normalan i lijep život, onda ću ostati tu. Tu su mi roditelji, prijatelji, znam svakoga. Moja okolina je tu. Navikao sam, naučio sam. I sad da mijenjam nešto, ako nisam prinuđen, ne bih. Za sada lijepo živim i nemam potrebe.“

SLOBODNO VRIJEME

Mladi iz Srebrenika u velikoj mjeri iskazuju prosocijalno ponašanje, odnosno značajan dio dana provode u druženju s porodicom i prijateljima. Više od pet sati dnevno 34,8% mladih posvećuje druženju s prijateljima uživo, dok s druge strane 15,3% mladih više od peti sati dnevno provodi u online druženju s prijateljima.

Mladi u većoj mjeri preferiraju provođenje vremena s prijateljima uživo u odnosu na online ambijent, ali su svjesni da postoje situacije i okolnosti zbog kojih provode dosta vremena s prijateljima i online.

„Imam dvije prijateljice koje su vani. Jedna u Austriji, druga u Njemačkoj.“

„I kada nisam na poslu i imam vremena za telefon, jako sam rijetko na telefonu.“

„Uživo. Zanimljivije bude i nekako je drugačije.“

Također, mladi iz Srebrenika značajan dio dana provode u krugu porodice. Više od pet sati dnevno s porodicom provodi 42,7% mladih Srebrenika. Ovo ujedno pokazuje i da mladi najveći period vremena provode u krugu porodice, pa tek onda s drugim mladima.

Više od dvije trećine mladih (68,9%) svakodnevno pomaže dva sata ili više u obavljanju različitih kućanskih poslova.

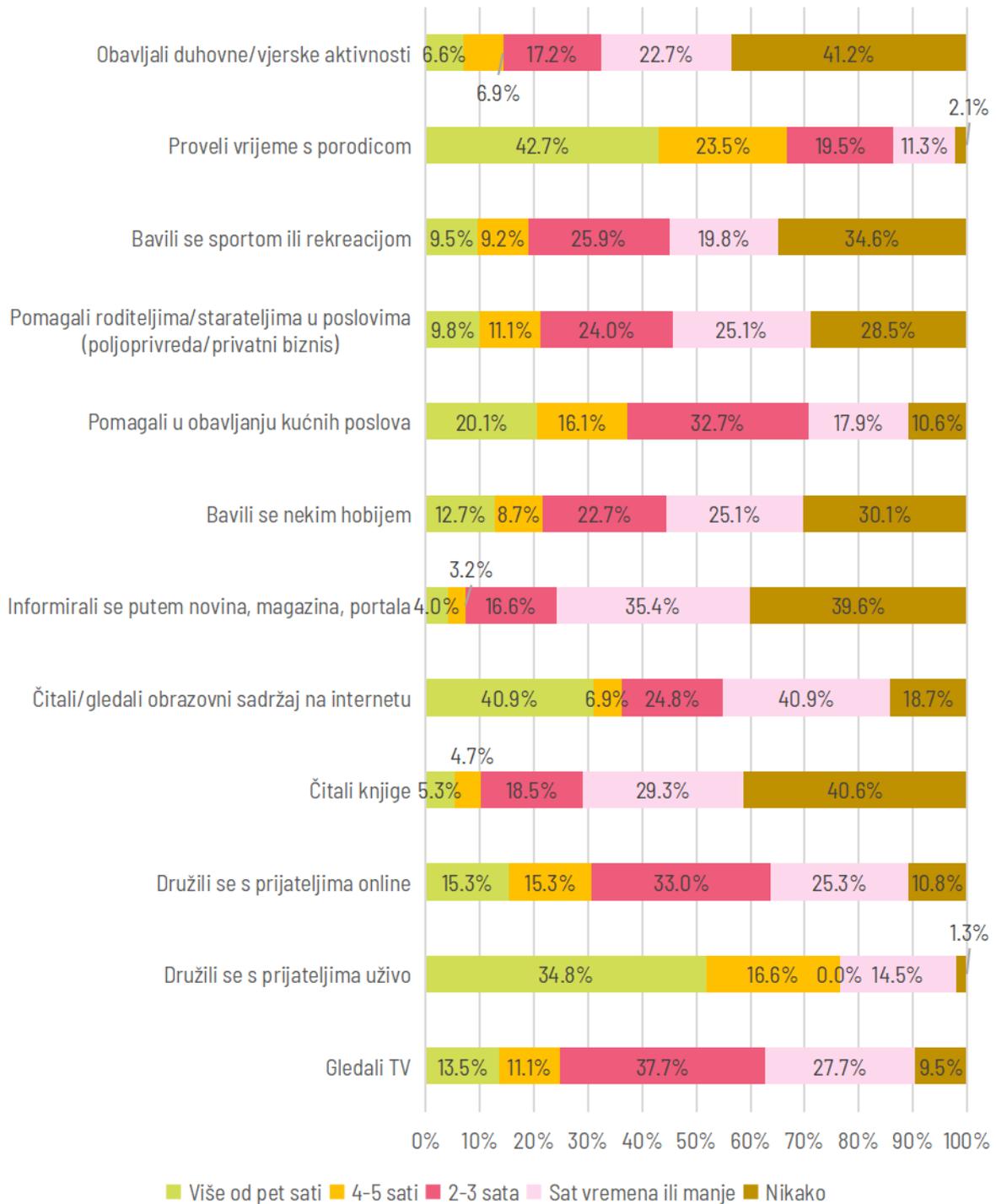
Zanimljivo je da svaka deseta mlada osoba (9,8%) tvrdi da dnevno pet ili više sati pomaže roditeljima ili drugim članovima porodice u poslovima koji se tiču poljoprivrede ili privatnog biznisa.

Podaci koji mogu biti zanimljivi u kontekstu aktiviranja mladih i kvalitetnijeg popunjavanja njihovog vremena tiču se bavljenja sportom i drugim hobijima.

Naime, 34,6% mladih tvrdi da se ne bavi nikakvim sportom ni nekim drugim vidom rekreacije na sedmičnoj bazi. Također, njih 30,1% tvrdi da se nikako na sedmičnoj bazi ne bavi bilo kakvim hobijem. Dakle, trećina mladih nema hobija ili zanimanja izvan vremena koje provede s prijateljima, porodicom ili u online ambijentu (čitanje portala, gledanje različitih sadržaja na internetu, surfanje društvenim mrežama i sl.). Podatak koji dodatno ide u prilog ovoj tvrdnji odnosi se na čitanje knjiga, te tako 40,1% mladih tvrdi da u referentnoj sedmici dana (kada su anketirani) nisu nikako čitali knjige.

Zanimljivo je da 40,9% mladih tvrdi da dnevno pet sati ili više provede gledajući ili čitajući obrazovni sadržaj na internetu. Međutim, s obzirom na to da, nakon pandemije COVID-19, škole određene materijale učenicima plasiraju i online, ovaj podatak treba uzeti s rezervom.

Prisjetite se u posljednjih sedam dana koliko sati DNEVNO STE u prosjeku:

Grafik 54. Slobodno vrijeme / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Tokom fokusne grupe mlade smo pitali kojim sportovima se bave, kao i da li se uopće bave nekom vrstom sporta ili fizičkom aktivnošću. Njihovi odgovori su vrlo slični odgovorima mladih iz drugih sredina, a ukazuju na vrlo slabo razvijenu svijest o važnosti fizičke aktivnosti.

„Ne mogu stići od posla. Jer ne mogu stići privatno i posao jer zna se desiti da radim po 16 sati, budem ispomoć i ne mogu uhvatiti balans.“

„Rekreativno samo. Jednom sedmično.“

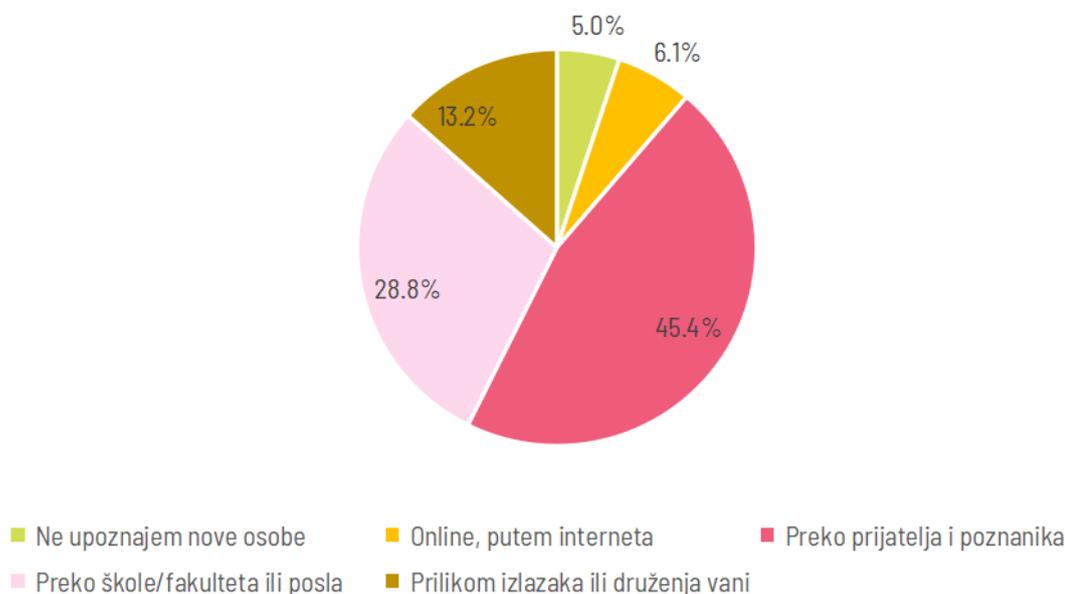
„Fitnes, trčanje. Time se ponekad bavim.“

„Nekad radim trening na poslu jer u toku radnog vremena pređem 15 hiljada koraka. Odradim eto trening svaki dan na poslu. To bude kao kardio i nekad je malo fizički teži. Jer kada radiš kao konobar po 16 sati, još na tri sprata...“

„I ja 12 sati sjedim i to je grozno.“

Mladi najčešće nove osobe upoznaju preko prijatelja i poznanika, te skoro polovina (45,4%) mladih tako najčešće upoznaje nove osobe u svom životu. Drugi dominantan način upoznavanja novih osoba među mladima jesu interakcije koje imaju u školi, na fakultetu ili na poslu, te skoro jedna trećina (28,8%) mladih ovako najčešće upoznaje nove osobe. Zanimljiv podatak je da samo 6,1% mladih tvrdi da nove osobe najčešće upoznaje putem interneta.

Na koji način najčešće upoznajete nove osobe?

Grafik 55. Kako mladi upoznaju nove osobe / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Uočene su određene razlike među mladima kada je u pitanju upoznavanje novih osoba putem večernjih izlazaka i druženja. Naime, među ovom grupom mladih 64% su muškarci, a 36% žene.

Mladi koji najčešće nove poznanike upoznaju preko interneta (online) u dobi su od 20 do 24 godine.

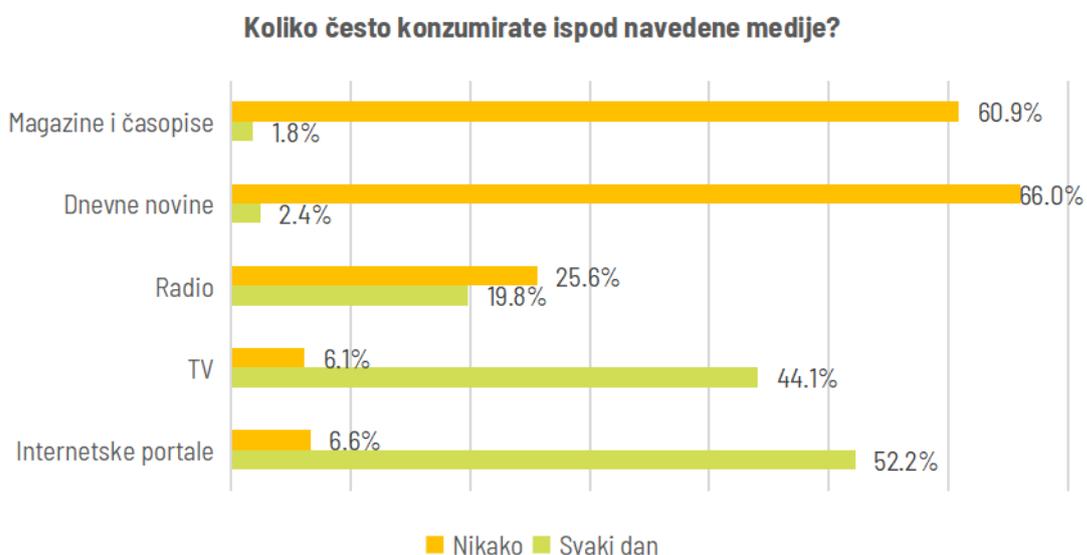
Informiranje

Najpopularniji mediji među mladima iz Srebrenika jesu elektronski mediji (primarno internetski portali), te je 52,2% mladih izjavilo da svakodnevno prati internetske portale. Drugi najfrekventniji medij je TV, gdje 44,1% mladih svakodnevno prati sadržaje plasirane putem ovog medija. Najmanje popularni mediji među mladima su štampani mediji poput dnevnih novina, magazina i časopisa.

U skladu s ovim odgovorima su i odgovori mladih o tome koje medije nikako ne prate. Dvije trećine mladih (66%) ne prati nikako dnevne novine, a skoro dvije trećine mladih (60,9%) ne prati nikako magazine i časopise.

Ove podatke je važno imati u vidu ako i kada lokalna vlast želi plasirati određene informacije prema mladima. Plasman informacija putem lokalnih internetskih portala ima najveće šanse da mladi te informacije i zaprime, odnosno dođu do njih. S druge strane, plasman informacija od interesa za mlade putem printanih medija (lokalnih ili nekih drugih) ima vrlo male šanse da dopre do mladih.

Zanimljivo je da je radio još uvijek prilično aktuelan medij među mladima. Naime, svaka peta mlada osoba svakodnevno sluša radio, dok svaka četvrta mlada osoba tvrdi da radio ne sluša nikako. Ovo je važno imati u vidu prilikom plasmana informacija, jer je lokalni radio vrlo čest medij koji lokalne vlasti koriste prilikom plasmana informacija u javnost.

Grafik 56. Korištenje medija / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Uočene su određene razlike među mladima po pitanju korištenja određenih medija.

Primijećeno je da dnevne novine svaki dan češće čitaju mladi u dobi od 25 do 30 godina starosti, te da su to uglavnom mladi iz vangradskih sredina. Također, muškarci nešto češće u odnosu na žene čitaju dnevne novine (iako su i dalje rijetki oni koji svakodnevno čitaju štampane medije).

TV kao medij svakodnevno prate najviše mladi iz vangradskih sredina. Zanimljivo je da TV najmanje prate mladi u dobi od 20 do 24 godine starosti.

Internetski portali kao medij su uglavnom podjednako popularni među mladima, neovisno o dobi, spolu ili mjestu boravka mladih.

Radio je na svakodnevnom nivou u nešto većoj mjeri popularniji među muškarcima u odnosu na žene. Također, radio svaki dan u najvećoj mjeri slušaju mladi u dobi od 25 do 30 godina starosti, dok su mladi koji u najvećoj mjeri nikako ne slušaju radio u dobi od 15 do 19 godina.

Generalno, mladi su prilično kritični prema medijima i informacijama koje dolaze do njih putem najpopularnijih medija. Također, tokom fokusnih grupa pokazali su svjesnost o tome da mediji ciljano manipuliraju određenim informacijama ili dijelovima informacija zarad većeg dosegam među konzumentima. Naime, ovo ukazuje na to da su mladi u određenoj mjeri svjesni kako informacije iz medija treba kritički sagledati i u kontekstu interesa koji medij ima od plasmana određene informacije, a ne uzimati ih kao apriori istinite.

„Najviše vjerujem nezavisnim medijima.“

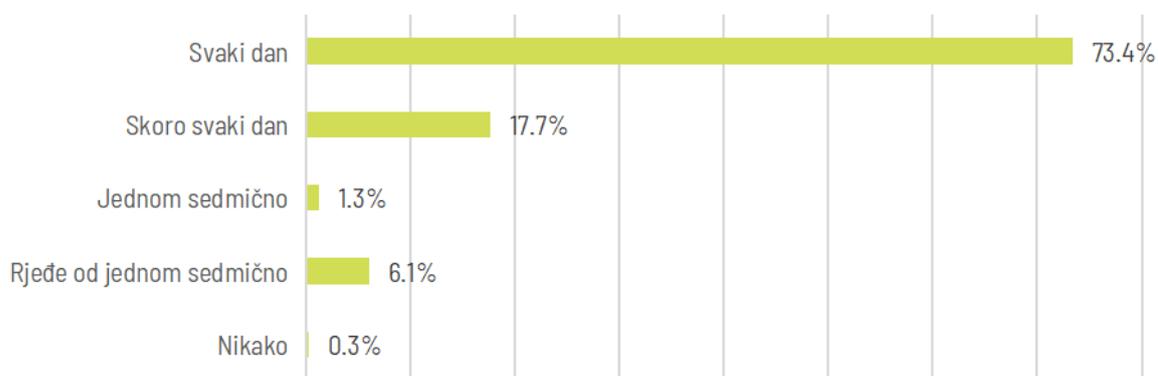
„Nebitne informacije dijele i pola njih nisu tačne.“

„Napišu da je čovjek ubio čovjeka u Srebreniku, a mi znamo da nije.“

„Preuveličavaju. Samo da bi se ušlo na taj portal.“

U skladu s informacijama o informiranju jeste i podatak o pristupu mladima internetu. Naime, prema podacima iz istraživanja, 73,4% mladih koristi internet svaki dan. Skoro svaki ili svaki dan internet koristi 91,1% mladih Srebrenika. Nisu uočena posebna odstupanja po nekoj od ključnih demografskih varijabli kada je u pitanju pristup internetu.

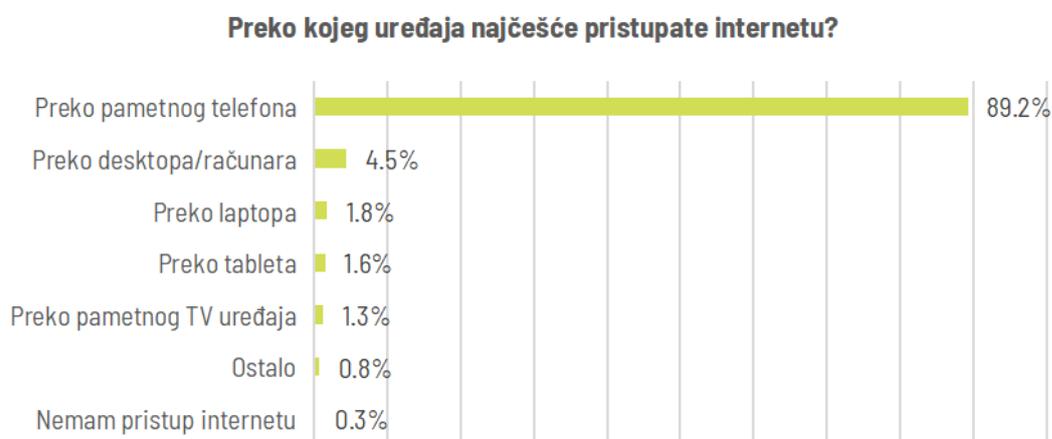
Koliko često ste koristili Internet u POSLJEDNJIH MJESEC DANA?

Grafik 57. Pristup internetu među mladima / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi uvjerljivo najčešće internetu pristupaju putem pametnog (mobilnog) telefona (89,2%). Nisu uočena bilo kakva odstupanja u demografskim varijablama među mladima koji pristupaju internetu putem mobitela. Odnosno, svi vrlo ujednačeno (muškarci, žene, u gradu ili van grada, te u sve tri dobne grupe) pristupaju internetu putem telefona.

Sljedeći uređaj kojim mladi najčešće pristupaju internetu je desktop (računar), koji kao pristupnu tačku za internet koristi 4,5% mladih. Zanimljivo je da je desktop češće korišten od strane muškaraca u odnosu na žene, te da ga u nešto većoj mjeri koriste mladi u dobi od 15 do 19 godina u odnosu na starije dobne grupe.

Grafik 58. Uređaji putem kojih mladi pristupaju internetu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Iz ovdje navedenih informacija nameće se vrlo jasan zaključak, a koji se odnosi na to da će sadržaji koji su plasirani putem interneta, a koji nisu prilagođeni konzumiranju putem pametnog telefona, jako teško doći do mladih osoba. Ako želimo informirati mlade osobe, sadržaje koje pripremamo trebamo prilagoditi konzumaciji na pametnom telefonu.

Također, ono što je važno istaknuti jeste da mladi do informacija dolaze u najvećoj mjeri preko društvenih mreža. Sadržaji koji najbrže i najlakše dolaze do mladih su sadržaji prilagođeni ili ciljano pripremani za neku od popularnih društvenih mreža. Ove nalaze su potvrdili i mladi na fokusnoj grupi, te navodimo nekoliko izjava koje nalaz o tome kako se najčešće informiraju i kvalitativno potvrđuju.

„Preko društvenih mreža.“

„Instagram, Facebook, Twitter.“

„Počeli su se promovirati političari na TikToku.“

„Videi naših gradskih sjednica imaju na TikToku. Šta se prihvatilo, šta nije. Neko nešto provali, oni ga ismijavaju. I to njihov profil službeni objavi.“

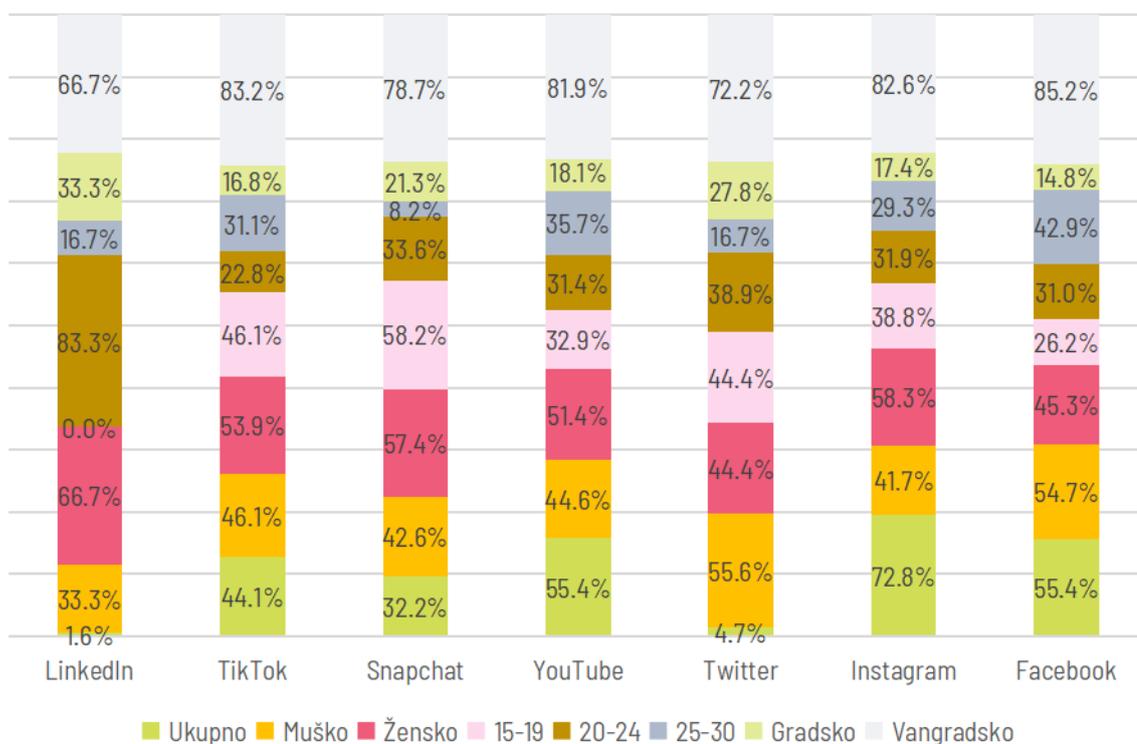
Najpopularnija društvena mreža među mladima u Srebreniku je Instagram, koji svakodnevno koristi 72,8% mladih. Instagram je jednako popularan među mladima neovisno o dobi i mjestu boravka mladih. Kada se gledaju spolne razlike, Instagram je nešto popularniji među ženama u odnosu na muškarce.

Druga najpopularnija društvena mreža jeste Facebook, koji svakodnevno koristi 54,4% mladih. Zanimljivo je da je Facebook popularniji među muškarcima u odnosu na žene.

Treći najpopularniji servis (više je medij a manje društvena mreža) među mladima jeste multimedijalna platforma YouTube, koju svakodnevno koristi 55,4% mladih. Ova platforma je jednako popularna među mladima neovisno o spolu, dobi i mjestu boravka.

Dvije brzorastuće platforme koje su jako popularne među mladima u dobi od 15 do 19 godina su TikTok i Snapchat. Zanimljivo je da Twitter, koji svakodnevno koristi svega 4,7% mladih, postaje prilično popularan među mladima u dobi od 15 do 19 godina, te je 44,4% svakodnevnih korisnika Twittera u Srebreniku u ovoj dobnoj grupi. Ovo može ukazivati na rast popularnosti ove mreže među najmlađom grupom mladih, ali podatke treba uzeti s rezervom jer je mali uzorak onih koji svakodnevno koriste Twitter (4,7%).

Da li i koliko često koristite ispod nabrojane društvene mreže i servise? (Relevantan odgovor: Svaki dan)

Grafik 59. Društvene mreže koje mladi najčešće koriste / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Rekapitulacija nalaza o informiranju mladih bila bi da se informacije koje želimo da dođu do mladih plasiraju putem online medija (internetskih portala ili društvenih mreža), pri tome bi najbolje bilo da se te informacije plasiraju putem Instagrama ili Facebooka, te da su sve objave prilagođene konzumaciji na pametnim telefonima.

IDENTITET

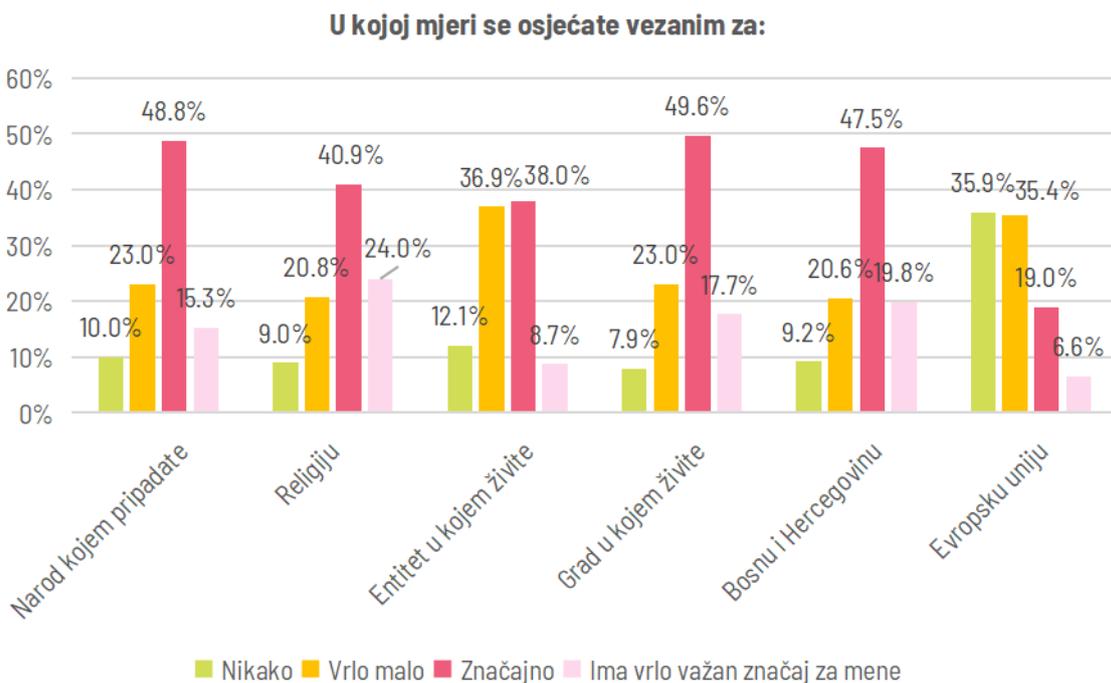
Mladi kao heterogena grupa prolaze kroz različite procese u dobi od 15 do 30 godina starosti. Ti procesi se, između ostalog, tiču i formiranja njihove ličnosti i oblikovanja i izgradnje (završnog formiranja) identiteta koji će u značajnoj mjeri oblikovati njihov život u budućnosti.

U ovom istraživanju nastojano je utvrditi kakvi su stavovi mladih spram nekih od socijalnih konstrukata koji su, u većoj ili manjoj mjeri, važni aspekti identiteta i identifikacije mladih. Neki od aspekata identiteta o kojima smo ispitivali mlade su: stav prema religiji, narodu kojemu pripadaju, lokalnoj zajednici i državi, socijalna distanca spram pripadnika drugih grupa.

Mladi iz Srebrenika se u najvećoj (i jednakoj) mjeri osjećaju vezani za lokalnu zajednicu u kojoj žive te državnu Bosnu i Hercegovinu. Dvije trećine mladih (67,3%) tvrdi da se značajno ili vrlo značajno osjeća vezanim za grad u kojem žive i državu. Treća odrednica identiteta za koju se mladi osjećaju vrlo značajno ili značajno vezani jeste religija, te je za 64,9% mladih ovo bitna odrednica identiteta. Vrlo sličan nivo povezanosti mladi osjećaju i prema narodu kojem pripadaju, te se njih 64,1% osjeća značajno ili vrlo značajno vezanim za narod kojem pripada (neovisno o tome koji je to narod).

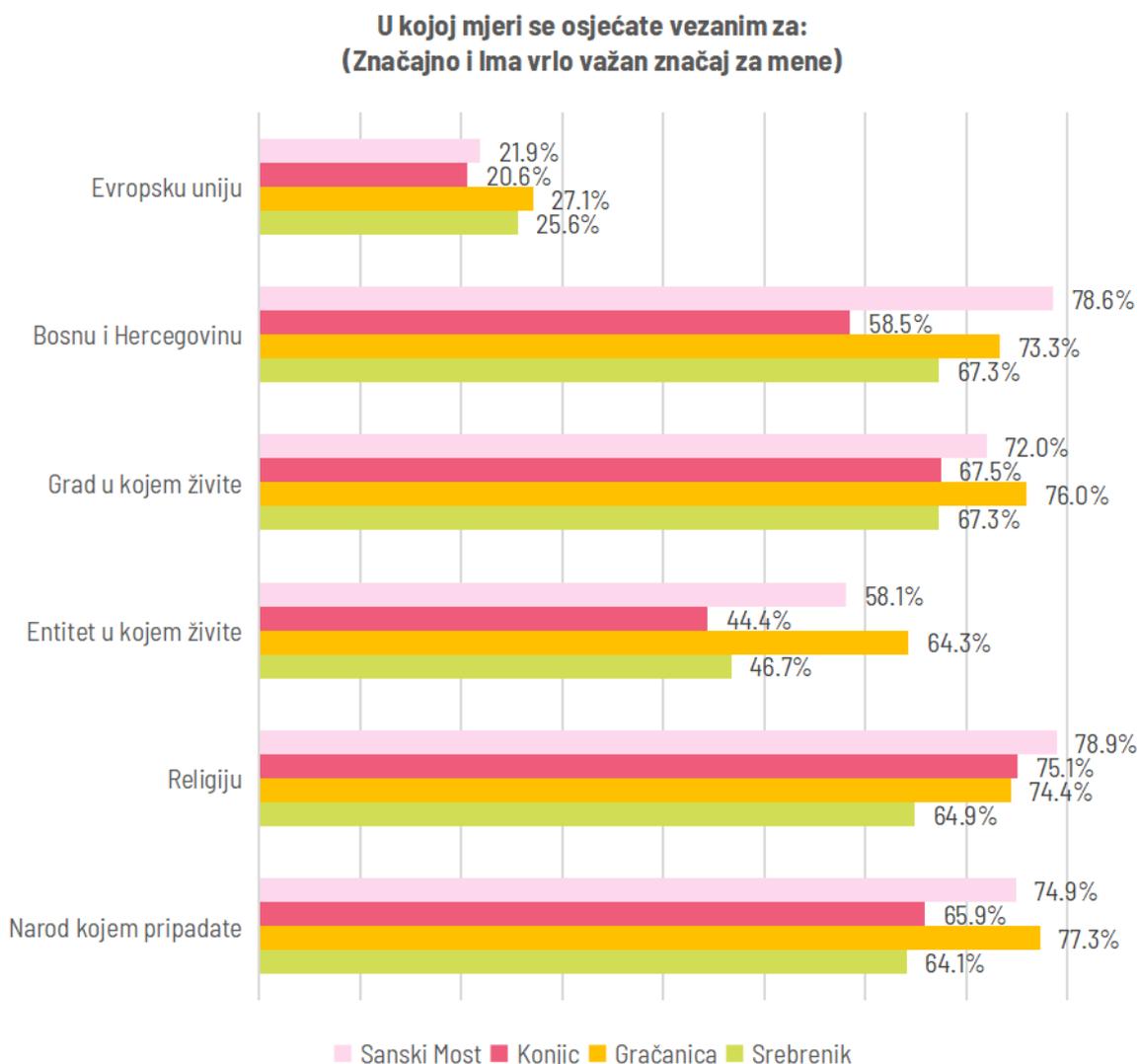
Od šest ponuđenih faceta koje u većoj ili manjoj mjeri mogu biti dio identifikacije, mladi se osjećaju najmanje vezanim za Evropsku uniju. Više od dvije trećine mladih (71,3%) se osjeća vrlo malo ili nikako povezano s EU, dok se svaka četvrta (25,6%) mlada osoba osjeća značajno ili vrlo značajno povezano s EU.

Nešto manje od polovine mladih (43,3%) smatra da bi članstvo BiH u EU bilo dobro, dok to lošim ishodom vidi 9% mladih. Također, skoro polovina mladih (49%) osjeća vrlo malu ili nikakvu povezanost s entitetom u kojem živi.

Grafik 60. Osjećaj povezanosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ako mlade iz Srebrenika stavimo u širi kontekst s njihovim vršnjacima iz nekoliko drugih sličnih lokalnih zajednica, možemo uočiti određene sličnosti i razlike u stavovima mladih spram šest promatranih faceta identiteta i njihovog osjećaja povezanosti i identifikacije s pojedinim facetama.

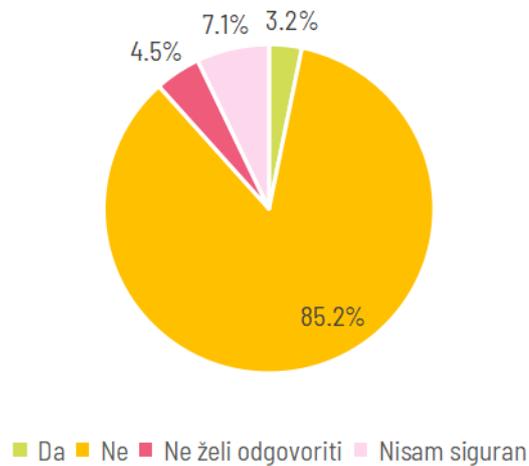
Grafik 61. Osjećaj povezanosti – komparacija s drugim lokalnim zajednicama / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Gledajući razlike po nekim od ključnih varijabli (dob, spol, mjesto boravka) uočljivo je da se žene u Srebreniku u većoj mjeri osjećaju vezane za religiju u odnosu na muškarce, te se tako 72,2% žena osjeća značajno ili vrlo značajno vezano za religiju, dok isti stav dijeli 57,8% muškaraca. Nikako ili vrlo malo vezanim za religiju se osjeća 38% muškaraca, dok isti stav dijeli 21,4% žena.

Nisu uočene razlike na drugim varijablama i za druge facete identiteta.

Prema rezultatima istraživanja, 85,2% mladih je izjavilo da im nacionalnost nije bitan kriteriji za odabir prijatelja. Dodatno, 77,3% mladih je izjavilo da trenutno ima prijatelja druge nacionalnosti u odnosu na svoju. Nisu uočene razlike među mladima po dobi, spolu ili mjestu boravka.

Jesu li Vam nacionalnost i religija bitan kriterij za odabir prijatelja?

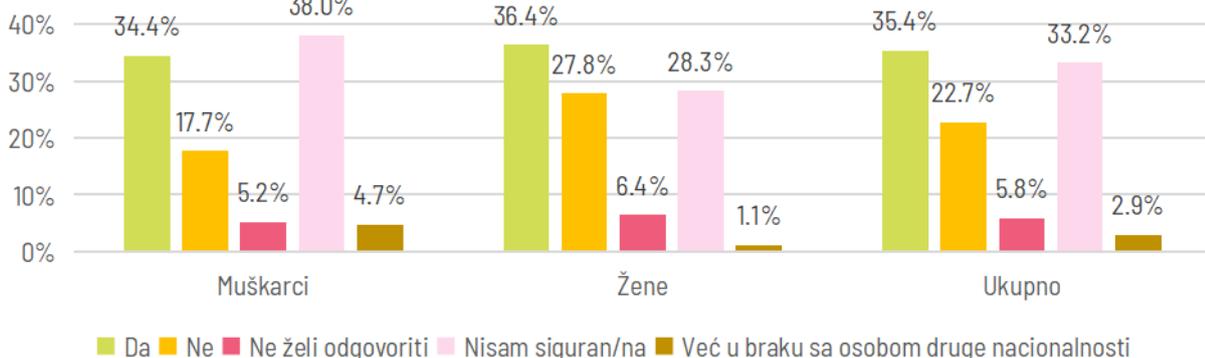
Grafik 62. Kriteriji za odabir prijatelja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U okviru mjera socijalne distance, mlade smo osim prijateljstva pitali i o intimnijim odnosima s osobama druge nacionalnosti. Nešto malo više od trećine (35,4%) mladih je izjavilo da bi stupilo u brak s osobom druge nacionalnosti. Onih koji ne bi stupili u brak s osobom druge nacionalnosti ima 22,7%. Zanimljivo je da je među onima koji su izjavili da ne bi stupili u brak s osobom druge nacionalnosti 60,5% žena naspram 39,5% muškaraca. Uočene spolne razlike su u skladu s uočenim razlikama i u drugim sličnim lokalnim zajednicama gdje su žene rezerviranije po pitanju stupanja u brak s osobama druge nacionalnosti.

Također, među mladima koji nisu spremni za ovakvu bračnu zajednicu najviše je mladih u dobi od 15 do 19 godina starosti.

Jedna trećina mladih je nesigurna po ovom pitanju. Ovo je relativno visok postotak mladih koji nisu zauzeli isključiv stav po ovom značajnom pitanju. Razlog visokog postotka na ovom odgovoru može biti i potreba za davanjem društveno poželjnih odgovora te je rezultate potrebno tumačiti s oprezom.

Biste li stupili u brak s osobom druge nacionalnosti, ako već niste? Molimo da odgovorite i ako ste već oženjeni/udati.

Grafik 63. Stupanje u brak s osobom druge nacionalnosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

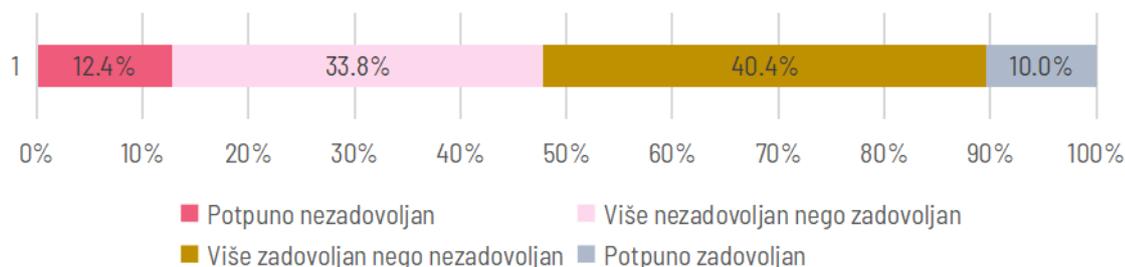
Prema odgovorima koje su dali, većini mladih (80,7%) iz Srebrenika ne bi smetalo da njihov poslodavac ili nadređeni bude druge nacionalne pripadnosti. Bitno je istaći da nisu uočene razlike u odnosu na demografske karakteristike uzorka, ove stavove dijele podjednako svi mladi u uzorku.

SIGURNOST

Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom i policijskim službenicima

Zadovoljstvo općom sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem boravimo je vrlo važan faktor općeg kvaliteta života. Kada se govori o percepciji sigurnosne situacije u mjestu u kojem žive, mladi iz Srebrenika su u većoj mjeri zadovoljni sigurnosnom situacijom nego što su nezadovoljni. Naime, 50,4% ispitanih je reklo da je potpuno zadovoljno sigurnosnom situacijom ili je barem u većoj mjeri zadovoljno nego nezadovoljno. Jedna trećina mladih (33,8%) je u većoj mjeri nezadovoljna sigurnosnom situacijom nego što je zadovoljna u mjestu u kojem živi. Potpuno nezadovoljnih sigurnosnom situacijom ima 12,4%.

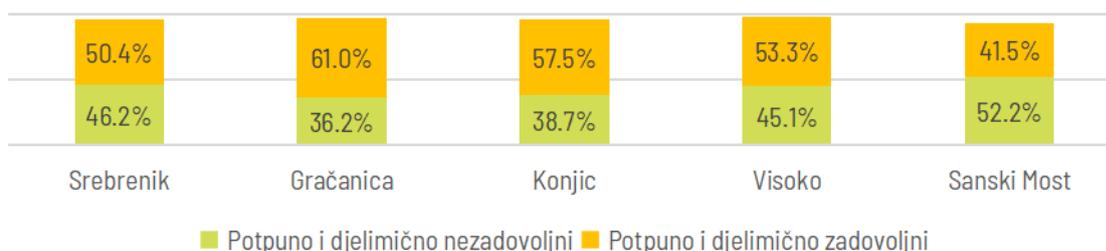
Koliko ste zadovoljni sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem živite?

Grafik 64. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada uporedimo kako se mladi u ovoj lokalnoj zajednici osjećaju po pitanju sigurnosti u odnosu na druge (donekle slične lokalne zajednice), možemo primijetiti da se mladi u Srebreniku osjećaju nesigurnije od mladih u drugim lokalnim zajednicama (osim Sanskog Mosta). Posebno je zanimljivo vidjeti razliku po ovom pitanju između mladih u Srebreniku i Gračanici, kao vrlo sličnoj lokalnoj zajednici u istom kantonu. Mladi u Gračanici se osjećaju znatno sigurnije u svojoj lokalnoj zajednici u odnosu na mlade u Srebreniku.

Koliko ste zadovoljni sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem živite? Komparacija sa drugim lokalnim zajednicama

Grafik 65. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom – komparacija s drugim lokalnim zajednicama

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Posmatrajući razlike u osjećaju sigurnosti prema spolu, dolazimo do zaključka da se žene u nešto većoj mjeri osjećaju nesigurnije nego sigurnije u Srebreniku u odnosu na muškarce. Tako je više od polovine žena (50,8%) u većoj mjeri nezadovoljno nego zadovoljno ili potpuno nezadovoljno sigurnosnom situacijom u Srebreniku, dok se tako osjeća 55,7% muškaraca.

Mladi u dobi od 25 do 30 godina starosti su u nešto većoj mjeri nezadovoljniji sigurnosnom situacijom u odnosu na osobe u mlađim dobnim grupama (15–19 i 20–24 godine starosti).

Kada je u pitanju analiziranje osjećaja sigurnosti po mjestu boravka, mladi iz vangradskih sredina izjavljuju da su u većoj mjeri zadovoljni sigurnosnom situacijom u odnosu na mlade iz gradskih sredina. Naime, 51,9% mladih iz vangradskih sredina je u većoj mjeri (ili potpuno) zadovoljno sigurnosnom situacijom naspram 43% mladih iz gradske sredine koji se tako osjećaju. Ovo je zanimljiv nalaz iz razloga što češće dolazimo do podatka da se mladi iz vangradskih sredina u nešto većoj mjeri osjećaju nesigurnije od mladih iz gradskih sredina, dok je to u Srebreniku do određene mjere drugačije.

Na fokusnoj grupi s mladima svi učesnici su izjavili da se osjećaju sigurno u svojoj lokalnoj zajednici. Nastojeći da provjerimo ima li nekih specifičnih izazova po pitanju sigurnosti, uspjeli smo doći do informacije da po pitanju sigurnosti mladi kao jedinu opasnost percipiraju pse lutilice koji obitavaju na području ove lokalne zajednice.

„Imali smo jedno vrijeme problem s psima lutilicama, ali sada je bolje.“

„Ja imam sestru koja ide u drugi razred, i dalje ne smije ići sama u školu zbog cuka. Tako da ih ima.“

Mladi koji žive u Srebreniku u najvećoj mjeri imaju neutralan (indiferentan) stav po pitanju zadovoljstva radom organa sigurnosti (policije). Više od trećine njih (38,3%) nije niti zadovoljno niti nezadovoljno radom policije. S druge strane, potpuno nezadovoljnih i nezadovoljnih radom policije ima 29,8%, što je nešto malo više od broja onih koji su potpuno zadovoljni ili zadovoljni radom policijskih službenika, a kojih ima 27,7%.

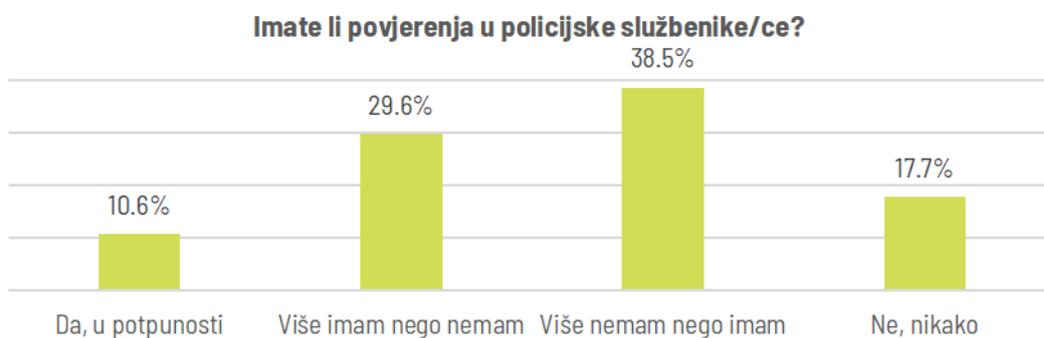
Grafik 66. Zadovoljstvo radom organa sigurnosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ovakvi podaci ne trebaju iznenađivati jer mladi nemaju često i u velikoj mjeri doticaja s policijskim službenicima (osim u saobraćaju) te zbog toga često prevladava indiferentan stav prema radu organa sigurnosti.

Kada su u pitanju razlike u dobnim grupama (tri petogodišta), nisu uočena bitna odstupanja među mladima po pitanju zadovoljstva radom policijskih službenika.

Kada govorimo o spolnim razlikama, muškarci su nešto zadovoljniji radom organa sigurnosti, ali su razlike male da bi se moglo govoriti o sistemskim razlikama i mogu se objasniti marginom greške ovog istraživanja kao i specifičnostima zahvaćenog uzorka.

Kako se moglo naslutiti iz prethodnog pitanja o zadovoljstvu radom organa sigurnosti, u Srebreniku većina mladih nema povjerenja u policijske službenike, odnosno njih 56,2% ili nikako nema povjerenja u policijske službenike ili više nema povjerenja nego što ga ima.

Grafik 67. Povjerenje u policijske službenike / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi smatraju da u Srebreniku ima dovoljno policijskih službenika koji mogu voditi brigu o sigurnosti u ovoj lokalnoj zajednici. Također, percipiraju da je saobraćajna policija skoncentriranija u centru grada (Srebreniku), dok ih rjeđe primjećuju u drugim dijelovima lokalne zajednice. Mladi se donekle žale i na brzinu intervencije policije, odnosno djeluje im da policija revnosnije obavlja određene zadatke u odnosu na neke druge. Prototip takvog stava mladih je izjava s fokusne grupe koju navodimo ispod.

„Ima dosta tih saobraćajnih patrola i dosta ih ima u centru. A kada nešto bude, onda ih nema po sat vremena. Ali znaju doći kada je pojačana muzika, tu su odmah.“

Oblici nasilja među mladim osobama

Izloženost mladih nekom od oblika nasilja nastojali smo utvrditi putem dva pitanja, pri tome se jedno odnosi na to da li su oni lično bili direktna žrtva nekog od navedenih oblika nasilja (nasilje u porodici, međuvršnjačko nasilje, nasilje na internetu, seksualno nasilje, nasilje na radnom mjestu, razbojništvo, nasilje od partnera/ice i nasilje od određene ekstremističke grupe). Drugo pitanje je projektivne prirode te od mladih traži da se izjasne da li poznaju nekoga ko je bio žrtva nekog od navedenih oblika nasilja. Drugo projektivno pitanje je potrebno jer mladi nisu uvijek spremni da (iako je upitnik anonimn) direktno izjave da li su oni sami bili žrtva nekog oblika nasilja. Ovo pitanje ukazuje na obim prisustva nasilja u okruženju mladih, čak i ako sami nisu žrtve ili nisu spremni da izjave da su bili žrtve nekog oblika nasilja.

Rezultati ukazuju na dosljednost u tome da su mladi kod svakog oblika nasilja u značajno većem postotku navodili kako poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja nego što su navodili kako su oni lično bili žrtva nekog od oblika nasilja. Ove razlike su posebno primjetne kod onih vrsta nasilja o kojima je generalno neugodnije govoriti, poput nasilja u porodici, nasilja na radnom mjestu ili seksualnog nasilja. Kod nekih drugih oblika nasilja, poput razbojništva ili nasilja od određene ekstremističke grupe, razlike nisu bile toliko izražene.

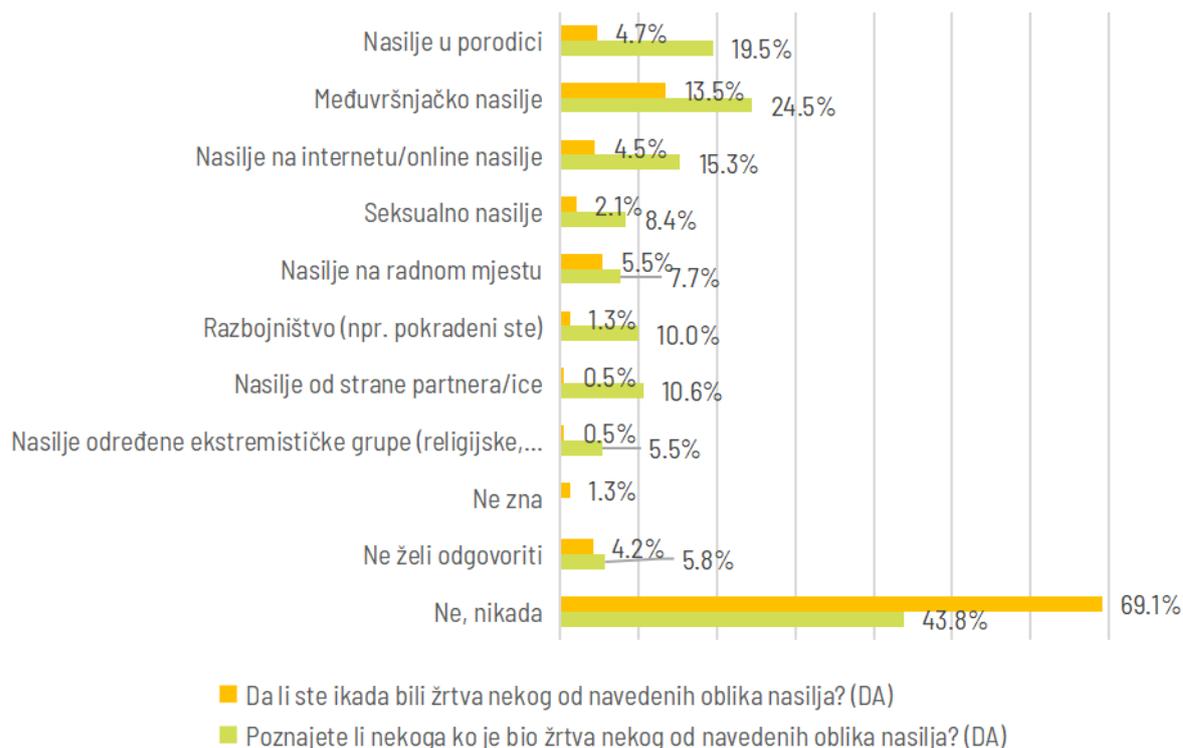
Preko dvije trećine mladih iz Srebrenika (69,1%) tvrdi da nikada nisu bili žrtve nekog od oblika nasilja. Po izjavama mladih, najčešći oblici nasilja (kojeg su mladi bili direktne žrtve) su međuvršnjačko nasilje, nasilje na radnom mjestu, nasilje u porodici te nasilje na internetu (online nasilje).

Podatak koji djeluje zabrinjavajuće jeste da skoro svaka sedma mlada osoba (13,5%) tvrdi da je bila žrtva međuvršnjačkog nasilja. Čak je tri puta manje mladih (4,5%) izjavilo da su bili žrtve nasilja na internetu u odnosu na broj mladih koji je izjavio da su bili žrtve nasilja od strane vršnjaka. Ostali uočeni oblici nasilja imaju nižu incidencu u odnosu na nasilje od strane vršnjaka, ali su i dalje vrlo prisutni. Podatak na koji treba obratiti pažnju jeste i udio mladih koji su bili žrtve nasilja u porodici (4,7%).

Iako 43,8% mladih ne poznaje nikoga ko je pretrpio određeni vid nasilja, 24,5% mladih tvrdi da poznaje nekoga ko je bio žrtva međuvršnjačkog nasilja. Ovakav podatak i na projektivnom pitanju ukazuje na visoku incidencu vršnjačkog nasilja među mladima u Srebreniku.

Ranije spomenuti podatak na koji treba obratiti pažnju, a tiče se nasilja u porodici, na projektivnom pitanju je dobio još jednu potvrdu, te je skoro svaka peta mlada osoba (19,5%) izjavila da poznaje nekoga ko je bio žrtva nasilja u porodici. Nasilje na internetu je treći najopaženiji oblik nasilja među mladima te 15,3% mladih poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

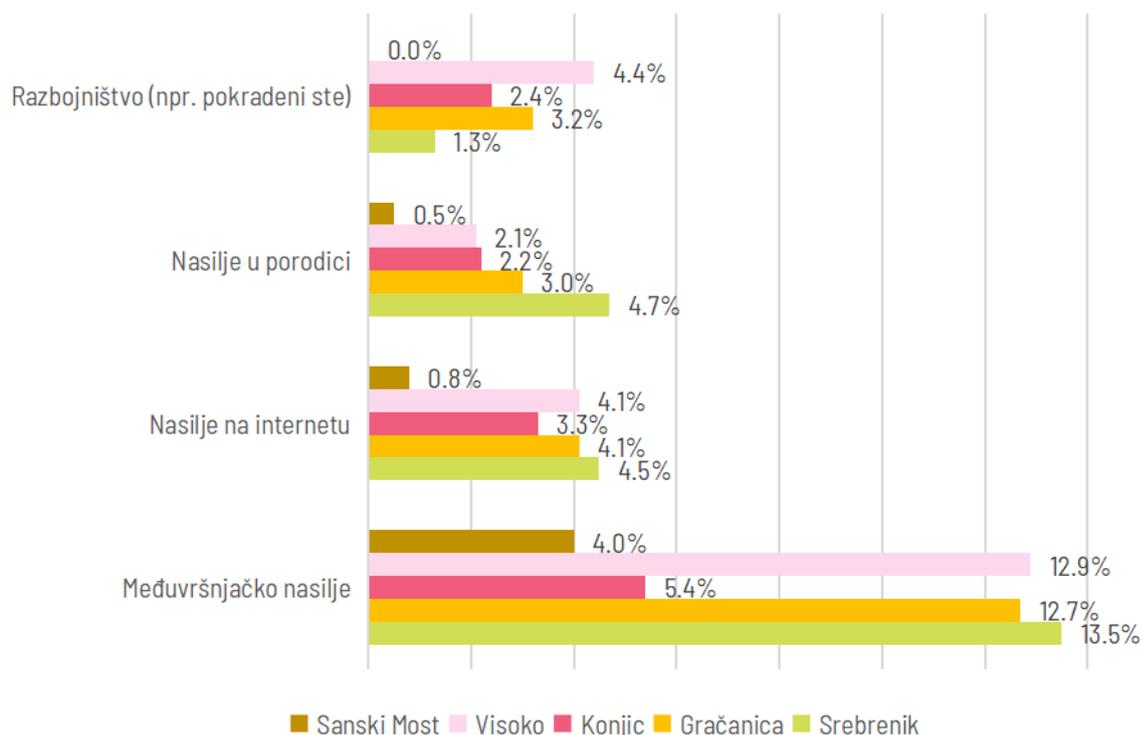
Vrste nasilja kojima su mladi izloženi

Grafik 68. Oblici nasilja kojima su mladi izloženi / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U cilju da stavimo ove podatke o nasilju u širi kontekst, u nastavku prikazujemo kako su na isto pitanje odgovorili mladi u nekim sličnim lokalnim zajednicama. Na osnovu prikazanih podataka možemo primijetiti da Srebrenik, Gračanica i Visoko imaju znatno veću incidencu vršnjačkog nasilja u odnosu na druge slične lokalne zajednice.

Da li ste ikada bili žrtva nekog od navedenih oblika nasilja? (DA)

Grafik 69. Oblici nasilja kojima su mladi izloženi – komparacija s drugim lokalnim zajednicama

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Analizirajući druge bitne demografske karakteristike (spol, dob, mjesto boravka /gradsko, vangradsko/), došli smo do podataka koje navodimo u nastavku.

Kada govorimo o međuvršnjačkom nasilju, dvije trećine onih koji su izjavili da su bili žrtve međuvršnjačkog nasilja u Srebreniku su žene (68,6%), dok je jedna trećina muškaraca (31,4%) koji su izjavili da su bili direktne žrtve vršnjačkog nasilja.

Nasilje na internetu je najučestalije među mladima iz najmlađeg petogodišta, te tako od svih anektiranih koji su odgovorili da su bili direktne žrtve nasilja na internetu, njih čak 64,7% su mladi u dobi od 15 do 19 godina.

Svi koji su prijavili da su bili žrtve nasilja na radnom mjestu imaju 20 i više godina, što znači da su na tržištu rada. Također, ovaj vid nasilja je nešto češći među mladima iz vangradskih područja, ali trend je u granicama margine greške i može biti rezultat specifičnosti zahvaćenog uzorka.

Najviše osoba koje su izjavile da su bile žrtve seksualnog nasilja su žene i to u dobi od 15 do 19 godina.

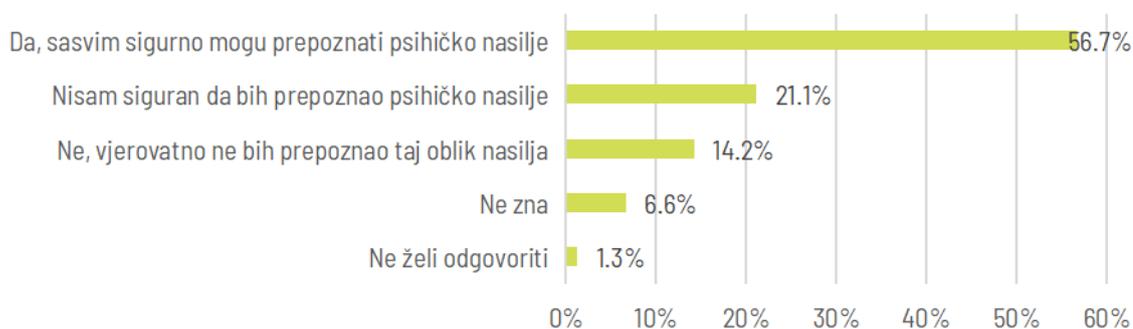
Kada govorimo o razbojništvu, osobe koje su izjavile da su bile žrtve nekog oblika razbojništva su u dobi od 15 do 24 godine. Na osnovu odgovora ispitanika, žrtve ovog oblika nasilja su u većoj mjeri žene (60%) u odnosu na

muškarce (40%), te je ovakav oblik nasilja dosta učestaliji u gradskoj zoni u odnosu na vangradska područja. Ove podatke treba uzeti s dozom rezerve jer su opažene frekvencije u okviru uzorka pojedinačno vrlo male da bi se izvodili generalniji zaključci na općoj populaciji mladih.

Nešto više od pola, odnosno 56,7%, mladih tvrdi da sasvim sigurno može prepoznati psihičko nasilje. S druge strane, 14,2% mladih iz Srebrenika smatra da vjerovatno ne bi prepoznalo psihičko nasilje. Međutim, nešto više od jedne petine mladih (21,1%) nije sigurno da bi prepoznalo psihičko nasilje. To je relativno visok postotak ako uzmemo u obzir faktor da se radi o obliku nasilja o kojem se često govori u javnosti.

Kod prepoznavanja ovog oblika nasilja uočljive su spolne razlike, te su žene češće te koje smatraju da mogu prepoznati psihičko nasilje, dok su muškarci ti koji su znatno češće odgovarali da ne mogu prepoznati ovaj oblik nasilja.

Možete li prepoznati psihičko nasilje?

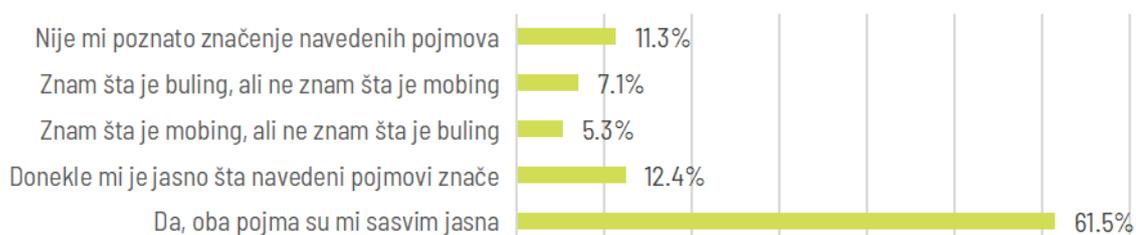

Grafik 70. Prepoznavanje psihičkog nasilja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ukupno je 61,5% mladih iz Srebrenika izvijestilo da im je jasno značenje termina mobing i buling. Ovaj postotak je u određenoj mjeri blizu podatka o postotku mladih koji tvrde da sasvim sigurno mogu prepoznati psihičko nasilje (56,7%). Među onima koji su upoznati s ovim terminima, žene u nešto većoj mjeri tvrde da mogu prepoznati ove oblike nasilja (57,9%) u odnosu na muškarce (42,1%).

Nisu uočene razlike po dobnim grupama i mjestu boravka mladih. Zanimljivo je da je 11,3% mladih reklo da im nisu poznati ovi termini, iako su se s njima trebali, barem na teoretskom nivou, upoznati tokom procesa obrazovanja.

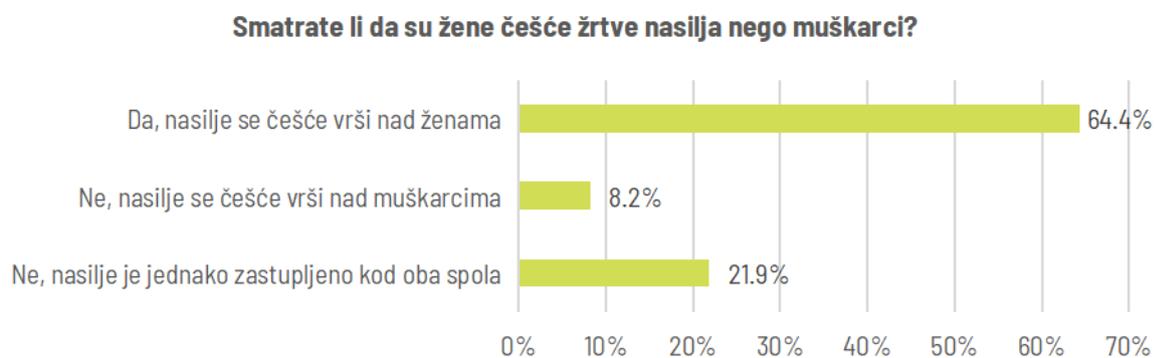
Da li su Vam jasna značenja riječi mobing i buling?

Grafik 71. Prepoznavanje mobinga i bulinga / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada je riječ o percepciji nasilja prema spolovima, mladi iz Srebrenika smatraju da se nasilje češće vrši nad ženama. Skoro dvije trećine, preciznije 64,4%, mladih smatra da su žene češće žrtve nasilja u odnosu na muškarce. Svaka dvanaesta mlada osoba (8,2%) ima percepciju da se nasilje češće vrši nad muškarcima. Nešto malo više od jedne petine mladih iz Srebrenika (21,9%) smatra da je nasilje jednako zastupljeno prema oba spola.

Percepcija da su žene češće žrtve nasilja u odnosu na muškarce je značajno visoka i na osnovu toga bi trebalo razmotriti povećanu pažnju na teme koje se tiču sprečavanja nasilja kako nad ženama tako i nad ostalim grupama stanovništva.

Grafik 72. Žene kao žrtve nasilja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Prilikom analize spolnih razlika u odgovorima, došli smo do podataka da mlade žene iz Srebrenika u većoj mjeri smatraju da se nasilje češće vrši nad ženama. Ukupno 75,9% mladih žena iz Srebrenika smatra da su žene češće žrtve nasilja, dok 53,1% mladih muškaraca dijeli ovaj stav. Ukupno 25,5% mladih muškaraca smatra da je nasilje jednako zastupljeno kod oba spola, dok isti takav stav dijeli 18,2% mladih žena iz Srebrenika.

PREPORUKE

Analiza položaja i potreba mladih predstavlja dokument koji je osnova za donošenje strategije prema mladima. Strategija prema mladima predstavlja zakonsku obavezu lokalnih zajednica i drugih nivoa vlasti u BiH na osnovu Zakona o mladima Federacije BiH iz 2010. godine. Rad na ovom dokumentu zahtijeva pristup kroz više aspekata. Zbog navedenog analiza je podijeljena na više oblasti, koje daju uvid u položaj i potrebe mladih u određenoj lokalnoj zajednici.

Ova analiza pokazala je potrebu, pored ostalih, da se buduće djelovanje fokusira na domene navedene u nastavku teksta.

Obrazovanje

Praktična nastava je naglašena kao jedna od glavnih potreba unapređenja nastavnog procesa. Iako lokalna zajednica nema veliki utjecaj na proces obrazovanja, ona može omogućiti uvjete za praktičnu nastavu. Kao drugi aspekt za unapređenje obrazovnog procesa mladi su naglasili preopširne nastavne planove i programe. Ovaj problem bi se mogao rješavati inicijativama s nižih nivoa vlasti prema višim, gdje će se tražiti unapređenje nastavnih planova i programa.

Dodatno, u Srebreniku je prepoznato da ustanove u kojima se provode nastavni procesi nisu adekvatno opremljene, a lokalna zajednica može djelovati po ovom pitanju.

Također, obrazovanje je potrebno usmjeriti ka potrebama tržišta rada kako u lokalnoj zajednici tako i šire. Na ovaj način će mladi imati znanje koje će moći primijeniti prilikom procesa zapošljavanja.

Zapošljavanje

Zapošljavanje ukupnog stanovništva je našlo svoje mjesto u budžetu. S druge strane, proces zapošljavanja koji je isključivo namijenjen mladima iziskuje dodatnu pažnju.

Mladi su u analizi pokazali da im je idealno radno mjesto u vlastitom biznisu, dok se na drugom mjestu nalazi posao u državnoj firmi ili administraciji. Omogućena podrška mladima prilikom pokretanja vlastitih obrta i biznisa može pomoći u poboljšanju klime na tržištu rada. Mladima je potrebna mentorska podrška u pokretanju i razvoju vlastitog biznisa da na taj način ostvare mogućnost vlastitog zaposlenja.

Mladima su također potrebna praktična znanja koja će ih pripremiti na izazove koje nosi tržište rada. Ovaj domen posebno je važan jer veliki broj mladih ne radi u struci za koju se školovao.

Kreiranje novih i promocija programa za zapošljavanje traži posebnu pažnju jer veliki broj mladih nije čuo za programe zapošljavanja te se na njih i ne prijavljuje.

Sredstva koja se izdvajaju za potrebe (samo)zaposlenja mladih trebaju biti veća i ciljano usmjerena na mlade.

Plaćena praksa i pripravnčki staž bi uveliko pomogli da se premosti jaz između završenog obrazovanja i prvog

stečenog radnog iskustva. Partnerstvo između lokalne zajednice, lokalnih firmi i obrazovnih ustanova može poboljšati funkcionalnost obrazovanja i spremnost za tržište rada mladih nakon završetka obrazovanja.

Zdravstvo

Sistem zdravstvene zaštite mladih u Srebreniku potrebno je unaprijediti. Naime, veliki broj mladih ne obavlja sistematske preglede. Potrebno je raditi na razvoju svijesti kod mladih ljudi o važnosti obavljanja redovnih sistematskih pregleda te ponukati ih da vode računa o vlastitom zdravlju.

Redovni ginekološki pregledi mogu spriječiti i pravovremeno otkriti moguća oboljenja te je potrebno omogućiti djevojkama redovne ginekološke preglede i osvijestiti ih o važnosti redovne kontrole njihovog zdravstvenog stanja.

Mladi su ukazali na potrebe unapređenja dostupnosti zdravstvenih usluga posebno namijenjenih mladim osobama.

Podaci ukazuju da bi trebalo raditi i na prevenciji impulsivnih ponašanja među mladima (konzumacija duhana i duhanskih proizvoda, alkohola, nargile i sl.).

Također, u okviru obrazovnog sistema potrebno je razmotriti praksu redovne posjete psihologu mladih dok su u procesu obrazovanja, a sve kako bi se broj mladih koji nisu upoznati s prednostima korištenja usluga mentalnog zdravlja smanjio, a posebno se to odnosi na najmlađu dobnu grupu (15–19 godina), koja, iako u procesu obrazovanja može imati pristup psiholozima u obrazovnim ustanovama, to ipak ne čini.

Socijalna briga

Potrebno je raditi na većem izdvajanju sredstava za programe stipendiranja i drugih vidova socijalne podrške mladima.

Dodatno, podaci o nemogućnosti osamostaljenja mladih ukazuju na potrebu za kreiranjem lokalnih programa koji će mladima omogućiti lakši dolazak do vlastite nekretnine ili najma nekretnine. U okviru ovih programa mogu se razmotriti opcije (su)finansiranja kupovine prve nekretnine, (su)finansiranja kamate ili dijela kamate za kupovinu nekretnine, oslobađanja plaćanja poreza na promet nekretnine ili podrške u najmu nekretnine za mlade ili mlade braćne parove.

Programi za mlade

Potrebno je kreirati prilike i pružiti mogućnosti za veću uključenost mladih osoba u volonterske aktivnosti kroz nastavni ili vannastavni proces.

Mladima je potrebno omogućiti prilike za neformalno obrazovanje, odnosno treninge i kurseve koji bi im bili finansijski prihvatljivi i od koristi za njihovo lično i profesionalno usavršavanje.

Posebno je važno učiniti ove oblike neformalnog obrazovanja dostupnim i mladima iz vangradskih područja jer interes za ovakvim programima postoji, ali su ovoj populaciji manje dostupni u odnosu na mlade u gradskim sredinama.

Treba raditi na većoj dostupnosti sportskih i rekreativnih sadržaja mladima iz vangradskih sredina.

Mobilnost

Mladi su iskazali problem neuvezanosti vangradskih područja s gradskom zonom Srebrenika. Manjak saobraćajne povezanosti, prije svega manjak dostupnih autobuskih linija, između različitih područja grada Srebrenika proizvodi niz problema mladima. Ovi se problemi ogledaju kroz njihovu slabiju uključenost u vannastavne aktivnosti, neformalno obrazovanje, društvena dešavanja, posjećivanje kulturnih, zabavnih i drugih sadržaja te nekada proizvodi i dodatne finansijske troškove.

Mladima je potrebno omogućiti bolju povezanost mjesta u kojima žive s gradskom zonom. Na ovaj način bi se značajno unaprijedio kvalitet života mladih jer bi mogli koristiti različite sadržaje koji im trenutno nisu lako dostupni.

Komunikacija

Uzimajući u obzir da mladi najčešće informacije dobijaju putem društvenih mreža i internetskih portala, komunikaciju s mladima je najbolje ostvariti kroz navedene kanale. Promocija aktivnosti koje su vezane za mlade osobe puno je efektivnija ako se odvija online i putem društvenih mreža, jer na taj način veći broj mladih ima mogućnost da sazna za njih.

Sigurnost

Unutar oblasti sigurnosti mladi su naglasili problem međuvršnjačkog nasilja kao i potrebu rada na otklanjanju ovog problema.

Dio mladih ne prepoznaje psihičko nasilje te je potrebno raditi na razvoju svijesti kod mladih kada su u pitanju fizičko i psihičko nasilje i njihovo prepoznavanje.

Potrebno je unaprijediti stepen povjerenja mladih osoba u policijske službenike i policijske organe, koji trebaju biti lako dostupni i u mogućnosti da adekvatno i po potrebi djeluju u slučaju potrebe.

LITERATURA

Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", br. 36/2010).

Agencija za statistiku BiH [online]. Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0> [pristupljeno: 14. 3. 2023].

Grad Srebrenik(2023). Budžet Grada Srebrenika za 2023. godinu [online]. Dostupno na: https://www.srebrenik.ba/images/vijesti/2023/Budzet_grada_srebrenika_u_2023/Budzet_Grada_Srebrenik_za_2023._godinu.pdf [pristupljeno: 27. 7. 2023].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba> [pristupljeno: 30. 6. 2023].

Federalni zavod za statistiku [online]. Kantoni u brojkama: Tuzlanski kanton (2018–2022). Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 26. 7. 2023].

Federalni zavod za statistiku [online]. Kantoni u brojkama 2021. Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 16. 3. 2022].

Federalni zavod za statistiku [online]. POPIS 2013. Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba> [pristupljeno: 30. 5. 2022].

Grad Srebrenik, dostupno na: <https://srebrenik.ba/kultura/kultura-1/objekti/ju-centar-za-kulturu-i-informisanje-srebrenik>

Javna ustanova Dom zdravlja Srebrenik (<https://dzsrebrenik.ba/>).

Javna ustanova „Mješovita srednja škola“ Srebrenik, dostupno na: <https://mss-srebrenik.ba/odsjeci/>.

Program kapitalnih investicija Grada Srebrenika 2023–2025. Dostupno na: https://www.srebrenik.ba/images/vijesti/2023/Budzet_grada_srebrenika_u_2023/Program_kapitalnih_investicija.pdf [pristupljeno: 27. 7. 2023].

Savez samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine [online]. Sindikalna potrošačka korpa za april 2023. Dostupno na: <https://www.sssbih.com/sindikalna-potrosacka-korpa-za-april-2023-godine/> [pristupljeno: 1. 8. 2023].

Služba za zapošljavanje TK. Statistički bilteni za period 2020–2023. Dostupno na: <http://szstk.ba/> [pristupljeno: 2. 8. 2023].

